

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1913. Andra kammaren. Nr 48.

Onsdagen den 21 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att ledamoten av Riksdagens Andra kammare *Johan August Sjö* lider av inkomenserat hjärtfel med mycket äggvita i urinen och att jag anser honom oförmögen att för den återstående tiden av denna riksdag, såvitt den avslutas före den 15 juni, deltaga i dess arbete, intygas på heder och samvete.

Stockholm den ²⁰/₅ 1913.

T. Hwass.

Legitimerad läkare.

§ 2.

Föredrogos, men blevo å nyo bordlagda statsutskottets utlåtanden nr 129—134, bevillningsutskottets betänkanden nr 50 och 51, jordbruksutskottets utlåtanden nr 143—146 samt särskilda utskottets utlåtanden nr 2 och 3.

§ 3.

Härefter föredrogos vart för sig jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anordningar i Sveriges geologiska undersöknings nybyggnad; och

nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för vissa kronoarrendatorer från skyldighet att ansvara för kommunalutskylder, belöpande å skogsmark, som icke inbegripits i arrendet.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Andra kammarens protokoll 1913. Nr 48.

§ 4.

*Angående
proportionellt
valsätt vid
vissa val.*

Vid nu skedd föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande, nr 23, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om införande av proportionellt valsätt vid val av de i 71 § riksdagsordningen omförmälda valmän och deras suppleanter, begärdes ordet av

Herr Kristensson, som yttrade: Herr talman! Jag vill endast tillkännagiva, att jag finner den tanke, som ligger till grund för den i ämnet väckta motionen, riktig, men inför den nu förestående pensionsdebatten avstår jag från att närmare ingå på och argumentera för denna sak, där det tyckes, som om de olika partierna strängt följt partilinjerna, varför det även torde vara lönlöst att i år få något avgörande i frågan till stånd.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 5.

*Angående
ändring i
tryckfrihets-
förordningen.*

Till avgörande förelåg vidare konstitutionsutskottets utlåtande, nr 24, i anledning av väckt motion om ändring i 2 § 4 mom. andra och tredje styckena tryckfrihetsförordningen.

I en inom Andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 223, hade herr *Lindhagen* föreslagit, att Riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om framläggande för Riksdagen av förslag till sådan ändring i 2 § 4 mom. andra och tredje styckena i tryckfrihetsförordningen, att vad däri stadgades om att protokoll i ministeriella ärenden och kommandomål samt statsrådsprotokollen med tillhörande handlingar eller berättelser m. m. skulle hållas hemliga under femtio år, måtte väsentligen upphävas.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion ej måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade likväl afgivits av herrar *Branting*, *Wavrinsky*, *Larsson* i Västerås och *Waldén*, vilka inom utskottet föreslagit, att utskottet måtte tillstyrka skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran, att Kungl. Maj:t ville vid tryckfrihetsförordningens omarbetning taga under övervägande, huruvida den tid av femtio år, före vars utgång statsrådsprotokollen icke finge offentliggöras, skulle kunna i vissa fall förkortas.

Efter uppläsandet av utskottets hemställan yttrade:

Herr Lindhagen: I olikhet med den föregående talaren

kan jag icke i anledning av den stundande debatten i en annan fråga avhålla mig från att yttra några ord om den nu föreliggande saken.

Den förevarande, av mig väckta motionen utgör ett led i de otaliga bemödanden, som vi alla måste göra för att en gång få regeringsmakten ned till folket, där den rätteligen hör hemma, för att den icke skall ha sina egna lagar och sina egna författningar högt ovanför. Till detta hör också, att regeringsmakten icke får vara insvept i en sekretess, utan att den skall öppet framlägga sina meningar och beslut inför landet, likaväl som alla ämbetsverk göra och som vi själva här i riksdagen måste göra. Ur denna synpunkt har det bland annat synts mig vara principiellt oriktigt och för det praktiska arbetet menligt, att grundlagen fortfarande skall svepa en halvsekellång hemlighetsfullhet över statsrådsprotokollen.

Det finnes ju icke någon rimlig anledning, varför icke i regel de beslut, som fattas i statsrådet, skola vara lika tillgängliga för alla som de beslut, vilka fattas i riksdagen och inom ämbetsverken. Man kunde snarare säga, att det i fråga om statsrådet, där så betydelsefulla avgöranden äga rum, är så mycket viktigare, att man på alla sätt kan få se, huru det tillgår, och att de, som ha intresse därav, även kunna få taga del av besluten. Det är således regeringsmaktens sekretess, som det här gäller att i ett viktigt avseende avskaffa.

Utskottet har icke uppfattat saken ur den synpunkten; det har icke fäst något avseende vid själva principen, utan anför en hel del formella hinder för det förslag, som här blivit framställt. För det första säger utskottet, att, såsom även motionären antytt, en hel del av de beslut, varom här är fråga, icke behöva hemlighållas, och utskottet har för sin del icke något emot, att de komma till allmän kännedom. Men utskottet säger, att detta sker redan nu därigenom, att besluten expedieras och att därvid ofta hela innehållet i protokollet offentliggöres samt vidare att departementalkommittén föreslagit en ordning, varigenom ett sådant publicerande skulle äga rum i än större omfattning. Ja, detta är ju mycket gott och väl, men icke är det någon anledning för bibehållandet av den generella bestämmelsen i grundlagen, att regeringsmaktens beslut skola hållas hemliga över 50 år, när man på omvägar publicerar en stor del av dem. Men just därför, att så sker, skola vi icke bibehålla denna bestämmelse, utan vi kunna därför med så mycket större skäl taga bort densamma. Icke bör man väl låta en oriktig paragraf stå kvar och spöka i grundlagen, därför att man tror, att det i alla fall finnes möjlighet att ta bort till stor del den hemlighetsfullhet, som vilar över regeringens beslut. I verkligheten är det ju så, att om också icke själva besluten hemlighållas, så bliva likväl icke motiveringarna, och det är i synnerhet dem, jag här tänker på, offentliggjorda.

*Angående
ändring i
tryckfrihets-
förordningen.*
(Forts.)

Angående
ändring i
tryckfrihets-
förordningen.
(Forts.)

Då utskottet här för det första talar om förslaget att utsträcka den politiska offentligheten därhän, att den i regel skall gälla jämväl Konungens och statsrådets till protokollet tagna yttranden i de fall, då sådana förekomma, säger utskottet, att protokollen kanske innehålla sådant, som det icke skulle vara tillrädligt att offentliggöra. Utskottet stöder sig därvid på kommitterade för tryckfrihetsförordningens omarbetande. Dessa kommitterade säga, att de anse, att en sådan ändring, som här föreslagits, icke kan vara lämplig. Man frågar sig då: varför är detta icke lämpligt? Den hittillsvarande uppfattningen vilar ju endast på påståenden och bygger givetvis på den fördomen, att så har det varit förut och så må det även vara fortfarande. Men det är icke lämpligt, dekreterar man, att de motiv, som Konungen och statsråden diktera till protokollen, bliva offentliga. Och varför är icke detta lämpligt? Ja, under ett system av hemlighetsmakeri och under de gamla fördomarnas system är det icke lämpligt. Men skulle det bliva ett fullt demokratiskt system och ett öppet spel, är det lämpligt, och det är under fördomsfrihetens regime icke blott lämpligt, utan även det enda principiellt riktiga. Det är ett rent byråkratiskt argument, som utskottet här anfört.

Nu återopas även vidare, att konstitutionsutskottet skulle i alla fall läsa dessa protokoll, och därför är det än mindre behöfligt, att man publicerar desamma. Vad detta beträffar, veta vi ju, vad konstitutionsutskottets granskning har för betydelse för landet; den är ju mera pro forma, mera en politisk kampakt än en verklig granskning av föreliggande fall. Vad det här gäller är, att varje man skall ha rättighet att gå upp till vederbörande departement och där kunna begära att få läsa vad som står i dessa protokoll. Vad utskottet i detta avseende sagt, kan således icke vara annat än ett svepskäl.

Vidare har det talats om detta förslag med hänsyn till våra utrikesförhållanden och om ministeriella handlingar samt diplomatiska personers anteckningar och berättelser över ministeriella ärenden o. s. v., och där kan det ju hända, att man kan göra undantag och även bör göra det. Men det är på samma gång även av vikt, att den diplomatiska sekretessen avskaffas. Detta har särskilt det socialdemokratiska partiprogrammet alldeles tydligt fastslagit, och det är väl därhän, vi i alla fall skola komma. Även där bör det alltså vara regeln, att det skall vara öppet spel, och sedan kan man ju göra de undantag, som man till äventyrs vill.

Vidare säges det här till slut, att denna reform är av bra liten praktisk betydelse, då ju i alla händelser det ligger i regeringens hand redan nu att avgöra, i vilka fall statsrådsprotokollen skola komma att offentliggöras, och då kommer i alla fall, säger man, detta krav faktiskt till sin rätt. Detta är ett högst märkvärdigt resonemang. Det är väl faktiskt skillnad på, om man

säger, att protokollen skola vara hemliga, men att regeringen får i vissa undantagsfall publicera dem, och om man säger, att protokollen skola vara offentliga, men att regeringen får i vissa undantagsfall föreskriva, att de skola vara hemliga. Kan icke utskottet begripa, vilken ofantlig skillnad det i praktiken blir mellan dessa två saker?

Vad angår den tidrymd av 50 år, som här är föreskriven, tycker utskottet, att det icke föreligger tillräcklig anledning att pruta av på densamma. Jag förstår nu icke, att man icke i alla fall tycker, att 50 år är en alldeles för lång tid, synnerligast i våra dagar, då avstånden förkortas och allting går fortare. Det förvånar mig, att man kan finna sig i, att en så lång tidrymd som 50 år skall tillryggaläggas, innan man får titta i dessa, som man anser, så viktiga och hemliga handlingar. Utskottet åberopar, att i utlandet är det ännu längre; det är icke så, att utskottet i detta sammanhang säger tyvärr, utan det är nästan med en suck av längtan efter dessa utländska förhållanden, som utskottet omtalar detta. I stället borde väl utskottet vara tillfredsställt över, att Sverige brutit med denna princip och att Sverige gått i spetsen för att åtminstone begränsa hemlighållandet i detta fall, men i övriga fall låta handlingarna vara offentliga; och då borde det vara en hederssak för oss att gå vidare på den vägen och visa utlandet, hur man skall gå till väga, i stället för att hänvisa till utländska förhållanden och säga, att så är det där, och därför är det ingen anledning för oss att avskaffa den hemlighet, som vi nu ha. Det är en så ofantlig byråkratism rådande i utlandet på grund av förhållandena i detta avseende, så att det kunna herrarna icke tänka sig. Jag tycker därför icke, att konstitutionsutskottet bör kasta långtande blickar efter ett sådant förhållande.

Nu förekommer här en reservation, och den går också i partifördelningens tecken. Jag tycker, att en dylik sak borde väl vara så pass neutral, att man skulle kunna tänka sig, att även en liberal skulle anse, att 50 år vore en för lång tid, men alla liberalerna följa sin ledning utan att blinka och utan att tänka, och därav har det kommit sig, att det endast är socialdemokraterna, som stå som reservanter. Nu har emellertid icke heller den socialdemokratiska reservationen sett saken så principiellt, som jag sett den, utan i princip ha reservanterna i huvudsak instämt i utskottets betänkande. Reservanterna säga visserligen längre ned, att de icke kunnat följa utskottet, när detta instämmer i tryckfrihetskommittéens uttalade mening, att eftersom vissa ärenden behöva hemlighållas, är det icke värt att göra någon generell ändring, och reservanterna yttra sedan vidare: »Motionärens anmärkning, att man på denna punkt låtit utan skäl regeln följa undantagen, synes oss ofrånkomlig.» Men sedan, när reservanterna skola draga sina slutsatser, yrka de i sin kläm

*Angående
ändring i
tryckfrihets-
förordningen.
(Forts).*

Angående
ändring i
tryckfrihets-
förordningen.

(Forts.)

likväl endast en förkortning av tiden och göra till och med det tillägget, att detta endast skall ske i vissa fall. Därmed ha sålunda reservanternas själva på sätt och vis fastslagit, att de vilja, att den hittillsvarande regeln fortfarande skall gälla och att de undantag, som borde göras, endast skulle avse vissa fall. Det är sålunda, principiellt sett, icke någon så ofantligt stor skillnad mellan utskottets och reservanternas ståndpunkt, ehuru reservanternas klart se, att det icke går an, att man fortfarande har denna långa tid kvar.

Då emellertid det principiella i motionen icke vunnit erkännande vare sig i utskottets betänkande eller reservationen, skall jag be att få yrka bifall till motionen.

Herr Edén: Herr talman! Jag skall däremot be att få yrka bifall till utskottets hemställan i fråga om herr Lindhagens motion. Jag tror icke, att herr Lindhagen har rätt, då han säger, att utskottet icke uppfattat de principer, som ligga till grund för hans motion, och jag tror icke heller, att herr Lindhagen har rätt i, att det är blott formella hinder, som utskottet här anfört. Tvärtom äro de hinder, som utskottet anför mot ett bifall till herr Lindhagens motion, så reella, att i fråga om det huvudsakliga i motionen hela utskottet har funnit sig böra enas.

Dessa hinder ligga i själva karaktären utav de ärenden och de handlingar, som herr Lindhagen nu vill utan eller åtminstone i varje fall med endast mindre undantag göra offentliga. Herr Lindhagen synes mig själv i sitt anförande här i dag ha alldeles missuppfattat sin egen motion. Han säger, att vad det gäller, är att göra offentliga de *beslut*, som fattas i statsrådet, att göra dem lika tillgängliga som *beslut* i ämbetsverken. Det är naturligtvis icke alls förhållandet. Besluten i statsrådet äro i de allra flesta fall fullkomligt offentliga redan nu. De utgående skrivelser, genom vilka besluten expedieras och en viss befallning lämnas, äro naturligtvis offentliga. Men vad som icke är offentligt, där ej sådant särskilt beslutas, det är den motivering, på vilken beslutet eventuellt kan stödja sig, och de yttranden till statsrådsprotokollet, som utav statsråden blivit avgivna. Herr Lindhagen har sålunda i sitt yttrande i dag fullkomligt förbisett, vad det i själva verket gäller. »Besluten» äro offentliga, och det behöves icke alls någon motion, för att de skola bliva det.

Sedan säger herr Lindhagen, att utskottet erkänt, att man i alla händelser »på omvägar», såsom herr Lindhagen uttryckte sig, redan nu publicerar besluten — han menar väl protokollen — och då kan man väl icke ha någon anledning att bibehålla principen om hemligheten. Jag svarar: det är icke blott så, att man publicerar besluten, utan i regel äro även de *handlingar*, på vilka besluten äro grundade, offentliga. Detta gäller det stora flertalet av ärenden. Men då så är, menar utskottet, att det

tjänar icke något till att för denna huvudmassa av ärenden göra särskilt statsrådsprotokollen offentliga, när man i alla fall har innehållet i de till grund för dessa protokoll liggande handlingarna offentligt och således icke behöver gå till själva statsrådsprotokollen.

*Angående
ändring i
tryckfrihets-
förordningen.*
(Forts.)

Vad som är det avgörande för utskottets hållning, och i den punkten har hela utskottet enat sig, det är det faktum, att då man skall försöka att göra statsrådsprotokollen till offentliga handlingar, då måste därmed följa, att Konungen får en mycket diskretionär myndighet att göra undantag från en sådan offentlighet. Och det har icke varit utskottet möjligt att utfundera några lämpliga regler, efter vilka detta skulle ske. Därtill har utskottet också påpekat, att skulle sådana regler kunna uppställas, så skulle därmed med all säkerhet följa, att i de protokoll, som måste bli offentliga, motiveringarna säkert skulle bli till det yttersta uttunnade eller alldeles indragna. Men detta vore sannerligen inte någon vinst. Ty statsrådsprotokollen ha redan en tendens att bli rent formella sammanfattningar av de inkomna handlingarna, vilken tendens ej bör drivas på.

Utskottet har icke alls, såsom herr Lindhagen sökt göra gällande, skjutit sig bakom den rätt, som konstitutionsutskottet har att självt granska statsrådsprotokollen. Vi ha blott anmärkt, att denna rätt finnes till, och vi ha icke anfört den såsom någon grund mot dessa protokolls offentlighet. Men vi ha gjort gällande, att så länge den finns kvar, kan det vara till fördel, att protokollen verkligen innehålla upplysningar om motiven för statsrådets görande och låtande, så att man icke genom opraktiska anordningar tvingar statsråden att rent av utesluta vad som i denna del finnes.

Jag skall för övrigt blott i förbigående anmärka, att herr Lindhagen vidhåller sin uppfattning, att det är av vikt, att den diplomatiska sekretessen avskaffas, ehuru det ändå borde vara klart, att åtminstone beträffande de internationella förhållandena några sådana krav på offentlighet icke kunna ställas, om man icke vill riskera, att Sverige skall bliva alldeles uteslutet från att få några upplysningar från utlandet genom sina ombud och deras förbindelser.

Slutligen har herr Lindhagen också talat om tidsbegränsningen på 50 år och framhållit, att åtminstone den borde kunna förkortas. Jag vill säga, att om det kunde finnas på något lämpligt medel att förkorta tidsgränsen i sådana fall, där den verkligen låter sig förkortas, så har jag för min del icke något att invända mot en sådan sak. Men detta stöter på synnerligen stora svårigheter av praktisk art. Det är icke så lätt att uttänka några regler för att bestämma, på vilka områden tidsgränsen av 50 år är för lång och på vilka den bör bibehållas. På en mängd områden måste den bibehållas, icke blott på utrikespolitikens

*Angående
ändring i
tryckfrihets-
förordningen.*
(Forts.)

och försvarsväsendets, utan också i fråga om sådana ärenden, som röra enskildas förhållanden av ömtålig art, och beträffande en del andra saker, som icke kunna generaliseras. I alla händelser behöver jag om den saken nu blott anmärka, att om en gång ett yrkande framkommer att på ett praktiskt sätt förkorta eller lämna möjlighet att förkorta tidsgränsen endast på de områden, där det låter sig göra, då får det dåvarande utskottet taga denna sak under nytt övertägande. Jag för min del skall icke ställa mig omedgörlig, om man kan komma till något resultat. I nu föreliggande motion har icke ens någon antydning lämnats om, i vilken riktning en sådan åtskillnad mellan protokoll med längre och protokoll med kortare tidrymms sekretess skulle kunna uppdragas, och då finner jag, att icke heller denna del av motionen bör föranleda till någon åtgärd.

Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Branting: Som kammaren finner, har jag jämte de övriga socialdemokratiska ledamöterna av utskottet anmält reservation vid detta utskottets utlåtande.

Det är det egendomliga förhållandet rådande, att reservanterna i stora delar av sitt uttalande helt ansluta sig till utskottets tankegång, och motionären var därför ifrån sin ståndpunkt fullkomligt konsekvent, då han icke yrkade bifall till denna reservation, utan till motionen. Vi hava nämligen icke kunnat följa motionären i hans rent abstrakta krav på, att varje slags sekretess i hithörande ärenden skall upphävas.

Såsom det anmärktes av den föregående talaren, har detta krav i motionen till och med tillspetsats dithän, att det lägges särskild vikt vid, att framför allt ingen sekretess får finnas beträffande de internationella förhållandena. Jag tror icke, att någon, som närmare känner dessa förhållanden, kan gå med på en så formulerad princip genomförande i praktiken. För vår del hava vi därför fäst huvudsakliga vikten vid, att icke landet bindes bakom sin rygg genom beslut av regeringen, om vilka folket icke får kännedom. Men denna sak hava vi haft under behandling i annat sammanhang och därvid av hans excellens herr utrikesministern erhållit den högtidliga försäkran, att »vår utrikespolitik, vilken som bekant allenast avser upprätthållandet av vårt oberoende och vår neutralitet, står främmande för dylika traktater». Detta »dylika» syftade då på sådana hemliga traktater, som emellanåt förekomma i den internationella diplomatin. Så långt denna försäkran gäller, hava vi ingen anledning att ytterligare forcera på denna punkt, utan vi kunna hålla oss till, att ett så bindande och högtidligt uttalande verkligen skall respekteras av den, som avgivit detsamma, och man har tills vidare anledning

att förmoda, att samma riktlinjer skola följas även av dem, som komma att bli hans efterföljare.

När vi sålunda tills vidare hava trygghet på denna punkt under nuvarande situation och när vi icke kunna forcera fram en större offentlighet på detta område, än som nu finns, samt när följden av att giva full offentlighet åt övriga statsrådsprotokoll uppenbarligen skulle, som utskottet och reservanterna anmärka, leda därhän, att den motivering för beslutet, som där en eller annan gång förekommer, skulle bli ännu mer uttunnad, än den redan nu är, så kan jag icke förstå, att någon som helst nytta skulle följa av den nya ändrade anordning, som för motionären varit det principiella och det väsentliga.

Den enda punkt däremot, där vi reservanter skilja oss från utskottet, rör den del av motionen, som herr Edén sist berörde, nämligen tidsbegränsningen av 50 år. Jag tror i själva verket, att vår åskådning är ganska lika på denna punkt, och det framgick även av herr Edéns anförande, att han icke egentligen hade något emot att i vissa fall sekretessen lyftes. Enligt sakens natur måste det i dessa fall överlämnas åt vederbörande själva att bedöma, huruvida fråga är om någon sak, som fortfarande bör hemlighållas, eller om det kan lämnas tillåtelse åt t. ex. en forskare att taga del av statsrådsprotokollen för en tidpunkt, som ligger inom de 50 åren. Jag tror därför, att den kläm, vari vår reservation utmynnar, motsvarar vad man i själva verket kan och bör säga på denna punkt, och att det således kan föreligga skäl att med anledning av denna, visserligen för motionären icke viktigaste, del av motionen Riksdagen gör ett uttalande till ledning för Kungl. Maj:t vid den förestående reservationen av tryckfrihetsförordningen.

Därför skall jag, herr talman, be att med denna korta motivering få yrka bifall till reservationen, blott med den rent formella ändringen i början, att där må sättas, »att Riksdagen måtte besluta en skrivelse», i stället för »att utskottet måtte tillstyrka en skrivelse».

Herr Lindhagen: Nu har den siste talaren i alla fall sagt, att utskottet är fullkomligt enigt om, att det krav, som motionären framställt i denna motion, att den halvsekellånga sekretessen rörande statsrådsprotokollen skall väsentligen avskaffas, är ett abstrakt krav, som icke förtjänar något avseende i vårt politiska liv. Det är ganska underligt, vad demokratien har för ofantligt långa vägar att gå, innan den kommer ens något tuffjämt framåt. Nu är det för det första så, att det icke är ett abstrakt krav, ty motionären har blott sagt, att denna sekretess skall *väsentligen* upphävas.

Vidare har detta av den föregående talaren uppfattats så, att det var särskilt den diplomatiska sekretessen, som motionären

*Angående
ändring i
tryckfrihets-
förordningen.*
(Forts.)

Angående
ändring i
tryckfrihets-
förordningen.

(Forts.)

ville alldeles avskaffa. Jag har icke sagt »alldeles», men jag håller på, att den diplomatiska sekretessen bör avskaffas. Vad skola partiprogram och uttalanden på internationella partikongresser tjäna till, när de aldrig skola få lända till efterrättelse i det parlamentariska livet? Det står uttryckligen i socialdemokratiens internationella program talat om avskaffandet av den hemliga diplomatien, och det står där också, att socialdemokraterna skola verka för detta i parlamenten ständigt och jämt. Men så snart denna sak kommer före i parlamenten, då säger man: dessa internationella resolutioner betyda ingenting. De äro blott fraser för den stora allmänheten, men här hava de icke den ringaste betydelse.

Nu har den föregående talaren också slagit sig till ro på, att utrikesministern — man vet dock icke, om han sitter kvar i morgon — förklarat, att han för sin del icke skall inlåta sig på några hemliga traktater. Är detta garantier, som kunna vara tillräckliga för, att vi för framtiden skola hava kvar den grundlagsparagraf, som säger, att allt, som rör diplomatien, skall vara fullkomligt hemligt? Jag kan icke förstå, att man kan draga den slutsatsen.

Vidare har det sagts av de båda föregående talarne, och det står också i utskottets betänkande, att vad statsrådets och Konungens yttranden angår, vore det ytterst betänkligt, om landet finge veta, hurudana de äro, ty då kunde det hända, att dessa personer skulle ytterligare uttunna sina yttranden, så att det icke vore så mycket att läsa i dem. Jag undrar, om dessa personer verkligen äro av den beskaffenheten, att de icke töras tala till landet annat än hemligt, så att, när de skola tala öppet till folket, de komma att uttunna sina yttranden. Vad är detta för resonemang? Veta herrarna för övrigt, att detta skulle bliva följden? Sätt då snarare in i grundlagen, att det är statsrådets plikt att väl motivera sina yttranden. Det står för övrigt redan nu, att det åligger statsråden att avgiva noggrann motivering för sina yttranden. Underlåta de detta, kan konstitutionsutskottet snarare inskrida, men nog är det egendomligt att säga, att landet under 50 år icke skall få veta, huru ett statsråd motiverat sitt uttalande, därför att konstitutionsutskottet befarar, att, när det kommer till granskning av statsrådsprotokollen, motiveringarna skola vara alltför mycket uttunnade. Ja, med sådana statsråd är det icke värt, att man över huvud taget försöker skriva grundlag för dem.

Det är väl tvärtom synnerligen angeläget, att man också får veta, vad statsråden säga, och jag tycker, att det skulle vara av största intresse för statsråden själva, att, när de hava skiljaktiga meningar, folket får veta, att de haft en skiljaktig ståndpunkt. Nu skola de för allmänheten stå såsom solidariska i ett beslut, som de icke gilla. Det är således ett moraliskt krav på

tillbörlig hänsyn även till statsråden, att man får veta, vad de säga.

Nu har man slutligen sagt, att man icke kan göra någon avkortning på de femtio åren, utan att det skall vara 50 år, om det skall vara någon tidsbegränsning. Jag skulle vilja föreslå herr Edén att sätta 25 år. Det är också ett sätt, och man kan säga, att det är precis lika goda skäl för att bestämma tiden till 25 år som till 50 år, och då är det i alla fall blott hälften så lång tid. Här ser man, vad den vördnadsfulla tron på gamla stadganden, d. v. s. konservatismen, är för en mäktig makt inom alla partier i en riksförsamling.

Det har sagts, att motionären icke har anvisat något sätt, hur undantag skall äga rum. Ett sätt, som är mycket bättre än det nuvarande, som innebär, att allt är hemligt utom det, som regeringen beslutar skall offentliggöras, är väl att skriva, att allt skall vara offentligt, utom när på grund av särskilda förhållanden statsrådet finner nödvändigt att besluta om hemlighållande. Redan detta vore ett steg i rätt riktning, och det skulle vara ofantligt mycket bättre, än vad vi nu hava.

Vidare har det sagts, att man kunde uppräknat vissa saker, som skola hemlighållas. Det är möjligt. Jag tror nämligen också, att innan man i Europa och den övriga världen kommit så långt, att det måste lossas något på den diplomatiska sekretessen, får man naturligtvis taga hänsyn till dessa förhållanden. Man kunde därför räkna upp vissa saker inom den diplomatiska sekretessen, som utan vidare böra hemlighållas. Denna sak har jag icke kunnat bedöma, utan den tycker jag bör bli föremål för utredning.

Det är således här icke fråga om några abstrakta krav, såsom de båda sista talarne sagt.

Jag inser ju, att denna sak icke alls har någon resonans annat än utanför Riksdagen. Där förstå människorna, vad sådana saker kunna betyda. Men det är alldeles nödvändigt, att vi föra fram våra programpunkter, så att man kan komma någon vart, och det är därför, som jag ansett, att icke heller detta krav borde saknas bland riksdagsmotionerna.

Därför vill jag också yrka bifall till min motion.

Herr Branting: Jag måste ytterligare konstatera, att den siste talaren efter min uppfattning har fått denna sak alldeles om bakfoten. Alla hans resonemang i dessa ganska skarpa uttalanden kunna dock i varje fall omöjligen rikta sig mot reservationen, vilken uttryckligen sätter i fråga en hemställan till Kungl. Maj:t om att sekretesstiden må kunna förkortas. Det är således alldeles oriktigt att slå tillsamman på detta sätt reservationen och utskottets betänkande, när man kritiserar från motionärens utgångspunkt.

*Ängående
ändring i
tryckfrihets-
förordningen.*
(Forts.)

Angående
ändring i
tryckfrihets-
förordningen.
(Forts.)

Vi reserverar oss med om, att en lämplig förkortning borde kunna ske. Men jag får bekänna, att vi icke se något annat sätt, än att Kungl. Maj:t själv får avgöra, om det är lämpligt och tillrådligt att lossa på denna sekretess. Därigenom får man visserligen icke en absolut garanti för att man får fram, just vad man vill hava, men man får dock en möjlighet, som Kungl. Maj:t, efter mitt sätt att tolka grundlagen, för närvarande icke äger, ehuru jag vill tillägga, att sedan reservationen framkommit, har det sagts mig av en kännare på dessa områden, att det lär förekommit fall, då Kungl. Maj:t ansett sig kunna just för forskares räkning medgiva undantag från den stadgade regeln.

Jag ber att få bestämt och fullständigt tillbakavisa de beskyllningar, som framförts av herr Lindhagen emot särskilt de socialdemokratiska medlemmarna av utskottet, därför att de ställt sig på den efter deras mening resonliga ståndpunkten, att vi skola försöka få en förkortning av tiden i sammanhang med tryckfrihetsförordningens omarbetning, och att vi därför skola om detta skriva till Kungl. Maj:t. Men vi hava icke kunnat följa motionären i hans krav på, att allt skall avhandlas inom statsrådet under fullkomlig offentlighet, när resultatet härav måste bliva, att, särskilt vad de internationella förhållandena beträffar, vi från svensk sida helt och hållet komma att hållas utanför.

Därtill kommer ytterligare en annan sak. Då motionären framhåller de uttalanden, som gjorts av våra internationella kongresser, vill jag påpeka, att dessa uttalanden vända sig just mot den hemliga diplomati bakom folkens rygg, om vilken utrikesministrerna har förklarat, att någon sådan *icke* existerar från den svenska regeringens sida.

När så är fallet, bör man icke alldeles schablonmässigt föra fram ett sådant yrkande, vare sig det finnes fog för det i ett särskilt land eller icke; och därför att man icke följer med på sådana vägar, finnes sannerligen icke något skäl för att vi skola beskyllas för att bluffa inför den stora allmänheten och lämna principerna å sido, när vi komma in i parlamentet.

Herr Lindhagen: Det är mycket svårt att avgöra, var bakfötterna ligga. Det beror på den personliga uppfattningen. I detta fall skulle jag kunna säga, att jag av den siste talarens anförande fått klart för mig, att han fått denna sak alldeles om bakfoten.

Jag har icke sagt, att allt skall ske under fullkomlig offentlighet, såsom man nödvändigt vill påstå, att jag skulle hava sagt, utan jag har skrivit »väsentligen». Men hur många gånger jag än upprepar detta, om jag än säger »väsentligen» tusen gånger, så säger man ändå, att herr Lindhagen har sagt »alldeles».

Vad vidare angår den frågan, att reservanterna skulle hava intagit en olika ståndpunkt, riktade sig min kritik mot både ut-

skottsmajoriteten och reservanterna. Den föregående talaren framhöll ju, att i princip utskottsmajoriteten och reservanterna väsentligen äro fullkomligt eniga, och jag talade blott om principerna. Jag vände mig mot den föregående talarens påstående, att den diplomatiska sekretessen borde stå kvar i hela dess vidd, och vidare emot att man icke skulle hava rättighet att få in i grundlagen, att man skall få taga del av statsrådets uttalanden, emedan de då skulle uttunna sina motiveringar, och konstitutionsutskottets medlemmar skulle få mycket svårare att granska dessa. Detta har i alla fall den siste talaren sagt, och det har jag kritiserat. Det går således ut över utskottsmajoritetens och reservanternas gemensamma uppfattning i denna sak.

*Angående
ändring i
tryckfrihets-
förordningen.
(Forts.)*

Slutligen nämnde den siste talaren om det oresonliga i mitt åberopande av de socialdemokratiska kongressernas uttalanden i detta avseende. Det är svårt att säga, vad som är oresonligt, ty i partilivet äro vi alla oresonliga. Men det ligger i alla fall en reson i, att när det står upptaget på det socialdemokratiska programmet en fordran på avskaffande av den diplomatiska sekretessen, utesluter detta krav icke undantag, men icke heller utesluter det, att det kan ske ett arbete för att avskaffa den hemliga diplomatien. Av vem skall detta arbete börjas, om icke av dem, som fått i uppdrag att föra detta program ut i det parlamentariska livet?

Jag tycker därför, att det icke är tillräckligt att avfärda denna punkt med den förklaringen, att utrikesministern försäkrat, att han icke kommer att inleda oss i äventyrliga traktatsförhandlingar. Här gäller det att fastslå en princip i grundlagen och att lossa litet på den diplomatiska sekretessen, men att lossa på densamma på det sättet, att man i alla fall kan få kontakt med det övriga Europa. Det finns emellertid mycket, som varje land för sig kan lossa på, men om intet land börjar, när skall då den socialdemokratiska programpunkten med fordran på avskaffande av den diplomatiska sekretessen någonsin bliva en verklighet?

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till det av herr Branting under överläggningen gjorda yrkandet samt 3:o) avslag å utskottets hemställan och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning varav, och sedan till kontraposition antagits den under 2:o) upptagna propositionen, nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 24, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Branting under överläggningen framställda yrkandet.

Voteringen utvisade 136 ja mot 64 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 6.

*Lag om all-
män pensions-
försäkring
m. m.*

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget särskilda utskottets utlåtande, nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om allmän pensionsförsäkring och till lag om ändrad lydelse av 17 kap. 12 § handelsbalken, dels ock åtskilliga med föranledande av nämnda förslag väckta motioner.

Genom en den 28 mars 1913 dagtecknad, till särskilda utskottet hänvisad proposition, nr 126, hade Kungl. Maj:ten under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga i propositionen införda förslag till lag om allmän pensionsförsäkring samt till lag om ändrad lydelse av 17 kap. 12 § handelsbalken.

Till utskottet hade jämväl överlämnats följande i anledning av berörda lagförslag väckta motioner, nämligen

inom Första kammaren

- 1) av herr *Knut Larsson* m. fl. (nr 113),
- 2) av greve *Alexander Hamilton* (nr 114),
- 3) av herr *Gustaf Fredrik Östberg* (nr 115),
- 4) av herr *Clason* m. fl. (nr 117),
- 5) av herr *Hans Ericson* (nr 118),
- 6) av *densamme* (nr 119),
- 7) av herr *Jan Erik Berglund* (nr 120),
- 8) av greve *Lagerbjelke* (nr 123),
- 9) av herr *Steffen* (nr 124),
- 10) av herr *Karl Johan Ekman* (nr 125),
- 11) av herr *Asplund* (nr 126),
- 12) av herr *Ernst Lindblad* (nr 127),
- 13) av herr *Mannheimer* (nr 128),
- 14) av herr *Gerhard Magnusson* (nr 129),
- 15) av herr *Jan Erik Berglund* (nr 130) och
- 16) av herr *Sandler* (nr 131), samt

inom Andra kammaren

- 17) av herr *Jonsson* i Hökhult m. fl. (nr 282),
- 18) av herr *Bengtsson* i Norup (nr 283),

- 19) av herr *Jansson* i Edsbäcken (nr 284),
- 20) av herr *Leander* m. fl. (nr 285),
- 21) av herr *Ekerot* m. fl. (nr 286),
- 22) av herr *Persson* i Tofta (nr 287),
- 23) av herr *Larsson* i Klagstorp m. fl. (nr 288),
- 24) av herr *von Hofsten* (nr 289),
- 25) av herr *Pålsson* (nr 290),
- 26) av herr *Olsson* i Blädinge (nr 292),
- 27) av herr *Persson* i Norrköping (nr 293),
- 28) av herr *Kronlund* m. fl. (nr 294),
- 29) av herr *Jonsson* i Gumboda (nr 295),
- 30) av herr *Indebetou* (nr 296),
- 31) av *densamme* (nr 297),
- 32) av herr *Zetterstrand* (nr 298),
- 33) av herr *Lindqvist* i Kosta (nr 303),
- 34) av herr *Rydén* m. fl. (nr 304),
- 36) av herr *Olausson* (nr 305),
- 37) av herr *Pettersson* i Södertälje m. fl. (nr 306),
- 38) av herr vice talmannen *D. Persson* (nr 307),
- 39) av herr *Källman* (nr 308),
- 40) av herr *Anderson* i Råstock (nr 309)
- 41) av herr *Cederborg* (nr 310),
- 42) av herr *Bärg* i Katrineholm (nr 311),
- 43) av herr *Hage* (nr 312),
- 44) av herr *Winberg* m. fl. (nr 313),
- 45) av herr *Lindley* m. fl. (nr 314),
- 46) av herr *Lundvll* (nr 315),
- 47) av herr *Sjöberg* (nr 316),
- 48) av herr *von Sneidern* (nr 317),
- 49) av herr *Lindhagen* (nr 318),
- 50) av herr *Lindhagen* m. fl. (nr 319),
- 51) av herr *Lindhagen* (nr 320),
- 52) av herr *Wijk* (nr 321),
- 53) av herr *Nordström* (nr 322), och
- 54) av herr *Pettersson* i Södertälje (nr 323).

Lag om allmän pensionsförsäkring m. m.
(Forts.)

Utskottet hemställde:

1:o) att Riksdagen, med förklarande att det i Kungl. Maj:ts förevarande proposition innefattade förslaget till lag om allmän pensionsförsäkring icke kunde oförändrat godkännas, måtte antaga vid punkten fogat förslag till lag om allmän pensionsförsäkring;

2:o) att Riksdagen, under förutsättning att lag om allmän pensionsförsäkring bleve av Kungl. Maj:t och Riksdagen antagen, måtte, med bifall till förevarande proposition, antaga i punkten intaget förslag till lag om ändrad lydelse av 17 kap. 12 § handelsbalken;

Lag om all-
män pensions-
försäkring
m. m.
(Forts.)

3:o) att Riksdagen, under förutsättning att lag om allmän pensionsförsäkring bleve av Kungl. Maj:t och Riksdagen antagen, måtte i anledning av den av herr von Hofsten avgivna motionen antaga vid punkten fogat förslag till lag om ändrad lydelse av lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt; samt

4:o) att övriga i anledning av förevarande proposition i Riksdagens kamrar väckta motioner måtte, därest de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet hemställt i punterna 1:o)—3:o), icke föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet funnos emellertid fogade reservationer beträffande 6, 18 och 37 §§ i förslaget till lag om allmän pensionsförsäkring.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr Branting, som yttrade: Herr talman! I avseende på föredragnings sättet tillåter jag mig hemställa, att det i utlåtandets första punkt avsedda lagförslaget föredrages paragrafvis med ingress, rubrik och utskottets hemställan sist, att vid behandlingen av § 1 i lagen överläggningen må omfatta förslaget i dess helhet, att lagtexten icke behöver uppläsas i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begäres, att, för den händelse lagförslaget kommer att i en eller annan del till utskottet återremitteras, utskottet lämnas öppen rätt att vid ärendets förnyade behandling i avseende på de delar, som blivit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som av ifrågasatta ändringar i återförvisade delar kunna föranledas, samt att i avseende på nummerbeteckningen av paragrafer och moment utskottet må äga vidtaga sådana ändringar, som påkallas av kamrarnas beslut.

Denna hemställan bifölls av kammaren.

Kammaren företog nu först till behandling förslaget till

Lag om allmän pensionsförsäkring.

1 § föredrogs. Därvid anförde:

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet Schotte: Herr talman, mina herrar! Jag har närmast begärt ordet för att tillkännagiva regeringens ställning till det förslag, som här föreligger från särskilda utskottet. Givetvis har regeringen med stor tillfredsställelse funnit, huru alla partier inom särskilda utskottet, många medlemmar därav utan tvivel med bortseende från kära

önskemål och förhoppningar, strävat efter att vinna ett positivt resultat i den föreliggande utomordentligt betydelsefulla frågan. Resultatet av utskottets omfattande och intensiva arbete är också mycket glädjande: ett praktiskt taget enhälligt utlåtande och förslag och en viss tillförsikt, att den svenska Riksdagen med en enhällighet, som aldrig tillförene i en stor social fråga, inom några timmar skall gå att lägga grunden till en allmän folkförsäkring i vårt land och därmed också ge ett kraftigt erkännande åt vikten och betydelsen i nutiden av sociala omsorger.

Lag om allmän pensionsförsäkring m. m.

(Forts.)

Naturligen är det också med tillfredsställelse regeringen funnit, att de allmänna grunder för en folkförsäkring i vårt land, som uppdragits genom ålderdomsförsäkringskommitténs ingående utredning och det därpå byggda regeringsförslaget, vunnit utskottets enhälliga erkännande och tillslutning. Utskottsförslaget är tydligen en kompromiss och måste bedömas såsom en sådan. Offer hava från alla håll uppenbarligen skett av olika ändamål för vinnande av ett enhälligt förslag. Att regeringen, med den ställning den intagit till en del detaljspörsmål, måste betrakta vissa av utskottet vidtagna ändringar i regeringsförslaget såsom försämringar, kan icke förvåna. Å andra sidan ger regeringen fullt erkännande åt andra utskottets ändringar såsom innebärande förbättringar i det Riksdagen förelagda förslaget. Såsom helhet betraktat är utskottets förslag sådant, att regeringen tacksamt anbefaller detsamma till kammarens välvilliga godkännande.

Den punkt, där avvikelsen från de synpunkter regeringen anlagt kanske är mest framträdande, är utskottsförslagets ställning med avseende å de olika pensionerna för män och kvinnor. Jag måste för min del vidhålla den uppfattningen, att en uppdelning av de försäkrade i män och kvinnor, ställda i var sin riskklass, utan att andra uppdelningar göras i riskklasser, saknar den grund av social solidaritet, som man helst vill se i en allmän folkförsäkring. När utskottet nu emellertid icke velat gå den väg, på vilken Kungl. Maj:t sökt att, utan minskning av den utav kommittén föreslagna avgiftspensionen för män, vinna likställighet mellan män och kvinnor vidkommande avgiftspensionen, eller anvisande av ett särskilt statstillskott för ändamålet, lärer det närmast vara på pensionstilläggen, som likställigheten mellan män och kvinnor bör inriktas. Utskottet har också genom vidtagen höjning av pensionstilläggen för kvinnor beträtt denna väg, liksom utskottet också genom att till alla avgiftsklasser utsträcka den procentuella förhöjningen av pensionstilläggen i förhållande till erlagda avgifter förbättrat kvinnornas ställning i allmänhet inom försäkringen. Utskottet har ej heller gjort något principuttalande emot full likställighet på pensionstilläggens område mellan män och kvinnor. Jag hoppas därför, att det skall bli en snar framtid förunnat att genomföra denna likställighet.

Det förslag om särskilt pensionstillägg i vissa fall för minder-

Lag om all-
män pensions-
försäkring
m. m.

(Forts.)

åriga barn, som regeringen framlagt, har icke upptagits i utskottets förslag. Regeringsförslaget var till sin räckvidd ganska begränsat, ett försök till en första lösning av barnpensioneringens viktiga och betydelsefulla problem. Många av de invändningar, som riktats mot regeringens förslag i denna del, synas mig alltjämt obefogade. Utskottet har också uttalat, att utskottet funnit de mot regeringsförslaget i denna del gjorda invändningarna i många fall sakna fog och ofta hänföra sig till förhållanden, vilka i verkligheten endast undantagsvis förekomma. Utskottet har vidare framhållit, att det med barnpensioneringen avsedda syftet är behjärtansvärt, ehuru utskottet närmast ur synpunkten att denna pensionering borde lösas först i samband med den revision av fattigvårdslagstiftningen, vartill förberedelser påginge, ansett sig icke kunna förorda bifall till barnpensioneringens medtagande i nu föreliggande förslag. Under sådana förhållanden hyser jag grundad förhoppning om, att förevarande viktiga komplement till den allmänna pensionsförsäkringen snart skall kunna återupptagas och genomföras, vid vilket förhållande jag med någorlunda jämnmod kan se barnpensioneringens undanskjutande för närvarande, hur betydelsefull jag än alltjämt anser en lösning av denna fråga vara.

Kungl. Maj:t ansåg sig icke böra i sitt förslag upptaga den ytterligare avgiftsklass, som utskottet nu förordar, enär betydligt ökade svårigheter med avseende å taxering, uppbörd och redovisning av avgifterna därmed syntes skola uppkomma. I sak ansåg Kungl. Maj:t införandet av en dylik klass äga goda skäl för sig. Enligt utskottsförslaget har betydelsen av denna nya klass blivit ganska kringskuren. Den förvissning utskottet i sammanhang härmed uttalat, eller att Kungl. Maj:t skall låta sig angeläget vara att snarast möjligt till prövning upptaga frågan om avhjälpande av de brister, som vidlåda förslaget i denna del, vill regeringen gärna uppfylla och skall härpå inrikta sin allvarliga uppmärksamhet.

Jag vill i detta sammanhang framhålla, att vissa svårigheter, särskilt under den första tiden, möjligen skola uppkomma vid åsättande av pensionsavgifter samt deras uppbörd och indrivning. Om detta torde alla från början varit medvetna. Men det är min förhoppning, att svårigheterna skola kunna övervinnas, och att en tids erfarenhet skall giva de lärdomar, som erfordras för uppbyggande av ett i alla delar fullgott, tillräckligt enkelt system i förevarande hänseende. Jag är också övertygad om, att man kan hysa full tillit till, att de kommunala och statliga myndigheterna skola göra sitt bästa, för att denna invecklade del av det stora försäkringsmaskineriet skall fungera så tillfredsställande som möjligt.

Vidkommande den i den kungl. propositionen bibehållna förmögenhetsgränsen för delaktighet i avgiftsplikt och avgifts-

pension har det allenast varit kostnadsskäl, som föranlett Kungl. Maj:t att här ansluta sig till kommitténs ståndpunkt. I övrigt hava skälen för förmögenhetsgränsens borttagande synts även Kungl. Maj:t öfvervägande. Då utskottet emellertid genom en till synes ganska försiktig höjning av fondräntan kunnat vinna de medel, som förmögenhetsgränsens införande avsett att bereda, måste det givetvis betraktas såsom en fördel, att undantaget i förevarande hänseende kunnat släppas.

Utskottets tillägg till 28 § om rätt i vissa fall till klagan öfver pensionsstyrelsens beslut är ju en detalj av mindre vikt. Men jag har ej alldeles velat undanhålla de betänkligheter, jag hyser mot denna ändring i kommitténs och Kungl. Maj:ts förslag. Dels tror jag, att något behov av en sådan klagerätt knappast föreligger med det sätt, varpå pensionsstyrelsen skulle sammansättas, dels kunde justitiekanslern och regeringsrätten härigenom bli avsevärt betungade till men för deras andra viktiga ämbetsgöromål, dels hyser jag tvivelsmål, om regeringsrätten i allo kan anses för den lämpligaste sista instansen i mål av ifrågavarande beskaffenhet. Efter andra länders mönster torde en särskild högsta instans för alla socialförsäkringsfrågor, så sammansatt, att lekmannelementet därvid beredes inflytande, böra öfvervägas, när andra socialförsäkringsproblem kunna bli lösta, närmast efter genomförande av en förbättrad olycksfallsersättningslagstiftning. Jag betraktar därför utskottets förslag i denna del såsom ett provisorium, tills en bättre anordning kan tänkas genomförd.

Utöver vad jag sålunda haft äran anföra, torde några särskilda uttalanden från min sida i anledning av särskilda utskottets ändringar i den kungl. propositionen icke påkallas.

Medan jag nu har ordet, skall jag emellertid tillåta mig några allmännare reflexioner i den föreliggande frågan. Den kritik, som rests mot de huvudgrunder, på vilka kommitténs och Kungl. Maj:ts förslag lagts, har varit ganska högljudd. Det är dock väsentligen från en tämligen begränsad krets av personer, som oppositionen letts. Jag har för min del aldrig tvivlat på, att icke varmt intresse och mycken sakkunskap och erfarenhet finnas hos förslaget motståndare eller att icke en ärlig övertygelse och de bästa bevekelsegrunder dikterat motståndet. Men vad jag haft svårare att förstå, det är den utomordentliga säkerhet, varmed man i förväg dömer och fördömer den blivande lagens verkningar. Jag tror man här kunde ha anledning vara litet mindre positiv. Det är väl möjligt, att misstag i vissa detaljer komma att visa sig och att oegentligheter i ena eller andra avseendet skola yppas. Men förslaget praktiska prövande allena kan ge objektivt och klart besked och anvisa vägarna till rättelse. Och när några av kritikerna omgiva sig med en aldrig bleknande sakkunskapens gloria, såsom t. ex. när man talar om »politikernas strävan att med röstsedelns hjälp driva igenom ett förslag mot

Lag om allmän pensionsförsäkring m. m.
(Forts.)

Lag om all-
män pensions-
försäkring
m. m.
(Forts.)

sakkunskapens praktiskt enhälliga förkastelse», då är man närmast inne på bluffens område. Det må dock icke glömmas, att det föreliggande kommittéförslaget i stort sett funnit allmän tillslutning hos de hörda myndigheterna. Både kommerskollegium och riksförsäkringsanstalten hava tillstyrkt, att kommitténs förslag måtte läggas till grund för lagstiftning i ämnet, låt vara med vissa ändringar, av vilka väl de viktigaste vunnit avseende i Kungl. Maj:ts förslag och i särskilda utskottets betänkande. Och vill man fränkänna sakkunskap hos ålderdomsförsäkringskommittén, som i 5 års tid under ledning av en person, vilken mer än någon annan nu levande svensk man under 25 år ägnat tankar och praktiskt arbete åt lösningen av socialförsäkringsproblemen, framför allt det nu föreliggande, sysslat med denna fråga och däri vidtagit de mest ingående utredningar och granskningar av både in- och utlandets förhållanden på området och som haft detaljerade förslag till ett antal av ett par tiotal under prövning för att slutligt stanna vid det framlagda? Och betyder det ingenting, att de 22 männen i särskilda utskottet, representerande så många grenar av insikter och praktisk förfarenhet, fullständigt enat sig om de huvudgrunder, på vilka kommittén och med den Kungl. Maj:t byggt förslaget?

Efter de recept, som förslaget motståndare rekommendera, möter man, antingen de kostnaderna för det allmänna bli väsentligt större, än vad statsbudgeten för närvarande kan medgiva, eller också att avgifterna för den enskilde bliva mer betungande, än som rimligen kan påfordras under nuvarande ekonomiska förhållanden. Det går dock icke an att ställa så till, att en väsentlig del av fattigvårdsbördan från att nu vila på det allmänna, hela befolkningen, överflyttas på de mindre bemedlade själva. Jag är livligt övertygad om, att ett förslag, byggt på de grunder, på vilka det nu förevarande vilar, är det under föreliggande förhållanden enda, som med våra begränsade tillgångar och vårt folks allmänna ekonomiska ställning kan genomföras. Det är känslan härav, som skapat den eniga uppslutning, som nu torde ske om särskilda utskottets förslag; det är inga särskilda spekulationer och beräkningar eller klassintressen, som åstadkommit den enighet, som nu förbluffar motståndarna ex professo.

Förslaget, sådant det föreligger, har utan tvivel sina ofullkomligheter. Men på ett hos oss så obrutet och omfattande fält som det föreliggande växer ej ett fullkomligt och oangripligt förslag upp med ens — särskilt då vi ha att räkna med så många ogynnsamma förhållanden på hithörande områden. Utlandets erfarenhet visar, att man litet emellanåt får bättra på och rätta dylika lagar. Verkningarna av den lagstiftning, som nu vidtages, måste oavslåttligt följas och studeras. Inför de missbruk, som i enstaka fall kunna förekomma, inför de oegentligheter och svårigheter, som säkert skola visa sig ibland under tillämpningen,

kommer man förvisso ej att sakna de kända rösterna: var det ej det vi sade, var det ej dessa varningar vi gävo? Men man må ej vara för snar med sin dom, det gäller att ej falla offer för benägenheten att generalisera det enskilda fallet. Men det gäller också, ej minst för lagförslagets anhängare, att hava öppna öron för all befogad kritik, och en bestämd föresats att motarbeta missbruk och snabbt rätta vad som visar sig vara felaktigt lagt.

*Lag om all-
män pensions-
försäkring
n. n.
(Forts.)*

Man har vid sin kritik av grunderna för det föreliggande förslaget velat hänvisa på mindre goda verkningar av lagstiftningar i andra länder, byggda på liknande grunder, som de hos oss nu föreslagna. Särskilt har man hämtat sina påståenden i detta avseende från åtskilliga invändningar mot 1891 års danska lag. Jag måste emellertid alltjämt påstå, att jag icke funnit de angivna menliga verkningarna av den danska lagen objektivt påvisade, man har där som hos oss väsentligen rört sig på de allmänna spekulationernas och förmodandenas område. Det lagförslag, som nu slutligt föreligger från särskilda utskottet, har också avhjälpt flertalet av de invändningar, man framställt mot den danska lagen.

Beträffande erfarenheterna från Danmark skall jag tillåta mig anföra några brottstycken från en redogörelse för ett par år sedan av amtmannen i Randers amt Andersen, vilka brottstycken synas förtjäna ett visst beaktande även för vår del. Det yttras sålunda i denna redogörelse bl. a. att ålderdomsunderstödet i Danmark alldeles icke uppfattas av befolkningen som ett slags fattighjälp, utan tvärtom betraktas som en därifrån väsentligen avvikande understödsform, vartill icke knyter sig något av den förödmjukelse, som är förbunden med fattighjälpen. Ålderdomsunderstödet betraktas såsom en samhällets belöning till den strävsamma och hederliga arbetaren, som är ur stånd att försörja sig själv på gamla dagar. Det vore heller intet tvivel om att icke ålderdomsunderstödet för den väsentliga delen komme sådana nödlidande till godo, som skulle hava föredragit att föra en bekymmert tillvaro och lida nöd framför att begära fattighjälp. Om man av teoretiska grunder, yttrar Andersen, år 1891 hade uppgivit försörjningsprincipen, så skulle Danmark — liksom de flesta andra länder — ännu i dag icke hava nått till en lösning av spørsmålet om statens understöd av behövande åldringar. Det gällde också med hänsyn till den sociala lagstiftningen, att »det bästa är det godas fiende».

Visst är, att också vi i Sverige skulle få anledning till samma uttalande, om vi avsloge det föreliggande förslaget och för frågans lösning sökte andra vägar. Många år av arbete återstode oss då, och om resultatet svävade vi i fullständig okunighet.

Särskilt vidkommande sparsamhetsfrågan anför Andersen bl. a.: Med hänsyn till påståendet att sparsamheten i yngre år

Lag om all-
män pensions-
försäkring
m. m.

(Forts.)

skulle motverkas av lagens bestämmelser, vore att framhålla, att det dock alltid skulle vara ganska osäkert, om ålderdomsunderstöd kunde uppnås och att den kommunala myndigheten skulle ställa sig strängare gentemot den, som icke själv velat göra något för sin ålderdom, ehuru han varit i stånd därtill. Dessutom bleve understödet i de första åren såsom regel tämligen litet. Det vore sålunda något riskabelt att inrätta sig på ålderdomsunderstödet och att uppgiva att sörja för sig själv, om man kunde det. Såframt sparsamhetskänslan finnes, skulle den därför säkert göra sig gällande i trots af möjligheten till ålderdomsunderstöd. Och finnes ej denna känsla, så berodde det mera på hela tidsandan än på ålderdomsunderstödslagen. Samtidigt framhåller Andersen emellertid önskvärdheten af att någon mindre egen inkomst uteslutes vid beräkning af behovet — således en väg, vi här i Sverige stå i begrepp att beträda — låt vara något ofullkomligt — i det särskilda utskottets förslag.

Rörande den danska lagens verkningar må också framhållas några af de svar, som avlätos på en förfrågan för några år sedan om vissa ändringar i den danska lagen i syfte att vinna ändring i grunder och villkor för beviljande af ålderdomsunderstöd. Amtmannen i Randers amt och 44 sockenråd därstädes uttala, att några bestämda regler för behovsgränsen och understödets belopp icke vore nödvändiga för landsbygdens del, där de kommunala myndigheterna så väl kände de behövande, att det ej mötte vanskligheter att i de särskilda fallen träffa de riktigaaste förfogandena. I allmänhet hade sockenråden varit lyckliga i sina beslut, och blott få klagomål hade yppats. Amtmannen i Holbæks amt yttrar, att den nuvarande lagen i Danmark i det stora hela verkat till stor välsignelse och att de ofta påstådda bristerna i lagen i allt fall voro något överdrivna. Amtmannen i Lolland-Falsters amt anför, att det icke syntes föreligga någon nödvändighet för väsentliga förändringar af de nu gällande bestämmelserna, som i det stora hela verkat tillfredsställande. Och amtmannen i Svendborgs amt yttrar, att den gällande lagen om ålderdomsunderstöd vore en förträfflig lag, som i amtet verkat särdeles tillfredsställande. Lagen hade använts på ett humant och förståndigt sätt, och den hade vunnit befolkningens tillfredsställelse.

Jag är fullt och visst övertygad om, att utsikterna att inom de närmaste åren i förevarande utomordentligt stora och svårösta fråga komma till ett bättre resultat, än det, som nu föreligger i särskilda utskottets förslag, äro mycket små, och att förslaget i sig väl är värt den anslutning, som uppenbarligen skall komma detsamma till del. Och man har också all anledning att i avseende å framtida förbättringar och utvidgningar hysa ljusa förhoppningar på den grund, som nu under en så ovanlig enighet lägges till en allmän folkförsäkring i vårt land, skall det

svenska folket förvisso icke underlåta att bygga vidare. Efter årtionden av förberedelser och svikna förhoppningar stå vi dock nu inför en verklig stor reform på vägen mot fattigdomens avskrivande. Det är icke i trötthetens och resignationens tecken, vi i dag skola skänka förslaget vår anslutning, utan i känslan av, att det dock är gryningen till en ny dag, som vi bevittna. Förslagets genomförande skall förvisso sprida stor och livlig tillfredsställelse inom de vidaste kretsar av vårt land. Strålar av hopp och ökat livsmod skola lysa i många tiotusentals svenska hem, där bekymret för ålderdomens dagar eller en hotande invaliditet förmörkar och förbittrar sinnen. Det skall för många tusental vara slut med det knappa nådebrödet eller fattighuset såsom mål och tillflykt efter en lång och arbetstyngd, ofta med bittra försakerelser förenad arbetsdag.

*Lag om all-
män pensions-
försäkring
m. m.
(Forts.)*

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman, mina herrar! För tredje gången föreligger nu till Riksdagens avgörande ett regeringsförslag angående ålderdoms- och invaliditetsförsäkring. De båda föregående gångerna har Riksdagen visat förslagen ifrån sig, antagligen i känsla av, att frågan icke varit riktigt mogen för avgörande. Jag undrar, om frågan är mogen för avgörandet nu, ungefär ett halvt år, efter det att det förslag, det här gäller, såg dagens ljus.

Jag vet visserligen, att det finnes gott om troende beundrare, vilka i detta förslag se en genialisk komposition av allt det bästa, som utlandets lagstiftning på området har att uppvisa, en genialisk komposition, som på pricken är avpassad just efter våra förhållanden och våra resurser. Men det finnes också gott om mera indifferent person, arbetsamma och samvetsgranna riksdagsmän, som privatim förklarar det absolut omöjligt att på denna korta tid sätta sig in i det förslag, som vi nu behandla. Dessa ledamöter resonera antagligen så, att kommittén, regeringen och utskottet väl skola ha förstånd för dem också. Slutligen finns det också en och annan tvivlare, som visserligen anser, att denna viktiga fråga skall lösas och lösas snart, men som icke är övertygad om, att den nu föreslagna lösningen är den bästa.

Emellertid i ett avseende äro både beundrare och tvivlare fullt ense. Ett erkännande vilja alla giva såväl de ursprungliga förslagsställarna som ock den departementschef, vilken i dag har att försvara förslaget inför Riksdagen. Bakom detta förslag ligger en omisskännelig strävan att göra ålderdomens och nödens dagar lättare för våra sämst lottade medborgare. Man kan hysa tvivel, om denna människovänliga strävan verkligen lodat djupet av sin uppgift, men om dess ärlighet och renhet kan intet tvivel råda. Jag tror också, man får erkänna, att detta förslag, när det blir lag — och det blir det ju — kommer att lindra nöden i många svenska hem. Det skulle väl för övrigt varje lagligt ordnande

Lag om all-
män pensions-
försäkring
m. m.

(Forts.)

av understödsverksamheten tjäna till att göra. Slutligen kan man även ena sig i det erkännandet, att förslaget förräder mycken politisk klokhet. Kommittén har uppenbarligen avsett att å ena sidan vinna en del högermän genom att befria arbetsgivarna från all bidragsskyldighet till försäkringen, samt att å andra sidan göra sig socialdemokraterna förbundna genom proklamerande av varje fattig arbetares rätt till statspension. På samma gång har man naturligtvis räknat på, att liberalerna skola stödja sin regering, när det gäller att föra denna stora fråga i hamn.

Herr civilministern har tydligen för sin del gillat denna politiska beräkning, som i och för sig ej är någonting att skämmas för, och dessutom tycks han hava resonerat så här: Detta förslag är avgivet av en praktiskt sett enhällig kommitté. Dess egentliga upphovsman är regeringsrådet Lindstedt, en inom alla kretsar högt skattad auktoritet. Den föregående högerregeringen bär ansvaret för kommitténs sammansättning och sakkunskap. Socialdemokraternas främste man, herr Branting, har gått i proprieborgen för att det är ett gott förslag. Liberalerna kunna väl icke gärna svika, de måste taga förslaget på sin regerings auktoritet, liksom regeringen tagit det på herrar Lindstedts och Brantings. Om man nu skulle låta förslaget ligga över till nästa år, kan man befara, att det skulle trassla till en del andra frågor, och man kan även befara, att det skulle sprida förvirring i valrörelsen. Därför: Bäst att lägga fram det i år!

På sådant sätt kan man förklara, att kammaren nu anmodas genast fatta beslut i denna stora och viktiga fråga, utan att kammaren haft tillfälle att grundligt sätta sig in i densamma, utan att kammaren har kunnat fullständigt överblicka dess konsekvenser. Allt går, åtminstone i viss mån, på andras auktoritet. För min del vill jag säga, att jag skattar sakkunskapen hos kommitténs ledamöter i vissa avseenden mycket högt, men — med all respekt för den — nog var kommittén ganska ensidigt sammansatt. Och vad regeringen beträffar, lyser jag för min del mycket stor aktning icke endast för dess goda vilja, energi och fosterlandskärlek, utan ock för dess medlemmars kunnighet och deras stora administrativa skicklighet. Men i alla fall skall jag tillåta mig att som en man i ledet vid detta tillfälle inför regeringen avgiva en bekännelse, i vilken många av mina partivänner gott skulle kunna instämma, oaktat de i denna speciella fråga icke stå på min sida. Vi glädja oss åt att vi leva i ett demokratiskt styrt land. Därför räknade vi det också som en stor förmån, att vi på det ena eller andra sättet bliva hörda, innan man fattar avgörande beslut i viktiga principfrågor. Å andra sidan känna vi oss icke riktigt angenämt berörda, när vi finna, att man vill prätta oss att antaga förslag i viktiga frågor, innan vi varit i tillfälle att riktigt grundligt syna dem i sötmarne. Denna mindre angenäma känsla kunna vi icke frigöra oss från

oaktat vi sätta stort värde på vår regering. Jag tillåter mig därför beklaga, att man forcerat denna fråga till avgörande redan i år. *Lag om allmän pensionsförsäkring m. m.*

(Forts.)

Då nu emellertid ett förslag föreligger till avgörande, är det vår skyldighet att söka sätta oss in i det, så långt tid och förmåga medgiva. Egentligen är det icke ett förslag, utan det är tre förslag, som Riksdagen har haft att arbeta sig in i: kommitténs, regeringens och utskottets. Det synes mig givet, att av dessa tre förslag kommitténs var det minst lyckade, särskilt om man tänker på den, naturligtvis oavsiktliga, tendensen att avsevärt skärpa det redan förut befintliga ojämna kommunala skattetrycket. Med hänsyn härtill tror jag, man kan våga det påståendet, att kommitténs förslag i dess första skick var oantagligt.

Civilministerns överarbetning medförde flere förbättringar. I det avseendet må framför allt ihågkommas den partiella utjämningen av kommunernas kostnader och vidare höjningen av pensionsavgifterna, varigenom även vanns en höjning av pensionsbeloppen. Däremot kan jag icke finna, att förslaget om barnpensionering var ett lyckat drag. Det innebar enligt min tanke en bestämd försämring.

Vad slutligen utskottets förslag beträffar, är jag för min del benägen erkänna, att utskottets förändringar till största delen äro att anse som förbättringar. Genom dessa förändringar har man nämligen vunnit, att förslaget försörjningskaraktär ej framträder fullt så skarpt som förut, och det är ju alltid en fördel.

Utskottets förslag är sålunda för visso det bästa av de tre, som avgivits, men ändå undrar jag, om förslaget även i denna förbättrade form verkligen är ägnat att åstadkomma ett större mått av ekonomisk rättvisa i samhället. Jag lämnar alldeles obestridd, att det tillfredsställer barmhärtighetens lag, som bjuder oss, att giva åt de fattiga, så långt tillgångarna medgiva. Men vad jag betvivlar och bestrider är, att förslaget står i överensstämmelse med den ekonomiska rättvisans lag, som icke är oförenlig med barmhärtighetens, och som man gärna vill se som rättesnöre för all ekonomisk lagstiftning. Den ekonomiska rättvisans lag fattar jag endast som en tillämpning på det ekonomiska samhällslivet av den allmänna orsakslagen, och den formuleras enklast och kortast så: Vad människan sår, det skall hon ock uppskåra.

Så vitt jag förstår, går den ifrågasatta pensioneringen i flera avseenden ut på att kringgå den nämnda lagen, att hindra, att verkan följer på orsak på detta område. För att visa, att så är fallet, skall jag icke inlåta mig på en detaljerad granskning, utan endast upptaga vissa huvudpunkter till granskning.

Lag om all-
män pensions-
försäkring
m. m.
(Forts.)

Den ekonomiska rättvisans lag kräver, under nuvarande samhällsförhållanden, att en var, som är arbetsför, skall försörja sig själv. Vill den arbetsföre trygga sig mot att, när han blir invalid eller gammal, falla fattigvården till last eller nödgas anlita den enskilda välgörenheten, måste han arbeta och spara, så att han har ett litet kapital, när arbetskraften är slut. Innan nu någon av mina ärade motståndare hinner göra ett inkast mot denna sats, ber jag att få göra det själv. Det är en beklaglig sanning, att ett mycket stort antal av våra medborgare ha så knappa inkomster, att det för dem är omöjligt att spara för framtiden. Detta är en sanning, som ej får förbises och som man måste räkna med, när man behandlar denna fråga. Men det är en icke mindre oomtvistlig sanning, att det finnes många personer i mycket små omständigheter, med mycket små inkomster, som ha en beundransvärd förmåga icke endast att få dessa inkomster att räcka till, utan också att lägga av och få en slant över för framtiden. För de personer, som kunna spara, är detta sparande en mycket stor fördel, men det är på samma gång nödvändigt för samhället, ty utan sparande intet kapital och utan kapital ingen ekonomisk verksamhet. Den enskilde medborgarens försakelse, flit och omtanke för framtiden höra sålunda till de stenar, på vilka hela samhällsbyggnaden vilar.

Nu frågas: hur ställer sig det föreliggande folkpensioneringsförslaget till dessa stora samhällsvärden? Jo, den del av förslaget, som avser pensionstilläggen, är så anordnad, att en person som under sin tid har flitigt och träget knogat och var vecka lagt av en slant av sin inkomst och som på det sättet har lyckats knäpa ihop ett litet kapital, så stort, att han har 300 kronor i ränta, han får icke någon statspension. Den, som med sitt arbete och sin försakelse lyckats åstadkomma ett kapital, som ger honom något mindre ränta, han får en liten statspension, och den, som icke har sparat alls, han får en statspension på 150 kronor. Bland dessa, som icke spara alls, äro då naturligtvis såväl de, som absolut icke kunnat spara, som även de, vilka kunnat spara, men lämnat tillfället obegagnat.

I dessa bestämmelser har utskottet vidtagit den förändringen, att om en person lyckats åstadkomma ett kapital, som ger honom 50 kronor i ränta, så har han samma fördelar som den, som icke har sparat alls.

Bestämmelserna beröra emellertid ej endast kapitalinkomstens inverkan på statspensionen. Om en person icke har något kapital, men är i stånd att, trots sin invaliditet, med sina händers flitiga arbete, åstadkomma en årsinkomst av 300 kronor, får han icke någon statspension. Men om han föredrar att lägga armarna i kors och säger, att han icke kan arbeta, emedan han har någon åkomma, som han lätt kan få intyg på, då erhåller han full statspension med 150 kronor

*Lag om all-
män pensions-
försäkring
m. m.*

(Forts.)

I anledning av dessa bestämmelser ha mina medmotionärer och jag, samt åtskilliga andra uttalat den meningen, att desamma icke äro ägnade att befordra sparsamhet, utan att man snarare kan befara, att de i vissa fall komma att försvaga lusten till denna dygd. Vad säger nu utskottet härom? Jo, utskottet säger, att utskottet icke kan tillmäta motionärernas farhågor den vikt, som motionärerna själva göra. Ty, menar utskottet, när en person står i valet, om han skall konsumera hela sin inkomst eller spara något därav, tänker han icke på, att han skall bli arbetsoförmögen på gamla dagar, utan på den makt, som det samlade alltid disponibla kapitalet bereder och på tillfredsställelsen att kunna lämna det i arv till sina efterkommande.

Beträffande detta utskottets uttalande vill jag säga, att utskottet sannolikt har rätt i många fall. I många fall resonera nog människorna så som utskottet angivit, i synnerhet, om de tillhöra de högre, de mera burgna samhällsklasserna. Men i många fall har utskottet icke rätt. I många fall tänker en person, som funderar på att spara, just på att han genom att lägga av en slant då och då gör det möjligt för sig, att under ålderns dagar få något att leva av, och enligt vad jag hört av personer, som mycket levat tillsammans med de fattigare samhällsklasserna, är detta resonemang inom de kretsarna vanligt.

Emellertid måste man erkänna, att utskottet på denna punkt varit betydligt försiktigare än herr civilministern. Herr civilministern synes nämligen ej kunna finna, att det ligger något befogat i de antyddade farhågorna; ty, säger han, om de vore befogade, då skulle väl den danska understödslagen ha visat sig i hög grad ödesdiger för sparsamheten. Den danska lagen om Alderdomsunderstöttelse til værdige trængende udenfor Fattigvæsendet av år 1891 säger nämligen, att om en 60 år gammal man icke kan försörja sig och sin familj, så är han berättigad till statspension, vilken skall utgöra just den erforderliga fyllnaden i hans egen inkomst, så att han får tillräckligt för sitt uppehälle; och vid beräkandet av denna fyllnad får han under vissa förutsättningar avdraga 100 kronor från sin inkomst. Man har likväl, herr statsrådet veterligen, icke uttalat några klagomål rörande en dylik inverkan av 1891 års danska lag. Ej heller, säger herr statsrådet, har något sådant försports från de andra länder, där såsom i Frankrike beträffande vissa kategorier en liknande lagstiftning varit tillämpad.

Om nu dessa herr statsrådets invändningar vore riktiga, då vore allt detta tal om pensioneringens skadliga inverkan på självhjälpssträvandena endast tomt prat. Ty det är givet, att kan man gentemot sådana farhågor uppställa erfarenhetens vittnesbörd, då kan man känna sig säker. Men nu undrar jag: har herr statsrådet rätt att på denna punkt åberopa utlandets erfarenhet? Har herr statsrådet verkligen blivit ordentligt under-

Lag om all-
män pensions-
försäkring
m. m.
(Forts.)

rättad om denna erfarenhet? Jag vågar i det avseendet uttala ett tvivel, ty jag är i besittning av så pass många pålitliga vittnesbörd om erfarenhet i motsatt riktning, att jag kan beteckna det som en överdrift att säga, att några sådana vittnesbörd icke föreligga.

Herr statsrådet åberopade visserligen nyss, till bevis för att den danska lagen icke verkar i den av mig uppgivna riktningen, en avhandling av Amtmand H. Andersen i Randers. En slump har fogat det så, att även jag är i besittning av den avhandlingen. Om herr statsrådet hade läst densamma, *innan* det anmärkta yttrandet till statsrådsprotokollet fälldes, skulle herr statsrådet säkerligen hava uttalat sig annorlunda. Ty i denna uppsats säger Amtmand Andersen bland annat: »Det er en Selvefølge, at en Lov af saa indgribende Betydning som Alderdomsunderstøttelsesloven er *Genstand for en temmelig afvigende Bedømmelse fra de forskellige Sider.*» För övrigt är det ju sant, att han anser, att dessa farhågor för sparsamheten icke äro mycket att fästa avseende vid. Men det finnes åtskilliga andra, som hysa en alldeles motsatt mening. Jag skall icke pina kammaren med att uppläsa på långt när alla de bevis, jag har i detta avseende. Jag skall endast göra en liten axplockning och skall söka att göra den så liten som möjligt. Till en början vill jag uppläsa några rader ur ett arbete av *J. G. F. Raeder*, expeditionschef för 3:dje avdelningen av Köpenhamns magistrat. Han säger bland annat:

»Man kan framställa allvarliga invändningar mot den nu gällande ålderdomsförsörjningslagen. Den rent av krossar all självhjälp. Har en person åt sig sparat ihop ett litet kapital, insatt i sparkassan, kan man icke bevilja honom understöd. Man måste såväl i dylikt fall som när han äger ett kapital, förvärvat på annat sätt, t. ex. genom arv, fordra, att kapitalet först blivit, om icke helt och hållet förbrukat, likväl, utan att man kan beskylla sökanden för slöseri, nedbragt till en mindre summa, som kan räcka till bekostande av hans begravning eller möjligen till en slant till skydd mot nöden. — — — Att detta resultat, som är i överensstämmelse med ålderdomsförsörjningslagen, i princip är förkastligt, när hänsyn toges till att de, som sålunda visat självhjälpssträvanden, just äro de mest »värdiga» understödssökandena och alltså först och främst borde komma i åtanke — därom kan knappast råda något tvivel.»

Och sedan han sagt, att lagen verkat upplösande på förhållandet mellan föräldrar och barn o. s. v., fortsätter han: »Men demoralisationen tränger ned till de ålderdomsunderstödda själva. Lagen kommer med hela sin obestämda avfattning snart att medföra, ja, har redan medfört den allmänna uppfattningen, att när man har nått sitt 60:de år, behöver man icke mer arbeta. Man har ingen som helst anledning att spara något för sina

gamla dagar. Kommunen är ju förpliktad att underhålla en, och mycket ofta inträffar det, att personer omedelbart efter upp-nåendet av den föreskrivna åldern — ja, jag har själv sett det, bokstavligen på sin 60-årsdag — ingivit ansökan om ålderdoms-understöd; och hava de fått sådant, lägga de armarna i kors. Detta sker naturligtvis i den formen, att de förklara, att de ej kunna få arbete. Men någon kontroll över att de verkligen efter bästa förmåga anstränga sig att få sådant är givetvis omöjlig att åstadkomma.»

*Lag om all-
män pensions-
försäkring
m. m.
(Forts.)*

Och så säger han till sist: »Resultatet av ålderdomsförsörjningslagen i dess nuvarande form är således synnerligen beklagligt. Oaktat den blott har verkat under kort tid, synes man nödgad att säga, att den har kastat nytt ämne till sedlig upp-lösning in i vårt redan förut tämligen skröpliga samhälle.»

Direktören för Fredriksbergs försörjnings- och sjukhusväsen *Niels Westergaard* yttrar i samma ämne:

»Den ålderdomsunderstödde har intet som helst hopp om att någonsin kunna förbättra sin ställning genom egen ansträngning. Det finns inga medel att sporra honom. I regel tappar han därför mycket snart förmågan att själv förtjäna något. Också andra verksamma självhjälpssträvanden ödeläggas. Ingen av de klasser, som kunna vänta ålderdomsunderstöd, har intresse av, att genom köp av en livränta, hopsparande av ett kapital etc. tillförsäkra sig medel för sin ålderdom. Den betydliga hopsparing av kapital, som tidigare ägde rum, försvinner efter hand. Sorg-lösheten stiger, och de få, som visa strävanden i dylik riktning förbruka vad de sparat, innan de kunna få ålderdomsunderstöd, så att de tidigare än eljes upphöra att vara självförsörjare.

För många blir lagens försörjningssätt en uppfordran till bedrägeri mot det offentliga. Gång på gång upptäcker man, att de, som söka ålderdomsunderstöd, dölja sina inkomster av arbete eller andras understöd i det medvetna syftet att skaffa sig högre understöd.»

Slutligen får jag åberopa följande yttrande av ledaren av De Samvirkende Menighedsplejer i Köpenhamn docenten fil. lic. *Alfred Jörgensen* i ett föredrag, hållet här i Stockholm 1911:

»Det är särskilt i ett avseende, som denna lag till och med har ett dåligt inflytande. Den giver de gamla hjälp, utan att de själva göra något därför, och den lär dem att bedja om hjälp. Härigenom försvagas de gamlas arbetslust och — vad värre är — deras anlag för sparsamhet motarbetas. Jag kände en gammal droskkusk, som genom sparsamhet hade, krona för krona, hopsamlat ungefär 2,000 kronor. Nu voro han och hans hustru sjukliga, och han kunde icke längre köra. Han ingav ansökan om ålderdomsunderstöd, men fick det svaret, att inte förrän hans kapital minskats till 1,200 kronor kunde sådant lämnas. Jag

Lag om all-
män pensions-
försäkring
m. m.

(Forts.)

glömmer aldrig hans förundran över att i en hast tvingas att så att säga »äta upp» 800 kronor, som han använt flere år för att hopsamla.

En följd av att lagen försvagar arbetslusten och sparsamhetsbehovet är åter den att fler och fler gamla begära ålderdomsunderstöd. I början ville de bästa och hederligaste bland dem ej framställa begäran härom, men fler och fler drog sig dit.»

Jörgensen sammanfattar sitt omdöme sålunda: »Erfarenheterna av vårt ålderdomsunderstöd äro således icke fullt tillfredsställande.

Systemets *goda* sida är, att det *gör något* för de gamla. Det ger dem hjälp, det skaffar dem mat, det för dem ut från deras ensamhet, och det ger dem ofta sjukvård.

Men det har det *ofördelaktiga* med sig, att det försvagar självständighetskänslan, arbetslusten, sparsamheten hos befolkningen, och trots sina stora utgifter kan det icke tillfredsställa de gamlas individuella och ekonomiska behov.»

Dessa vittnesbörd om den danska lagen voro redan intagna i min motion. Jag skall till dem ytterligare lägga endast ett av dem, som jag därutöver har i min portfölj. Det är ett anförande av före detta excellensen Estrup vid finanslagens behandling i danska landstinget den 18 mars 1913; det är således ganska färskt. Att märka är, att excellensen Estrup var chef för den regering, som genomdrev den här lagen. Han säger:

»Men det finnes ju andra lagar, som också hava kostat mycket betydliga belopp, långt utöver vad man någonsin hade tänkt sig. Jag skall blott erinra om den oskyldiga lag, ålderdomsförsäkringslagen, som den högt ärade konseljpresidenten säkert minnes vårt gemensamma intresse för på sin tid. Det var en lag, som man ansåg kunde vara påkallad av billig hänsyn till dem, vilka efter ett flitigt och dugande och arbetsamt liv icke längre kunde försörja sig själva på grund av sin ålder, och det ansågs icke mer än billigt, att man hade så mycken hänsyn för dem, att de icke, för att få sin försörjning, skulle behöva förlora sina medborgerliga och politiska rättigheter; — — — men man anade icke, att detta, i stället för att bli en hjälp till självhjälp, i verkligheten skulle bli precis det motsatta, och att detta mer än någon annan bestämmelse just har nedbrutit det intresse för självförsörjning, som tidigare var till finnandes.» Och så säger han vidare, att denna lag, »i stället för att bli en hjälp till självhjälp, tvärtom blivit ett upphävande av driften till självhjälp». Efter att därefter ha redogjort för den hastiga ökningen av kostnaderna för ålderdomsförsörjningen, kommer Estrup slutligen till det resultatet, att tendensen tyckes vara, att kostnaderna alltjämt växa utan att kunna hejdas.

Jag tror icke att herr civilministern är fullt berättigad att om dessa uttalanden säga, att de endast »röra sig på de allmänna

spekulationernas och förmodandenas område». Ty de personer, som fällt dem hava själva deltagit i understödsarbetet, och de hava haft det levande livet omkring sig till grund för sina erfarenheter och uttalanden.

Jag övergår nu till erfarenheterna från Frankrike. Icke heller från Frankrike skulle man — säger herr civilministern — hava några vittnesbörd om att understödslagen av den 14 juli 1905 verkat ofördelaktigt på folkets självhjälpssträvan.

Gentemot det påståendet ber jag att få återropa en rapport av generalinspektören över franska understödsväsendet, vilken han 1909 avgivit till inrikesministern. Av denna rapport framgår, att på åtskilliga håll personer, som haft tillgångar, undandolt desamma eller överlåtit dem på sina anhöriga för att därigenom komma i tillfälle att få pension; det har inträffat, att en person i sådan avsikt överlåtit till en släkting en förmögenhet på 15,000 francs. I många fall hava barn i god ekonomisk ställning helt enkelt vägrat att taga hand om sina gamla föräldrar samt hänvisat dessa att söka pension hos kommunen. I ett mycket stort antal fall hava personer, som lidit av en liten obetydlig åkomma, lyckats förmå en beskedlig läkare att giva dem intyg om invaliditet; och oaktat de visst icke varit oförmögna till arbete, hava de på sådant sätt fått pension och kunnat lägga armarna i kors. När den franska understödslagen infördes, hoppades man, att åtminstone det lokala tiggeriet genom densamma skulle försvinna. Men det har visat sig, att tiggeriet icke en gång har *minskats* efter lagens införande. Däremot har det konstaterats, att dryckenskapen på sina håll ökats genom utdelningen av dessa kontanta pensioner.

Nu kan man naturligtvis gentemot dessa vittnesbörd från utlandet säga: Ja, det där gäller Frankrike och Danmark; det har ingenting att betyda för oss. — Men jag vill erinra, att den meningen tydligen icke är herr civilministerns, ty det är han, som först i denna fråga har återopat utlandet erfarenhet. För övrigt skulle jag vilja framställa den frågan: menar man verkligen, att fliten, omtänksamheten och sparsamheten hos vårt folk äro så pass rotade, så starkt utvecklade, att det är mindre riskabelt hos oss än i Danmark och Frankrike att införa en lag, som premierar frånvaron av dessa egenskaper?

Jag tror mig med det nu anförda hava visat, att den föreslagna folkpensioneringen är ägnad att hindra fliten, omtänksamheten och sparsamheten från att få sin förtjänta lön. Redan av det skälet, herr talman, kan jag icke ge min röst åt detta förslag.

Men det är även i andra avseenden, som jag menar, att förslaget icke står i överensstämmelse med den ekonomiska rättvisans lag. Särskilt är härvid att lägga märke till förslagets tendens att befria arbetsgivaren från hans skyldighet att betala sina

Lag om all-
män pensions-
försäkring
m. m.
(Forts.)

Lag om all-
män pensions-
försäkring
m. m.
(Forts.)

arbetare den arbetslön, dessa med skäl kunna göra anspråk på, och i stället delvis flytta över denna skyldighet på samhället. Hur man med vår tids invecklade system av privat-, kommunal-, stats- och världshushållning skall kunna räkna ut, vad som bör vara en rättvis arbetslön, kan ju vara ett nog så svårlost problem. Många hava grubblat och skrivit över den saken, och man har till och med försökt att finna en matematisk formel för att lösa frågan. Jag tror icke, att de försöken lyckats; men så mycket torde vara visst, att man kan *närma* sig lösningen av denna fråga genom att försöka fastställa vissa minimigränser, under vilka en rättvis arbetslön icke bör sjunka. I det avseendet synes man rätt allmänt vara ense om, att arbetslönen bör vara tillräcklig icke endast att bekosta arbetarens och hans familjs uppehälle under den tid han arbetar, utan också att därutöver bereda möjlighet till försäkring i händelse av dödsfall, arbetslöshet eller invaliditet. Premierna för dessa risker betraktas med andra ord som nödvändiga kostnader, föranledda av produktionen. »Nationalekonomiskt sett», anför i detta avseende Konungens befallningshavande i Uppsala län i sitt yttrande över förslaget, »måste en arbetsför persons arbete i regel vara så mycket värt, att resultatet därav räcker bland annat till nettopremie för invaliditets- och ålderdomsförsäkring. Kostnaden för en sådan försäkring bör alltså i princip väsentligen bestridas antingen av personen själv, om han är sin egen, eller, om han är sysselsatt i annans tjänst, av arbetaren och arbetsgivaren i förening, efter den ena eller andra fördelningen.» Så långt Konungens befallningshavande. Så vitt jag förstår, är denna tanke, att man skall genom lagstiftning fastslå regeln om arbetsgivarebidrag till socialförsäkringen, ett steg i riktning mot fastställande av minimilöner. Det har därför förvånat mig mycket, att de personer, som ivrat för lagstadgad minimilön, icke haft ord nog starka för att uttrycka sitt djupaste förakt för den mening, jag och mina medmotionärer i detta avseende framfört.

Orsaken, varför man fordrar, att arbetsgivaren skall betala ut premien, och varför man också vill låta en del av detta premieutlägg stanna på honom, är helt enkelt den, att det är arbetsgivaren, som är ansvarig för produktionen. Han är dess ledare och skall därför ansvara för dess omkostnader. Sedan blir det hans sak att vid försäljningen av den vara, som produktionen åstadkommer, göra sig betäckt för sina utgifter.

Om denna sak ordnas på det sätt, jag nu antytt, blir det dock av arbetslönen, som kostnaderna för försäkringen betalas, ehuru visserligen delvis av den arbetslön, som icke kontant utbetalas till arbetaren. På detta sätt uppfyller man ock den regel, jag förut har uppställt, att var och en skall försörja sig själv. Arbetaren blir på det sättet i fullaste mening självförsörjare. Jag kan icke inse, att han därigenom lider någon skada, utan

tvärtom måste det vara till hans egen fördel och ägnat att höja hans självkänsla, att så sker.

Lag om allmän pensionsförsäkring m. m.

(Forts.)

Jag kan i detta sammanhang icke underlåta att uttala min förvåning över, att man uttalat den meningen, att sådana bidrag från arbetsgivaren till arbetarnes försäkring skulle vara att anse såsom skatter. Lika oriktigt vore det enligt min mening att säga, att de äro gåvor av arbetsgivaren till arbetarne. Arbetsgivarens bidrag till försäkringen äro i själva verket lika litet skatter som de utgifter, vilka arbetsgivaren genom statens lagstiftning nödgas vidkännas för säkerhetsanordningar i sin fabrik till skydd för arbetarnes liv och hälsa. Alla sådana åtgärder äro ju steg, syftande mot en högre grad av ekonomisk rättvisa, de äro moment i statens verksamhet i syfte att i viss mån reglera arbetsavtalen, för att skydda den svagare, arbetaren. De äro i själva verket utgifter, som påläggas en viss arbetsgivare till förmån för hans arbetare av det skälet, att dessa arbetare äro sysselsatta just i hans arbete. Men de utgifter, som en arbetsgivare måste underkasta sig till förmån för sina arbetare, därför att han drager nytta av deras arbete, torde efter vanligt språkbruk kallas arbetslön.

Nu kan man fråga sig: Hur går det, om icke saken är ordnad på detta sätt, som jag tillåtit mig beteckna såsom det riktiga. Jo, det blir i alla fall av produktionens avkastning arbetarna försörja sig, men väl att märka, av totalavkastningen av all produktion i samhället. Detta medför ekonomiska orättvisor i flera avseenden. Först och främst innebär det en orättvisa mot arbetaren själv. Han tvingas på det sättet att taga emot allmosenliknande bidrag, då han i själva verket är berättigad att få sin försörjning även vid invaliditet och på alderdomen såsom en välförvärd rättighet, såsom ersättning för sitt arbete. Men det är också en orättvisa mot samhällets skattdragare, som därigenom tvingas att med sina skatter betala en försörjning, som borde åligga den särskilda ekonomiska verksamhet, som sysselsätter vederbörande arbetare. Och slutligen innebär det en orättvisa även i det hänseendet, att man därigenom gör det möjligt att inom samhället hålla vid liv parasitartade företag, som icke själva äga förmåga att bära sina kostnader. Att sådana företag genom konstlade medel hållas vid tynande liv, är icke till samhällets fördel.

Här kan man möjligen göra det inkastet: Om det där är riktigt bör staten inte alls bidraga till kostnaden för alderdoms- och invaliditetsförsäkringen. Att driva en sådan mening vore emellertid principrytteri. Man måste taga hänsyn till att för närvarande plikten att försörja invaliderna vilar på fattigvården. Då det gäller att göra en övergång till en annan rättvisare ordning, får man se till att industrien icke på en gång alltför mycket belastas, och därför kan det vara billigt, att staten med sina större

Lag om all-
män pensions-
försäkring
m. m.
(Forts.)

ekonomiska resurser samt möjligen även kommunerna underlätta försäkringen genom att lämna något bidrag därtill. Dock måste man hålla fast vid, att försäkringen i huvudsak är en skyldighet, som bör vila på den enskilda produktionen och att statens och kommunernas bidrag blott äro tillskott, motiverade av billighet och praktiska hänsyn.

Vissa opponenter tro sig lätt och bekvämt kunna komma ifrån denna slutsats genom följande förklaring: Den här saken får icke tagas så där teoretiskt, den måste tagas praktiskt. Pensioner skola naturligtvis invaliderna och åldringarna ha. Vi bry oss icke om, vem som nationalekonomiskt sett rätteligen skall svara för kostnaderna, men vi äro angelägna, att saken kommer till stånd och taga därför pengarna, där de lättast kunna erhållas, det vill säga ur statskassan. Sedan kan man, likaledes av praktiska skäl, låta kommunerna vara med på ett hörn för att göra dem ekonomiskt intresserade och sålunda få lämpliga medlemmar i de lokala administrationsnämnderna. Detta sätt att betrakta saken är utomordentligt vanligt, och jag hoppas, att mina ärade kamrater i kammaren icke taga illa upp, om jag uttalar den misstanken, att även i denna krets finnes en och annan, som hyser just den åskådningen. Det är emellertid med denna »praktiska» uppfattning på samma sätt som med åtskilliga andra »praktiska» funderingar, nämligen att den i själva verket är förankrad vid en icke fullt medvetet fattad teori, som i sin ordning är allt annat än fast och hållbar. Den teori, som denna praktiska åskådning hänger vid, är formulerad av kommittén, och den teorien lyder så: »varje samhällsgagnande livsverk måste betraktas såsom givande rätt till ett understöd, vilket icke får utgå i förödmjukande form». Kommittén har närmare utvecklat, huru den tänker sig denna sak och därvid föreställt sig samhället såsom talande till den stackars nödlidande och behövande, ungefär på följande sätt: »Min vän, du har rätt att av samhället fordra skydd emot nöden och du behöver icke blygas för detta skydd.» Herr civilministern har anslutit sig till denna teori och uttalat den förhoppningen, att den skall så mycket snarare accepteras av samhällets breda lager, som här icke kan skönjas något historiskt sammanhang med den förödmjukande allmosan.

Ser man nu efter, huru vederbörande tillämpat denna de »praktiska» människors teori, så finner man, att kommittén, regeringen och utskottet tillerkänna pension på grund av samhällsgagnande livsverk först och främst åt en del stackars människor, som blivit invalider redan i 16—17 års åldern och sålunda icke hunnit utföra något livsverk alls. Men icke nog därmed; man finner också, att pension på grund av samhällsgagnande livsverk tillerkännes personer, som under större delen av sitt föregående liv legat i uppenbar strid mot samhället eller som fört ett notoriskt samhällsförargligt levnadssätt. Visserligen har utskottet härut-

innan gjort en väsentlig förbättring genom att från pensionsrätt utesluta sådana personer, som icke söka att efter förmåga ärligt försörja sig eller äro hemfallna åt dryckenskap. Men denna förbättring räcker icke till för att göra förslaget antagligt ur den nämnda teoriens synpunkt. Ty även med en sådan inskränkning komma ju exempelvis f. d. straffarbetsfångar, f. d. yrkeskortspelare och f. d. soudenörer att bliva berättigade till pension av allmänna medel på grund av samhällsgagnande livsverk. Å andra sidan vill man ordna det så, att personer, som levat ett hederligt och strävsamt liv och som därför enligt alla rättrådiga människors mening verkligen utfört »ett samhällsgagnande livsverk», men som varit nog olyckliga att som frukt av sitt arbete åstadkomma en årsinkomst av 300 kronor, de skulle icke få ett öres statspension till tack härför. Hur vilja herrarna försvara ett sådant sätt att dela ut vedermälen av samhällets tacksamhet? Det skulle vara intessant, om någon av utskottets ledamöter benäget ville lämna en förklaring i detta avseende.

Lag om allmän pensionsförsäkring m. m.
(Forts.)

För övrigt tillåter jag mig att i all anspråkslöshet uttala ett tvivel, huruvida det verkligen kan vara statsmannamässigt att mana folkets breda lager att snarast möjligt tillägna sig den uppfattningen, att den rättighet, som man förvärfvar sig med sitt arbete icke är mera värd än rätten till en allmosa av staten.

Jag vill icke bestrida, att invalider och åldringar skola ha understöd och att de skola få detta understöd i icke förödmjukande form, men den stora frågan är: vem skall betala det? Vore det icke värdigare, om staten sade till medborgaren: »Min vän, du har rätt att såsom ersättning för ditt arbete kräva en ordentlig lön, som icke blott är tillräcklig att försörja dig, utan som också bereder dig medel att vid invaliditet och ålderdom föra en människovärdig tillvaro.»

Jag övergår nu till en annan praktisk invändning. Den lyder så: industrien har icke råd att bära den belastning, som man vill pålägga den genom ett arbetsgivarebidrag till arbetarnes invaliditetsförsäkring. Jag skall icke inlåta mig på att söka utreda den frågan teoretiskt, utan skall endast peka på erfarenheterna från Tyskland. För närvarande bekostar den tyska industrien hela den obligatoriska sjukförsäkringen, hela olycksfallförsäkringen och $\frac{2}{3}$ av invaliditets- och ålderdomsförsäkringen. Jag har för några år sedan läst igenom förhandlingarna vid några kongresser av de s. k. Berufsgenossenschaften, d. v. s. de föreningar av arbetsgivare, som äro bärare av olycksfallsförsäkringen, och jag fann i dessa förhandlingar icke ett enda uttalande, som gick ut på att industrien eller jordbruket icke kunde bära den börda, som socialförsäkringen innebär. Däremot fann jag, hurusom genom flere anföranden klingade en ton av stolthet över att den tyska industrien var mäktig dessa utgifter utan att svikta. Jag har också personligen talat vid stora tyska industriidkare och agrarer,

Lag om all-
män pensions-
försäkring
m. m.
(Forts.)

och de ha alla förklarat, att de icke hysa det ringaste tvivel om det rättvisa i den ordningen, att industri och jordbruk på detta sätt i väsentlig mån få bära kostnaden för socialförsäkringen. För övrigt finnes det personer, som påstå, att den belastning, man genom socialförsäkringen lagt på den tyska industrien, i själva verket gagnat denna industri. Man har pekat på att arbetarne till följd av förbättrade framtidsutsikter känna större arbetsglädje än förr, och att därigenom arbetets kvalitet förbättrats. Man har också pekat på, att socialförsäkringen ökat arbetarnes kroppsliga och andliga spenstighet och därmed även deras konsumtionsförmåga, varigenom åter en större inhemsk marknad beretts den tyska industrien. Faktum är, att den tyska industriens och exportens oerhörda uppsving i slutet av förra århundradet sammanfaller med den tid, då socialförsäkringen infördes och åren närmast därefter. Om verkligen socialförsäkringen verkat tyngande på industrien, så hade väl detta uppsving icke kunnat inträffa omedelbart efter det belastningen infördes.

Jag bör kanske tillägga, att jag även talat med flera stora svenska industriidkare, som förklarat sig fullt och fast övertygade om, att industrien både bör och kan väsentligen deltaga i kostnaderna för invaliditets- och, ålderdomsförsäkringen, och vilka icke funnit något skäl, varför arbetsgivarne skulle undandraga sig denna plikt. Det vore därför orätt att säga, att Sveriges industriidkare i sin helhet skulle hysa någon önskan att slippa undan skyldigheten att till väsentlig del bära kostnaden för socialförsäkringen.

Vid denna punkt av resonemanget får man från en del opponenter höra följande invändning: det må vara lur som helst med den stora industrien, men den lilla industrien förmår icke bära denna utgift. Jag vill gentemot den invändningen endast säga detta: Om det är riktigt, att varje ekonomisk verksamhet, skall bära sina egna kostnader, och om det vidare är riktigt, att till de nödvändiga kostnaderna måste räknas även kostnaden för arbetarnes försäkring mot invaliditet och ålderdom, så måste detta gälla, vare sig industrien är stor eller liten. Det finnes således intet principiellt skäl, varför man skulle undantaga småindustrien från skyldigheten att bära denna kostnad.

Utskottet, som är mycket ivrigt att visa, huru fruktansvärt tung denna börda skulle bli, framhåller, att en liten industriidkare skulle betungas först och främst med större premier för sin egen försäkring och därjämte med premier för sina arbetares. Det vill rent av förefalla, som om utskottet hade den meningen, att en sådan arbetsgivares utgift för sina arbetare skulle vara ett villkor för hans egen försäkring. Det är väl dock att driva sitt nit något för långt.

Utskottets ställning till arbetsgivarebidragen framgår för övrigt ej med önskvärd klarhet av betänkandet. Först åberopar

utskottet med synbar tillfredsställelse å sidan 6, att jag och mina medmotionärer talat om att arbetsgivarens skyldighet att betala premier för arbetarnes försäkring *kan* vältas över på arbetarne. Det är sant, att vi gjort ett sådant medgivande, vars teoretiska riktighet torde vara oomtvistlig. Men i praktiken har den antydda möjligheten mycket litet att betyda. Ty så mycket måtte vi väl dock känna till fackförbundens förmåga att förhindra löne-nedsättningar, att vi veta, att det icke går så lätt för arbets-givarne att vidtaga sådana. Och framför allt, mina herrar, är det svårt för arbetsgivaren att vidtaga sådana nedsättningar, när arbetarnes organisationer kunna påräkna stödet av den allmänna opinionen. Men när skulle väl detta stöd kunna påräknas, om icke i det fall, att arbetsgivaren sökte på arbetarne vältas över en kostnad, som lagen anvisat honom själv att bära?

*Lag om all-
män pensions-
försäkring
m. m.
(Forts.)*

Sedan emellertid utskottet uttalat, att teorien om arbetsgivare-bidrag har föga värde för arbetarne, eftersom dessa bidrag kunna vältas över på arbetarnes skuldror, säger utskottet på nästa sida i betänkandet, att om man skulle stadga skyldighet för arbets-givare att bidraga till arbetarnes försäkring, skulle de senare be-redas en avsevärd ekonomisk lättnad. Om sådana bidrag icke äro av något verkligt värde för arbetarna, så kunna de väl icke för dem innebära en avsevärd lättnad, som skulle kunna väcka avund hos de självständiga yrkesutövarne.

Emellertid får man erkänna, att det under övergångstiden kan för en del smärre självständiga arbetsgivare kännas tungt att bära dessa kostnader, och man bör därför i billighetens in-tresse vara betänkt på att bereda lättnader i början. I sådant avseende kunna flera utvägar tänkas. Mina medmotionärer och jag ha föreslagit, att de självständiga yrkesidkarne skulle kunna på ansökan befrias från halva avgiften mot motsvarande ned-sättning i pensionens belopp. Det finnes också andra utvägar. Jag vill särskilt erinra om den, som föreslagits i det österrikiska lagförslaget av år 1908. I detta lagförslag har man utgått ifrån, att invaliditetsförsäkringen är viktigare för lönearbetarne än för de självständiga yrkesidkarne och att invaliditeten ofta är synner-ligen svår att fastställa, då det gäller de senare. Man har därför gjort invaliditetsförsäkringen obligatorisk endast för lönearbetare, men ålderdomsförsäkringen obligatorisk för alla, varigenom man kunnat fastställa något mindre avgifter för de självständiga. Det anförda torde vara tillräckligt för att visa, icke blott att det är rättvist, att även de små yrkesidkarne skola vara med och betala sina arbetares försäkring, utan även att detta är möjligt att genomföra.

I stället för att huvudsakligen bygga pensioneringen på arbetarnas bidragsskyldighet samt i främsta rummet göra arbets-givarne ansvariga för denna skyldighets fullgörande ha förslags-ställarne utgått ifrån, att det är statens skyldighet att betala pension

Lag om all-
män pensions-
försäkring
m. m.
(Forts.)

vid invaliditet, och endast därför att kostnaden för staten skulle bli för stor, vilja de supplementärt uttaga bidrag också från de försäkrade själva. Och vad själva rätten till statspension beträffar, gör man den beroende av behovet. På grund av denna anordning vågar jag gentemot utskottet vidhålla, att man är berättigad att kalla lagen om pensionstilläggen för en försörjningslagstiftning, en behovslagstiftning, ja, en allmoselagstiftning. Gentemot denna förslagetens tendens hjälper det väl föga att mana fram skuggan av en av våra döde store män, morfadern till utskottets ordförande, Erik Gustaf Geijer. Han har eljest tänkt och skrivit mycket över dessa frågor och givit sina tankar ett klart och klassiskt uttryck uti de bekanta artiklarna i fattigvårdsfrågan, publicerade för omkring 75 år sedan. Geijer visar där, att det är för samhället nödvändigt att intressera sig för, hur den stora massan i samhället har det ställt. Även om de högre klassernas liv prunkar av andlig och materiell kultur, så hjälper detta icke samhället, menar Geijer, om samtidigt härmed folkets stora massa lever i ofrihet och armod. »Kapitalistens bekvämliga vila efter väl förrättat jordiskt förvärv är icke mänsklighetens mål», säger Geijer. »Mot den klass, som skulle våga så anse det, kastar hopen bort sitt liv i förtvivlade uppror, vore det ock blott för att mot den betyga sitt förakt.» Geijer anser det därför vara samhällets plikt att söka utrota fattigdomen. Men härvid finner han, att staten måste huvudsakligen begagna sig av *indirekta* medel. Staten måste sålunda söka skapa ekonomisk rättvisa i samhället och bereda alla folkets barn tillfälle till rimlig utkomst. De direkta medlen till fattigdomens utrotande finner Geijer däremot vara av föga värde. Staten kan i sig själv icke vara allmosegivare, menar han och pekar i det avseendet varnande på, hur det gick, när det stolta romerska folket blev »satt på allmosa».

Jag gör mig, som sagt, icke någon illusion, att Geijers ord nu skola ha något att betyda. Jag tror för övrigt icke, att de invändningar, jag här framställt, skola kunna övertyga dem av mina kamrater, som redan ha sin mening fast och klar. Ty det är ju så, att en del av dessa invändningar ursprungligen framförts från s. k. fattigvårdshåll, och de personer, som syssla med något så osympatiskt som fattigvård och vilka dessutom beskylas för att icke kunna tänka sig någon bättre försörjning för fattiga än den, fattigvården erbjuder, sådana personer äro ju på förhand dömda till trångsynthet, dem kan man icke fästa mycket avseende vid. Det hjälper icke, att det tillstuckade »fattigvårdsfolket» bedyrar, att de alldeles icke anse fattigvården vara någon idealisk försörjning, utan tvärtom gör gällande, att staten måste rikta sin verksamhet på att stycke för stycke taga ifrån fattigvården dess verksamhetsfält och slutligen utrota icke blott fattigdomen, utan även fattigvården. Det hjälper icke, att fattigvårdeus män och kvinnor göra gällande, att de just på grund av sin

förtrogenhet med det praktiska understödsarbetet ha lättare att känna igen sin gamla fattigvård, även när den kommer insvept i splitter ny kapprock med den vackra påskriften »socialförsäkring». De äro dömda till sin yrkesmässiga trångsynthet och därmed punkt.

Om de då åberopa stödet av talrika nationalekonomer, vad säger man då? — Jo, att dessa äro teoretiker och följaktligen icke förstå att bedöma folkpensioneringen, som är en praktisk fråga...

Emellertid, mina herrar, finnes det verkligen ett skäl, som även för en praktisk syn på saken borde betyda något, och det är häusynen till kostnaderna. All socialförsäkring kostar pengar, och invaliditets- och ålderdomsförsäkringen är den dyraste av alla. Detta får naturligtvis icke hindra oss från att söka åstadkomma en sådan försäkring efter måttet av våra tillgångar. Men vad vi ha rätt att fordra och vad vi måste fordra, det är, att vi något så när skola kunna beräkna, vad den kommer att kosta oss, vad vi ha rätt att fordra är, att det icke ingår alltför många obekanta faktorer i de beräkningar, på vilka vi stödjä oss. Nu är det så, att så fort det gäller begreppet *invaliditet*, har man en mycket svårbestämbar faktor att räkna med. Det är alltid svårt att på förhand beräkna, vad det kommer att kosta, om man bestämmer invaliditeten på det ena eller andra sättet. Den saken kommer man icke ifrån, vare sig man bygger på försäkrings- eller behovsprincipen. Men bygger man på behovsprincipen, så tager man ytterligare med i beräkningen en faktor, som är ännu mycket svårare att beräkna, nämligen *behovet*. »Behovet», säger Geijer, »är en mycket rörlig kvantitet». Och vill man närmare ange sättet för dess rörelse, tror jag man kan säga, att den karakteriseras bäst av det gamla ordspråket »aptiten växer medan man äter».

Kommittén har beräknat kostnaderna på det sättet, att den, delvis med stöd av tysk statistik och delvis på grund av undersökningar här i landet, sökt få fram det sannolika antalet invalider och för de behövande av dessa beräknat helt pensions-tillägg eller del därav. Civilministern och utskottet ha med samma utgångspunkt kommit till en kostnad för det allmänna under det första året av omkring 6,300,000 kr., vilken kostnad småningom skulle stiga för att slutligen enligt utskottet uppgå till bortåt 40 miljoner kronor. Vad kan man säga om dessa kostnadsberäkningar? Jo, för det första har man rätt att säga, att behovet icke kan på detta sätt tillförlitligen beräknas. All tillgänglig erfarenhet pekar i den riktningen, att kostnaderna växa betydligt över vad man på förhand beräknat, och det är därför i hög grad sannolikt, att de antagna kostnaderna för pensions-tilläggen komma att högst väsentligt överskridas.

För att visa, att detta icke blott är tomt prat, skall jag be att få hänvisa till erfarenheterna från utlandet. I Danmark in-

Lag om all-
män pensions-
försäkring
m. m.
(Forts.)

Lag om all-
män pensions-
försäkring
m. m.
(Forts.)

fördes 1891 Loven om Alderdomsunderstöttelse till värdige träng-
ende udenfor Fattigvæsendet. Under år 1892, då lagen trädde i
kraft över hela linjen, utau övergångstid, utgjorde antalet pensio-
närer 35,000 och kostnaden för det allmänna uppgick till 2 1/2
miljoner kronor. År 1911 hade antalet pensionärer stigit till 79,000
och kostnaden för det allmänna till 11 1/2 miljoner kronor. Det
är visserligen sant, att man under tiden vidtagit en del smärre
förändringar i lagen, varigenom man i någon mån utvidgat rätten
till understöd, men dessa räcka icke till för att motivera den
oerhörda stigningen i kostnaderna. Den ökningen förklaras helt
enkelt därav, att behovet växt i en utsträckning, varom man från
början icke kunnat göra sig någon föreställning.

Jag går sedan till Frankrike. Där antogs den 14 juli 1905
La Loi sur l'assistance obligatoire aux vieillards aux infirmes et
aux incurables. Innan denna lag trädde i kraft, gjorde man
mycket noggranna undersökningar angående det sannolika antalet
understödstagare och kom till det resultatet, att detta skulle bliva
250- à 300,000 och att kostnaderna skulle uppgå till omkring 50
miljoner francs. Det visade sig emellertid, att redan 1908, andra
året lagen var i kraft, antalet understödstagare vuxit till 500,000
och kostnaderna till 80 miljoner francs, och för år 1911 uppgick
antalet understödstagare till 598,000 och kostnaderna till 90
miljoner francs.

Vad England beträffar, beräknades kostnaderna för Oldage
Pensions Act av år 1908 till omkring 8 miljoner pund per år.
Redan år 1912 voro emellertid de verkliga kostnaderna uppe i
11 1/2 miljoner, och de äro fortfarande i stigande.

Nu är frågan: är det verkligen sannolikt, att vi räknat så
mycket bättre hos oss, eller rättare, att vi ha så mycket större
förmåga att genomskåda framtidens hemligheter, att våra beräk-
ningar skola stå sig, när beräkningarna i Danmark, Frankrike
och England ohjälpligt slagit fel?

Till sist några ord om de olika pensionsbeloppen för kvinnor
och män. Orsakerna till att man fastställt ett annat och sämre
förhållande mellan avgifter och pensioner för kvinnor än för män,
har angivits vara, dels att kvinnorna bli invalider tidigare, dels
att de leva längre, dels att deras behov äro mindre och dels att
de ha lättare att reda sig med en mindre inkomst.

Vad det större antalet kvinnliga invalider beträffar, har
kommittén delvis stött sig på den tyska statistiken angående man-
liga och kvinnliga industriarbetare. Men det kan väl ej vara
alldeles riktigt att överföra den statistikens siffror på hela Sve-
riges manliga och kvinnliga befolkning. Kommittén har visserli-
gen även anställt rätt omfattande undersökningar angående de svenska
förhållandena i detta avseende och i dem funnit ett visst stöd
för sin mening. Men härvid är att märka en ganska betydelse-
full anledning till fel i åtskilliga av de primäruppgifter, kom-

mitten haft att tillgå. När det gäller att utfärda intyg angående invaliditet hos ensamstående kvinnor med barn för att bereda dessa fattigunderstöd, måste intyget innehålla, att kvinnan i fråga lider av fysisk invaliditet, att hon är sjuk eller vanför, så att hon icke kan arbeta. Om icke intyget innehåller detta, kunna barnen icke enligt lag erhålla s. k. obligatorisk fattigvård. Detta förhållande gör, att i många fall de personer, som meddela sådana intyg, av ren barmhärtighet skriva, att kvinnan den och den är fysisk invalid, oaktat hon i själva verket endast lider av oförmåga att bereda sig tillräcklig arbetsförtjänst för att kunna försörja barnen, d. v. s. av ekonomisk invaliditet. Detta allmänt kända förhållande gör, att man icke kan lita på uppgifterna angående det stora antalet kvinnliga invalider. Att i allt fall antalet invalida kvinnor är större än antalet invalida män, torde få anses ostridigt. Men om nu detta förhållande beror på att samhället icke förstätt ordentligt skydda kvinnornas hälsa och arbetsförmåga, är det då riktigt, att de skola lida härför genom att tillerkännas en mindre pension? Och fränsett detta, är det svårt att följa kommittén, då den rent av i kvinnornas större antal vill finna en anledning att giva dem mindre pensioner än männen. Med samma skäl skulle man kunna säga, att kroppsarbetarna borde ha mindre pensioner, därför att de äro så mycket flere än de personer, som tillhöra andra samhällsklasser.

Vad det olika behovet angår, tror jag, att vi skola tala tyst om den saken, när det gäller vad som absolut kräves för livets oundgängligaste nödtröft. Inför det kravet, mina herrar, äro nog män och kvinnor tämligen likställda. Och det är skäl att erinra sig, att fattigvårdsstyrelsen i vårt största fattigvårdssamhälle, Stockholm, förklarar, att, så långt dess erfarenhet sträcker sig, ingen skillnad existerar mellan kostnaderna för en mans och en kvinnas underhåll på försörjningsinrättningar av olika slag.

Vad slutligen beträffar kvinnornas förmåga att lättare reda sig på en liten inkomst, så må det vara sant, att kvinnorna ha en sådan förmåga, men om man av den anledningen ger dem mindre pension, blir icke detta faktiskt att ekonomiskt straffa dem, som äro mera skötsamma och bättre kunna rätta sig efter omständigheterna? Det förefaller mig, som om det vore orättvist mot kvinnorna att så behandla dem, därför att de utvecklade den förmågan. Ställer man sig åter på förslagets egen ståndpunkt, vore det mera konsekvent att söka uppskatta värdet av den nytta kvinnan på detta sätt kan göra samt avdraga motsvarande belopp från pensionstillägget. Väl må det vara ganska förklarligt, att förslagsställarna av sparsamhetsskäl knappat in på kvinnornas pension. Jag kan förstå den sparsamheten, men jag frågar: är det rätt att i ett sådant fall låta hänsyn till sparsamheten gå före hänsyn till rättvisan?

Det är ganska intressant att i detta fall jämföra det före-

*Lag om all-
män pensions-
försäkring
m. m.
(Forts.)*

Lag om all-
män pensions-
försäkring
m. m.
(Forts.)

liggande förslaget med dess årsbarn, det norska förslaget till ålderdoms- och invaliditetsförsäkring. Även i Norge anses kvinnorna utgöra en sämre risk inom försäkringen än männen, och förslag har därför även i den norska kommittén varit uppe att införa ett annat förhållande mellan avgifter och pensioner för kvinnor än för män, men man har övervunnit den frestelsen. Dels har det stött på praktiska svårigheter, dels har man ansett, att det vore vanskligt att efter norska förhållanden rättvist avväga en sådan skillnad. Och om man skulle göra det, har man ansett, att samma skäl skulle föreligga att också införa skillnad mellan folk, som bor på landet och folk, som bor i städerna, för folk av olika social ställning o. s. v. Sådant, säger kommittén, måste man taga avstånd från, då man betraktar de försäkrade som en enda solidarisk enhet. I Kristiania är man rädd för att tråda rättvisan för nära genom att fastställa olika pensioner för kvinnor och män, men i Stockholm finner man i den omständigheten, att kvinnorna äro flera, ett av skälen, varför man skall ge dem mindre pension. Jag vill icke sära någons fosterlandskärlek genom att uttala ett omdöme om vilket sätt att se på saken är rättvisast.

Herr talman, oaktat sålunda nog en del invändningar kunna framställas mot det föreliggande förslaget, så veta vi ju alla, att det kommer att av Riksdagen antagas i dag eller i morgon. Det torde dock icke vara förmätet att uttala den mening, att genom Riksdagens beslut denna stora frågan icke är löst. Vad Riksdagen genom sitt beslut kan skapa är ett storartat maskineri med syfte å ena sidan att upptaga pensionsavgifter och utdela pensioner samt å andra sidan att utdela statsunderstöd. Men, mina herrar, det kommer att gnissla ganska oharmoniskt i detta imponerande maskineri. Kanske man icke bör fästa sig vid tjänstemännens klagan, att tiden för mantalsskrivnings- och taxeringsförrättningarna icke räcker till på grund av det ökade arbete, som genom pensioneringslagen lägges på mantalsskrivnings- och taxeringsförrättningarna. Denna olägenhet kan möjligen avhjälpas, men det finns annat, som är värre. Jag hyser icke någon dålig tanke om det svenska folkets karaktär. Men bedrövligt i sanning är det att se den hämsynslöshet och de knep, som en del av våra fattigvårdsstyrelser ibland kunna tillåta sig, när det gäller att befordra den egna kommunens intressen på andras bekostnad. Man kan befara, att samma fula drag skola komma till synes hos en eller annan pensionsnämnd, och om så sker, ha vi fått en ny form av det gamla sockenkriget, bedrövligt i åminnelse.

För övrigt är det nog ganska säkert, att uppördssättet kommer att vålla mycket missnöje. Varje tillägg till debetsedelns belopp är ovälkommet, och även om det är så litet som 5 eller 8 eller 13 kronor, känns det tungt och oöverkomligt, när det skall betalas på en gång, i stället för att portioneras ut, exempel-

vis i veckobidrag. Nu skall det tagas ut på en gång jämte debetsedelns övriga belopp. Jag fruktar därför, att folkets tacksamhet för folkpensioneringen kommer att blandas med ganska mycken förargelse över det tungrodda och tyngande uppborðsättet. När man sedan får klart för sig, att statspensioner för »samhällsgagnande livsverk» icke komma alla medborgare till del, när de bliva invalider, utan endast sådana, som råka vara utan inkomster, tror jag icke, att belåtenheten med det hela blir större.

En obehaglig överraskning blir det nog också för åtskilliga pensionärer, särskilt sådana, som bli pensionärer vid tidig ålder, när de finna, att pensionerna äro så orimligt små. Jag såg nyss, att det delats ut på pulpeterna tabeller med exempel på pensioner enligt förslaget, men det förvånar mig, att de, som gjort upp dessa exempel, underlåtit att göra klart för oss, hur stora pensionsbeloppen bli efter tio och tjugo års inbetalningar. Efter tio års inbetalningar bli de endast nio kronor, om jag icke misstager mig. En sådan pension, mina herrar, är en hjälp, som pensionärerna både kunna ha och mista. Det kan också hända, att det en vacker dag går upp för Sveriges arbetare, att den rätt, som grundar sig på eget arbete, är mera värd än en allmosa av staten. Och om Sveriges arbetare göra den upptäckten, så är jag rädd, att de äro benägna att giva de tyska partivännerna i Vorwärts och Correspondenzblatt samt den oerhört förhånade svenska partivännen i Smålands Folkblad rätt i deras skarpa förkastelsesdomar över förslaget.

Vad så kvinnorna beträffar, har man väl aldrig beräknat, att de skulle vara belåtna med förslaget. De hava enhälligt på en mängd offentliga möten, i samhällssolidaritetsens namn, protesterat mot den orättvisa, som förslaget gentemot dem innebär. Jag har här en redogörelse för 16 dylika möten, som jag anhåller att få överlämna till herr talmannen för påseende av kammarens ledamöter. Men kvinnorna ha ju icke rösträtt, och därför tänka kanske herrarna, att man icke behöver fästa avseende vid deras protester.

När till allt detta missnöje, som utan tvivel kommer att låta höra av sig, när till allt detta gnissel i maskineriet en vacker dag kommer den obehagliga iakttagelsen, att pensionerna kosta det allmänna 60, 70, 80, kanske 90 % utöver vad man från början beräknat, då kan det hända, att vi stå inför nödvändigheten att riva ned hela detta ståtliga maskineri för att på dess spillror bygga upp en verklig socialförsäkring. En sådan kunde vi ha fått redan nu. Men tillfället därtill är försuttet. Vi ha icke förstätt att begagna det.

Herr talman! Även om det skulle vara så, att endast en hopplöst liten minoritet i den här frågan står på min sida, anser jag det vara min plikt att yrka avslag på utskottets förslag.

Lag om allmän pensionsförsäkring m. m.
(Forts.)

Lag om all-
män pensions-
försäkring
m. m.
(Forts.)

Herrar Nydal och Åkerlund instämde häruti.

Herr Branting: Herr talman, mina herrar! Det var en mörk målning, vi uti slutorden av den senaste ärade talarens anförande fingo, och det är ju klart, att han från sina utgångspunkter måste se med bekymmer och oro på åtskilliga verkningar av det förslag, som här föreligger. Emellertid skall jag försöka att framhålla några av de stora dragen i denna fråga för att därmed, som jag hoppas, visa, att det verkligen finnes fog för att betrakta hela denna sak ur alldeles andra synpunkter än dem, som herr Jakob Pettersson här utvecklat för oss.

Jag skall då blott hålla mig till dessa stora drag. Först och främst vill jag då visa hän på själva grundpelaren i den åskådning, som förslaget vilar på, och som jag tror med rätta har blivit satt i motiveringen främst i förgrunden — jag menar grundprincipen, att försäkringen skall omfatta *hela folket*. Den tanken fördes fram av Andra kammaren år 1905 på grund av motioner från skilda håll. Den har sedan dess hos vårt folk växt sig allt starkare och starkare. Nödda och tvungna ha en del, som låst sig fast vid det gamla betraktelsesättet, måst gå med på detta: en *allmän folkpensionering*. Men de skela alltså jämt tillbaka på det gamla idealet, som stått sedan länge för dem och som de växt fast vid: enbart *lönearbetare*-försäkring. Och ändå är det så, att en hel stor grupp av huvudargumenten gentemot det förslag, som föreligger, äro hämtade just därifrån, att man på det hållet icke dragit konsekvenserna av den omläggning, som sker i och med det, att man går över från lönearbetareförsäkring till folkpensionering.

Historiskt sett, är det helt förklarligt, att lönearbetareförsäkringen ter sig för dem som den egentliga folkförsäkringen, som den enda, man egentligen bör tala om, som hela inbegreppet av allt man tänker på, när orden allmän försäkring eller arbetareförsäkring nämnas. Ty den har ju *börjat*, hela denna sak, såsom en lönearbetarnes försäkring. Vi veta alla, att i Tyskland utfärdades 1881 det mångomskrifna kejsrerliga budskapet; då lovades, att nu skulle det komma, det nya riket, nu skulle det skapas genom detta »Patrimonium der Enterbten» och »de arvlösas arvedel» äntligen utbetalas genom den nya stora sociala lagstiftningen. Avkläder man denna proklamation de fraser, som alltid vid sådana tillfällen följa med, och ser realistiskt på sakerna, sådana de förhöllo sig, så visar den sig helt enkelt vara ett led, och förvisso ett betydande led, i den då häftigt pågående kampen mellan de uppåtträngande lönearbetarna och de gamla härskande klasserna i samhället. Vi minnas, att man då levde under socialistlagens dagar, då man försökte att med våldsåtgärder och med undantagslagar slå ned den nya arbetarrörelsen. Men man förstod även inom de maktägandes krets — och

även Bismarck själv förstod det — att enbart med det receptet gick det ej, utan till piskan måste även komma sockerbrödet, för att dressyren skulle bli riktig. På det sättet tillkom ur den härskande klassens synpunkt detta stora patrimonium, som man beskrev såsom någonting, som innebar, att det äntligen gått upp för medvetandet, att samhället skulle uppfylla rättfärdighetskraven gentemot de arvlösa.

Nåväl, nu vill jag ingalunda med denna skildring ha bestritt, att det funnits bland de drivande krafterna även välmenta och välvilliga socialpolitiska insikter. Helt visst har så varit fallet. Men ser man på de stora klassynpunkterna, tror jag, att man får giva mig rätt i att vad jag här skildrat har varit det huvudsakliga momentet. Den gången var det sålunda — det förstår envar — fråga om arbetarrörelsen kontra det bestående samhället — arbetarrörelsen skulle avväpnas, tämjas, föras in i former, där den kunde bli mera gynnsamt stämd mot det bestående, och för *detta* syfte skulle *lönearbetarna* erhålla vissa fördelar, som skulle utbetalas av industrien.

Sådan var början och utgångspunkten; lönearbetarförsäringen var det det gällde, och detta har präglat länge alla de anstalter, som vidtagits på detta område. Så började i det ena landet efter det andra efterbildningar att göras efter den stora tyska socialförsäkringen, när man såg, att det verkligen gick och att industrien icke dignade — ty herr Jakob Pettersson har alldeles rätt i, att den tog i Tyskland ett kolossalt uppsving samtidigt med att den sociala belastningen pålades densamma. Man såg detta, och här och var i Europa, i stater, där samhällsförhållandena i stort sett voro likartade, kom därför helt naturligt frågan om lönearbetarförsäkringen upp på dagordningen i det ena landet efter det andra, många med efterbildande av det tyska mönstret. Även här i Sverige försökte vi på 1890-talet att göra en sådan efterbildning, som skulle — med några variationer dock, av rätt viktig innebörd — i stora drag inpassas i schemat: lönearbetarklassens försäkring. Hade Sveriges arbetare då varit längre framme, ja, då är det högst sannolikt, att vi nu hade haft en sådan försäkring som den tyska, vilken står för herr Pettersson och liktänkande som den enda, den absoluta försäkringen. Den hade då kunnat börja med ganska måttliga dimensioner. Arbetsgifvarna hade helt naturligt stått som uppsamlare av bidragen — jag instämmer alldeles med herr Pettersson däri, att det naturligtvis är önskvärt, att detta sker, varhelst det är möjligt, d. v. s. just i fråga om lönearbetarne, i all synnerhet inom storindustrien. Det finns också i det nu föreliggande lagförslaget alldeles tydligt anvisat vägen för ett sådant tillvägagångssätt, att arbetsgivaren skall taga hand om inkasseringen av försäkringsavgifterna och sedan göra upp med sina arbetare beträffande betalningen. Vi skulle då också ha fått det tyska

Lag om allmän pensionsförsäkring m. m.
(Forts.)

Lag om all-
män pensions-
försäkring
m. m.

(Forts.)

märkessystemet, — något som herr Pettersson naturligtvis icke särskilt framhöll — med alla dess klistringar och olägenheter, som ju äro väl bekanta och visserligen kunna vara överkomliga, men likväl göra detta system icke så synnerligen angenämt. Och det följer ju med systemet också ett visst statsbidrag, som är — jag höll på att säga — blott lagom stort för att förstöra vissa abstrakta teorier om att det är *endast* av lönerna, som allt det här skall tagas. Men i alla fall, något synnerligen stort statsbidrag har man icke ansett sig böra ifrågasätta vid den försäkring, som efter tyskt mönster upprättats. Det utgör i Tyskland som bekant 50 mark och i Frankrike 100 francs, summor, som ju icke äro alltför avsevärda.

Emellertid gick det ej då att åstadkomma denna försäkring i Sverige. Vår svenska arbetarklass var ännu vid 1890-talet av för liten betydelse i politiskt avseende. Första kammaren sade absolut nej; i Andra kammaren gick det 1898 med ett svagt flertal och med mycken tveksamhet att föra ett förslag igenom såsom en försämrad kopia av 1895 års i själva verket ändå ganska möjliga förslag. Men om vi hade fått detta, så är jag *icke* viss om, att utvecklingen sedan gått på samma sätt, som det faktiskt skett i Tyskland. Jag är icke viss om, att detta försäkringssystem skulle här i landet trängt ut ifrån de stora arbetsgivarnas krets, från storindustriens krets ut till de små arbetsgivarne, att de också skulle så lätt ha dragits in under åläggandet att betala för sina arbetare hälften av deras premier. Jag är framför allt mycket oviss om, att vår stora allmogebefolkning skulle ha åtagit sig denna börda att för sina drängar och tjänare betala dessa avgifter, vilka de ju betrakta från sin synpunkt såsom en ytterligare *kontant* tunga, som man ju fullkomligt kan förstå måste för dem under deras förhållanden alltid vara mycket motbjudande. Det är en skillnad, som man ej bör förbise, i den sociala strukturen hos vårt land i jämförelse med Tyskland, och en skillnad i de politiska förhållandena också, maktförhållandena mellan olika samhällsklasser. Vad betyder Tysklands bondeklass, när det gäller att motsätta sig en schematisk utvidgning av sådana bördor? Platt intet, kan man säga, förmår den uträtta i jämförelse med det motstånd, som Sveriges gamla bondestånd hade kunnat resa gentemot en sådan utvidgning. — Nog av, Första kammaren sade nej. Men jag har velat framföra detta tankeexperiment om huru det tidigare skulle ha gått, om vi fått denna lönearbetarförsäkring, och den hos oss kommit till verklighet och utförande.

När nu frågan kommer tillbaka, då ligger den i ett annat läge. Det är ju så, som jag visst redan erinrat om, att 1905 uttalade sig Andra kammaren för *folk*-försäkring. Även av den ändring, som vårt socialdemokratiska parti-program undergått, kan man se, huru folkförsäkringstanken vinner terräng. Detta

stannade i början vid att framhålla samhällets plikt att visa human omsorg om *arbetarne* på ålderdomen, men har sedan utvecklat till det kravet, att samhället skall med samma humana omsorg skydda *alla* genom folkförsäkring. Man ser, huru det vidgar sig även ur arbetarnes egen synvinkel. Det är icke längre bara fråga om arbetarne, utan om hela befolkningen, alla fattiga och nödlidande, alla dessa böra bli föremål för den humana omsorgen. Och den starka kraft, som skall bära upp detta, och som skall tillämpa dessa nya regler, det är samhället självt genom lagstiftning och beskattning. Ja, vad är det, som gör den där förskjutningen, som således har inträffat? Jag tror, att orsakerna i hög grad kunna hänföras till vad jag skulle vilja kalla *landsbygdsmåfolkets framryckning* i vårt land. Jag tycker icke om, såsom jag visst flera gånger sagt, uttrycket »småfolk», men i brist på något bättre får man väl använda det, alla förstå ju vilka samhällsgrupper man därunder sammanfattar. Vi ha alla bevittnat, hurusom icke minst i sammanhang med rösträttsreformen av 1907 det blivit en ofantlig förskjutning, så att landsbygdens småfolks intressen börjat taga plats i Riksdagen i en omfattning som aldrig förr och göra sig i vårt stats och samhällsliv ganska breda, som rätt och tillbörligt är, så mycket som de förut varit undanskjutna. Men då så är förhållandet måste detta inverka även på huru den allmänna meningen ställer sig till frågan om en lönearbetareförsäkring.

Här tillkommer, att litet var måste känna exempel på, att det visst icke enbart är industriproletärerna, som hamna till sist på fattighusen och på fattiggårdarna, utan att det är massor av *andra*, som äro utsatta för samma olycka efter ett arbetsamt liv — jag säger detta sista trots alla inkast och försök att leta fram extrema exempel, varmed herr Jakob Pettersson anmärkte på det generella uttrycket »samhällsgagnande verksamhet» i utskottets betänkande och i den kungliga propositionen. Hela vår sociala struktur här i landet är *icke* ett typiskt industrisamhälles med en befolkning sammanförd i städerna och med ett undanskjutet jordbruk — med mer än hälften av befolkningen, såsom fallet är i Tyskland, eller såsom i England med, om jag minnes rätt, $\frac{5}{7}$ eller något sådant av befolkningen, sammanhopad i städerna. Det är ju icke så hos oss, utan här är befolkningen till nära tre fjärdedelar spridd över landet utanför städerna. Vi ha en talrik landsbygdsmåbefolkning, vars intressen *måste* tillgodoses och som också lider hårt under det nuvarande tillståndet, då fattighuset står för dem som ett hemskt framtidsperspektiv, om de ej stupa förut i det dagliga arbetet.

Se på den statistik, som finns i ålderdomsförsäkringskommitténs utlåtande, och som sannerligen måste verka övertygande, om någon skulle betvivla dessa förhållanden. Jag vill blott anföra några få siffror därur. Beträffande 70-åringar (manliga) är det

Lag om allmän pensionsförsäkring m. m.
(Forts.)

Lag om all-
män pensions-
försäkring
m. m.
(Forts.)

32 % av dem, som förut varit självständiga yrkesutövare, vilka måste hänvisas till försörjning genom fattigvården eller den enskilda barmhärtigheten. Av före detta brukare, torpare, sjömän och fiskare, alltså just den där lantbefolkningsgruppen, så är det icke mindre än 51 %, som ramlar ned på detta sätt, därför att de icke kunnat lägga av tillräckligt, »spara» tillräckligt, som man här rekommenderar dem! Dessa måste alltså till sist anlita den enskilda barmhärtigheten eller erhålla sitt underhåll med fattigvårdens brännmärke. Huru många äro då de personer i arbetare- (och tjänare-) ställning, som råka i samma belägenhet? De äro ännu något flera, nämligen 53,7 %. Men man ser, att det är någorlunda *samma* siffror: 51 % för den ena gruppen, 53,7 % för den andra. Alla dessa siffror gälla männen. För kvinnorna äro talen absolut taget mycket högre, men förhållandevis ställer det sig ungefär lika. För sådana, som varit självständiga yrkesutövare, 58 %, för sådana, som tillhört gruppen brukare, torpare, sjömän och fiskare, 86 % och bland dem, som stått i arbetare- och tjänareställning, 82 %. Beträffande kvinnorna kommer alltså denna sista grupp t. o. m. något högre upp än den lantbefolkningsgrupp, som jag här särskilt har i tankarna.

Då man har sådana siffror framför sig, så måste man fråga, hur det är möjligt att tjurhålla skulle jag vilja säga lönarbetarförsäkringsprincipen gentemot folkförsäkringsprincipen. Det är alldeles orimligt, efter min mening, att komma till ett sådant resultat; det betyder, att man vill totalt bortse ifrån erfarenhetens vittnesbörd och från den sociala struktur, som utmärker vårt land. Sinnet för realiteter borde säga oss, att det är alldeles ofrånkomligt att lösa denna sak på *folk*-pensioneringens och *icke* på klass-pensioneringens grund. Men icke blott sinnet för realiteter, utan jag vågar tillägga även sinnet för rättvisa. Här vill jag tala om, vad som för övrigt redan torde vara allmänt bekant, att när denna fråga först förberedelsevis behandlades i den socialdemokratiska riksdagsgruppen, där ju ett mycket stort antal, till och med det stora flertalet, kunna sägas vara direkta representeranter för industriarbetarne, så var det i alla fall endast *en* mening därom, att lönearbetarförsäkring enbart skulle man icke taga. Den vägen var oframkomlig, den ville man icke gå, ty man *ville icke* bryta solidaritetsbandet med alla dessa andra svagt ställda grupper, vilka likaväl som lönearbetarne behöfva komma i åtanke genom folkförsäkring.

Näväl, när jag nu alltså betraktar *folkförsäkringens* väg som klar och avgjord, så blir nästa fråga: Skall man då icke kunna ordna det på så vis, att man till en början skapar en lönearbetarförsäkring och därefter *bygger ut* försäkringen till att omfatta hela folket? Jag har ingalunda för min del stuckit under stol med att jag började mitt arbete i kommittén såsom varm anhängare av den grundtanke, som närmare utförts i det österrikiska

förslaget, vilket just bygger på en sådan dualism: lönarbetarne först, och anpassa sedan lönarbetareförsäkringens former så bra eller så illa, det går, på folket i övrigt! Men ju närmare jag haft tillfälle att granska det österrikiska förslaget, desto mera betänksam har jag för min del måst bli. Utom allt annat, som är att anmärka däremot, utom de frågetecken beträffande beräkningarnas hållbarhet, som man nog måste sätta här och var, så gnisslar det i massorna av *gränsfall*. Och det är ett faktum, som det icke är så lätt att avfärda, att där har man måst komma just till detta, att små, fattiga arbetsgivare, som nått och jämt kunna draga sig fram själva i bekymmersamma förhållanden, och vilka själva avsätta de produkter, som de och deras gesäller tillverka, de komma i den ställningen, att de skola betala såväl sin egen försäkring som hälften av sina arbetares. På samma sätt är det med småbonden; även han kommer i samma situation, även han skall betala hela sin egen försäkring och hälften av sina tjänares försäkring. Alltså, det kan icke hjälpas: utvidgningen *tar emot*. Det österrikiska systemet förefaller vid ett första betraktande så tilltalande, men det tar emot då det gäller att förverkliga detsamma. Detta har också i verkligheten visat sig vara fallet, ty även Österrike är i mycket stor utsträckning ett småbondeland liksom Sverige. Även där spelar den jordbrukande klassen en mycket stor roll. Och det är ett faktum, som man icke får glömma, att fastän regeringen lade fram förslaget redan år 1908, så har man ännu icke kommit längre än att det fortfarande ligger i utskott och kammare. Det har alltså ännu icke blivit lag, utan det har hejdats på vägen, och detta, oaktat att det oupphörligt har arbetats på detta förslag. Det må erkännas, att detta kan bero även på åtskilliga andra förhållanden, men en högst betydelsefull faktor härvid har dock varit detta, att gränsfallen börjat gnissla så betänkligt.

Det är för övrigt betecknande att se, hur våra teoretiska kritici av det kungl. förslaget ställa sig till denna fråga. De äro eljes minsann så talföra, men när det gäller att komma in på *detta* område, då blir det en tystnad, som nästan kommer en att tänka på munlås. Professor Cassel skrev i Svenska Dagbladet i en av sina många filippiker mot förslaget, att »här vore icke platsen» att gå in på kapitlet om ordnande av gränsfallen, men när han sedan steg upp vid Nationalekonomiska föreningens andra sammankomst, utlyst enkom för att nedgöra och i grunden fördärva det kungl. förslaget, så var icke heller där platsen att belysa hur den saken på något rimligt sätt skulle böra ordnas. Professor Steffen, min ärade partivän, som också givit uttryck åt betänkligheter ur samma synpunkter — dock hörde jag till min glädje, att han nyss i Första kammaren yrkat bifall till 1 § — han går också på samma sätt i en eljest mycket utförlig artikel förbi den ömma punkten om gränsfallen: »De få bli ett särskilt

Lag om all-
män pensions-
försäkring
m. m.
(Forts.)

Lag om all-
män pensions-
försäkring
m. m.
(Forts.)

bekymmer». Ja, det bli de minsann, och det icke ett av de minsta.

Man kunde naturligtvis tänka sig ett sätt varpå alla sådana svårigheter beträffande den ännu kvarlevande mindre industrien och mindre jordbruket skulle kunna mycket lättvindigt avfärdas, och detta har också professor Cassel i ett annat anförande gjort sig skyldig till, hade jag så när sagt, när han yttrade sig på följande sätt: »Det bör här också erinras därom, att kostnadsprincipen naturligtvis också fordrar, att *självförsörjaren* skall förtjäna så mycket, att han kan leva på det, även när hans arbetskraft är slut. Förtjänar han icke tillräckligt mycket för att han skall förmå avsätta något till sin pensionering, bör försäkringslagen vara honom en hälsosam påminnelse om att han i själva verket *icke försörjer sig* utan håller sig uppe genom ett *fortgående ekonomiskt självbedrägeri*.» Ja, det är ju också en tröst kanhända, men en tröst för ett tigerhjärta, och jag undrar, om det finns någon förständig människa, som kan tro, att statsmakterna i Sveriges land skola vilja ansluta sig till ett sådant resonemang och med öppna ögon införa en lag, varigenom man skulle på detta sätt ge en hel del självförsörjare den »hälsosamma påminnelsen», att de själva icke försörja sig, då de icke kunna lägga av något för ålderdomen, utan bara äro offer för »ett fortgående ekonomiskt självbedrägeri»! Jag vågar tro, att man är långt borta från både verklighet och reson, när man argumenterar som professor Cassel på denna punkt.

Även herr Jakob Pettersson måste i den motion, som han har framlagt, komma in på detta kapitel, och då säger han därom en smula svävande, att svårigheterna »icke äro större än att de kunna övervinnas». Han erkänner ju villigt, att det finns svårigheter. Men sedan, när man ser på vad slags lösning han bjuder, så måste man ställa sig ytterst betänksam däremot. Han bjuder nämligen den lösningen, att för alla dessa illa ställda en del av avgifterna möjligen skulle göras *frivilliga*! Det vill säga, pensionerna bli i så fall också mindre, i proportion till vad som icke inbetalas. De äro otilräckliga ändå — dit kommer jag strax — men de bli ännu mycket mindre för dessa, vilka icke tvingas att betala in fulla beloppen utan endast hälften eller något sådant. Skall sådant kallas en anbefallningsvärd lösning? Och därtill kommer ett ännu mera betecknande system, som skulle tillämpas »vid ömmande fall»: *kommunen* skulle nämligen inskrida och betala. Jag måste fråga mig: är detta verkligen en lösning? Är det rimligt att på denna punkt av en människas liv, då hon sitter som självförsörjare, införa den ordningen, att hon skall gå till kommunen och säga: Var snäll och hjälp mig, jag rår inte med att göra mina inbetalningar! Och så skall kommunen pröva, huruvida »ömmande» omständigheter föreligga, och i så fall betalar kommunen välvilligt hans avgift, och det

räknas, som om han själv hade betalat densamma. Utskottet har mot vissa detaljbestämmelser i Kungl. Maj:ts förslag nödgats rikta en befogad kritik, men något sådant som detta förekommer dock icke i den kungl. propositionen. Prövningen av behovet förekommer där endast hos sådana personer, som redan äro invalider, icke hos människor, som äro fullt arbetsföra och själva draga sig fram. Men i denna, den ideala och enda försäkringsformen, där skulle det i de särskilda fallen undersökas, huruvida en person skall behöva ett kontant tillskott av kommunen för att kunna betala sina försäkringsavgifter, medan han ännu är i stånd att försörja sig själv!

Lag om allmän pensionsförsäkring m. m.
(Forts.)

Ja, ytterst sammanhänger denna envishet hos anhängarne av lönarbetarförsäkringsprincipen med en teori, att produktionen absolut skall täcka sina egna kostnader, eljes är den icke värd att existera. Professor Steffen hyllar också samma teori och gör gällande, att det är »nationalekonomiskt orätt» att inte betala arbetaren så, att han har sitt uppehälle »så länge han lever». Men är det så? Nej, åtminstone vi socialdemokrater framhålla ju ständigt, att i det kapitalistiska samhället är produktionens mål ingalunda att se till, att arbetaren har tillräcklig lön för sitt uppehälle även för den tid, då hans arbetskraft tagit slut, utan produktionens verkliga mål är att skapa profit, att skapa vinst, dess egentliga syfte är visst icke välstånd åt arbetarne, som ju ur produktionens synpunkt endast äro ett produktionsinstrument. Det må vara, att denna syn på saken icke innehåller hela sanningen — jag vill icke i detta ögonblick närmare ingå på någon granskning av den frågan — men om man, som professor Steffen i den nyss anförda uppsatsen säger, att ifall icke arbetslönen ordnas på det viset, att den räcker både under den tid arbetet pågår och efteråt, så »förfelar folkhushållningen sitt ändamål», så är detta visserligen i en viss mening sant. Den förfelar helt visst, djupare sett, sitt ändamål. Men den kapitalistiska ordningen, då den följer sina egna lagar, har icke plats för ett så socialt ändamål som detta. Det är i själva verket nya tankar, nya principer, nya socialpolitiska grundsatser som här ha proklamerats, principer, vilka emellertid icke alls svara emot de faktiska förhållandena, sådana som de nu äro i det verkliga livet. Det fundamentala felet med denna teori om att »folkhushållningen förfelar sitt ändamål», ifall den icke uppfyller detta villkor, är helt enkelt det, att detta är ett mål, ett nationalekonomiskt berättigat, vackert och rättfärdigt mål, om vilket allt gott måste sägas, men det är ännu ej mera än ett mål för arbetarklassens framryckning till större andel i produktionens avkastning. Men i stället för att uppfatta detta som ett mål, som man närmar sig, och som arbetarklassen försöker efter bästa förmåga att sträva fram emot, så har man velat uppfatta denna strävan som hade man att göra med en redan nu allmängiltig lag. Det är därför,

Lag om all-
män pensions-
försäkring
m. m.
(Folts.)

man kommer till så ensidiga, att ej säga befängda slutsatser, då man bara fullföljer detta resonemang.

Den nu nämnda teorien påminner mig ganska starkt om en annan teori, som också en tid var i svang och uppburen i hög grad av nationalekonomerna. Det var den teori, som Lassalle drog fram, och som är känd under namn av läran om »den järnhårda lönelagen». Han stödde denna lära på vad som allmänt erkändes bland hans tids vetenskapsmän och drog blott ut konsekvensen, att arbetslönen aldrig kan varaktigt stiga över själva existensgränsen. Och satsen var från deras utgångspunkt fullkomligt oangriplig. Det var den borgerliga nationalekonomiens ståndpunkt, som gav grunden, ehuru ingen annan än Lassalle använde den för socialistiskt agitatoriska syftemål. Men teorien var oriktig. Det visade redan Marx. Den är sann så långt att den uttrycker en *tendens* till nedpressning. Men det finnes andra faktorer, som även inverka vid sidan av denna tendens, och som göra, att verkligheten icke svarar mot vad denna tendens, i sin renhet verkande, skulle åstadkomma. Och på samma sätt är det nog med den andra stora lagen, som man nu gör så stort nummer av. Den är ett mål, en tendens, en riktning, men ingalunda får man resonera, som om den satsen redan vore gällande i det nuvarande ekonomiska livet. Jag tror för övrigt, att Riksdagen har lärt sig att taga även professorer med åtskillig kritik. Och det är väl, att så är förhållandet. Jag har låtit mig berättas, att en hel rad professorer komma att dansa upp i Första kammaren för att visa det orimliga i Kungl. Maj:ts förslag, och det kanske icke är uteslutet, att även här någon kan komma på samma linje. Men utan att på minsta sätt vilja nedsätta denna lärdom — jag tror, att ingen skall misstänka mig för att vilja nedsätta värdet av vetande — måste jag säga, att man icke kan känna sig enbart imponerad av en sådan slags teoretisk visdom, som systematiskt gör på det sättet, att den hakar sig fast vid en enda formulering, som den tror omfatta *hela* sanningen. Och allt, som icke stämmer med den formuleringen, det kastas sedan undan som odugligt. Och icke nog med att man angriper det och säger, att det är oriktigt, utan somliga uppträda med en arrogans, — ja, jag syftar icke på herr Jakob Pettersson! — som sutte de inne med all världens visdom, med later, som icke passa i en diskussion sådan som denna, så svåra, som dessa frågor äro, vilket vi andra för vår del ödmjukt erkänna. Men när t. ex. professor Cassel säger, att det från regeringshåll och av förslagets anhängare »manas fram folkets sämsta instinkter», för att politikerna skola kunna lura igenom detta förslag, då har man rätt att fråga, om icke gränsen är överskriden och om det icke är skäl, att *sådan* slags professorsvisdom visas tillbaka och det ganska eftertryckligt ändå, genom att man icke det ringaste fäster sig vid vad som kommer från ett så övermodigt arrogant håll.

Men fränsett nu dessa teoretiska kontroverser: Kanske är det så, att, praktiskt taget, arbetareklassen är enigt för det tyska systemet? Ja, i detta fall skall jag be att lå lämna några upplysningar. Jag ansåg mig skyldig, innan jag gick att taga ståndpunkt till de olika systemen, som vi diskuterat i kommittén, att skaffa mig alla möjliga upplysningar, som i detta avseende kunde fås, och till den ändan sökte jag ställa om, att saken bragtes på tal vid en internationell konferens i Brüssel. Där fick jag efter åtskilliga svårigheter det ämnet på tal. Och vad gav denna överläggning för resultat? Jo, det visade, att *tyskarna* höllo strängt och styvt och absolut på sitt. — Inom parentes sagt skall man icke glömma, när man nu åberopar kritiken mot oss i Vorwärts och Correspondenz-Blatt, att det tyska socialdemokratiska partiet på sin tid röstade emot hela denna lagstiftning och ansåg den för den största svindel och humbug på grund av dess otillräcklighet. Men nu har man kommit till en riktigare uppfattning. Ståndpunkten har nu utvecklats så, att det tyska partiet håller hårt på, att ingenting annat får sticka upp huvudet vid sidan av det tyska systemet. Denna erinran kan förtjäna göras till dämpande av självgodheten på somliga håll, att tyskarna nu hålla på sitt.

Lag om allmän pensionsförsäkring m. m.
(Forts.)

Engelsmännen hade tämligen nyss fått sin ålderdomspensionering, där staten betalar allt, och de engelska ombuden voro alldeles förtjusta. *Naturligtvis* skall staten betala alltsammans, hette det. Icke skola arbetarna få en ny skatt och pålaga, utan det är klart, att det allmänna skall betala, sade man. Där var således en rakt motsatt ståndpunkt mot den tyska.

Så kommo *danskarna*. Det var den gamle Peder Knudsen, en man som började som handskmakaregesäll och slöt som rådmann och fattigvårdsföreståndare i Köpenhamn. Han är en av dem, som gjort kanske mest just på fattigvårdens och arbetareförsäkringsväsendets område från arbetarepartiets sida i Danmark. Han ansågs inom partiet som en auktoritet på detta område. Hans ståndpunkt har hela tiden obrottsligt till hans död varit denna: »Kom icke till arbetarna och kräv några bidrag! Icke på villkor går det an att komma med sådant. Det är det allmänna som skall betala alltsammans.» Och efter den principen är det danska systemet lagt, som vi känna, och där utkrävas icke några bidrag. Där ser man ännu en ståndpunkt, låt vara att den i princip ju närmar sig den engelska i hög grad. Således stå i två så nära varandra belägna länder som Danmark och Tyskland arbetarepartierna på rakt motsatta linjer angående själva grundprincipen i detta fall. Är det då underligt, om man också här kan säga sig och måste säga sig, att denna fråga måste lösas, icke efter en viss schablon, lika för alla länder, utan efter de säregna förhållanden, som råda i ett visst land, och de möjligheter, som finnas att föra den saken igenom?

Lag om all-
män pensions-
försäkring
m. m.
(Forts.)

Det danska systemet har också stått sitt prov. Sedan år 1903 arbetar visserligen en kommitté och funderar, om den skall göra det ena eller det andra, om den skall råda till att fortsätta och bättra på den först lagda grunden eller möjligen gå över till det tyska systemet. Det är intet beslut fattat, intet förslag framlagt. Det står inom kommittén två grupper emot varandra, saken vilar; och under tiden utvecklar sig det danska systemet.

I parentes ber jag att i samband med detta få nämna gent emot de personer, som åberopats av herr Jakob Pettersson, att efter vad en medlem av vårt parti här i kammaren nys upplyst mig om, har förre danske inrikesministern P. Munch, vilken väl får antagas vara en ingalunda obetydlig auktoritet på dessa områden, uttalat sig på det mest positiva sätt till förmån för det danska systemet. Det kan kanske väga något mot de kritici, som herr Jakob Pettersson anför.

Ja, det är således klart redan av denna lilla enquête, som jag tillät mig göra i utlandet, att det icke finnes något skäl att säga, att vi här skola absolut gå efter det tyska systemet. Och allra minst kan jag bliva övertygad om, att det sker något orätt mot *arbetarne*, i fall man icke följer herr Jakob Pettersson. Han söker ju i sin motion, och som vi hört även här, med all kraft bevisa, att det är arbetarna, som ytterst få betala *även arbetsgivarebidraget*. Detta kommer att utgå av lönen. »Det är alldeles visst, att avgifterna komma att tagas av arbetslönen», skriver han. Ja, nu tror jag åter, att det också här är en teori, som spelat herr Jakob Pettersson ett svårt spratt, ty det är visst icke »alldeles visst», att detta bidrag kommer att tagas av arbetslönen. det kan även komma att tagas av vinsten. Vilketdera det blir, det beror i de särskilda fallen på åtskilliga förhållanden och omständigheter, det beror, kan man säga, på *konjunkturerna*. Men den, som tror, att arbetsgivarebidraget alltid måste tagas av arbetslönen direkt eller indirekt, den skall icke *samtidigt beklaga arbetarna* därför att de icke få drygt betala både arbetarebidraget och arbetsgivarebidraget.

Vårt lands förhållanden i hithöranden avseenden äro ju alldeles särskilda, som vi alla känna. Det är hög medellivslängd hos vårt folk. Antalet åldringar är dubbelt så stort som i Tyskland. Följaktligen är det praktiskt omöjligt att komma fram enbart med försäkringstvång, utan statsbidraget måste under sådana förhållanden bli betydligt. I själva verket bryter ju detta statsbidrag genom sin blotta existens redan på förhand hela teorien om, att försäkringsavgiften blott *får* tagas av arbetslönen. Men där det gäller lönearbetare, kan detta statsbidrag ännu hållas relativt lågt. Sträcker man däremot ut det till folkförsäkring, i all synnerhet hos oss med våra förhållanden, måste det bli större, om det skall bli en smula effektivt. Men då möta vi åter en ny teori, en ny doktrin: det måste vara *lika för alla* detta statsbidrag, eljes är det något, som är alldeles förkastligt.

Ja, naturligtvis vore det mycket angenämt, om man kunde lösa saken så enkelt, att staten ger lika bidrag till alla pensioner. Men när det icke räcker på det viset att fylla ut för dem, som ha minst, vad återstår då för annan utväg än att se till, att detta statsbidrag, vars summa dock måste vara begränsad av statens tillgångar, i stället jämkas efter *behovet* för dem, som skola mottaga pension?

Lag om allmän pensionsförsäkring m. m.
(Forts.)

Ja, säger man, då blir det icke längre försäkring, utan »försörjning». Där börja dock redan meningarna inom kritiken gå i sär. Professor Steffen t. ex. följer icke med, när de rena försäkringsentusiasterna påstå, att det måste vara en *personlig* betalning av egna tillgångar, för att man skall kunna tala om en försäkring. Det protesterar han emot och hänvisar till det allbekanta faktum, att man kan försäkra en annan människa, och icke upphör anordningen därför att vara »försäkring» för denna människa gent emot de risker, som försäkringen gäller. Nej, det är nog klar försäkring i alla fall. Och Steffen följer icke heller med, när man opponerar sig mot behovsprincipen, fastän han heilre velat ha klasser bland de i olika grad behövande. Det tror jag hade varit en opraktisk åtgärd, ty det hade vället svårigheter att inränga de olika invaliderna i gränfallen.

Låt oss nu emellertid se: vad blir följderna av en sådan omläggning som den, vilken försökts efter systemet lönearbetareförsäkring plus något annat, som skall passa för den övriga befolkningen? Jo, för lägsta klassen behövdes ju, efter vad som visats i utskottet, och som framgår av den promemoria, som bilagts dess utlåtande, icke endast de 5 kronor 20 öre, som herr Jakob Pettersson förordat, utan 6 kronor, för att man skulle kunna komma till de 140 kronor, som han talar om. Skulle man komma upp till sådana belopp, som verkligen utskottets förslag ändå giver, då kan man icke stanna vid 6 kronors avgift, utan då måste man ha ungefär 8 kronors årsavgift för den lägsta klassen, för den fattigaste befolkningen! Är det rimligt att komma med sådant?

Jag kan inom parentes icke underlåta att här konstatera, huru minst sagt lättvindigt vissa beräkningar gjorts av den expert, som anlåtats och ställt sig till herr Petterssons och hans medmotionärers förfogande. Jag skall endast peka på ett enda faktum i den bilaga, som åtföljde motionen, och som undertecknats av doktor N. V. E. Nordenmark, hela den beräkning som gjorts av det nödvändiga tillägget för kvinnopensioneringen, detta som vi sett, att Kungl. Maj:t sökt lösa genom ett anslag av, genast från början, en och en halv million kr. om året, och som utskottet har löst genom att anslå samma summa fastän fördelad så, att den skulle börja med bara 300,000 kronor och så småningom växa till 3,300,000 kronor. Nåväl, hela detta ökningsbehov, hela denna betydande summa avfärdades av herr Nordenmark på det sättet

Lag om all-
män pensions-
försäkring
m. m.
(Forts.)

att han säger, att med hänsyn till att invaliddödligheten i Sverige kanske är räknad väl mycket på den säkra sidan, att räntefoten är överflödigt lågt beräknad, att ingen hänsyn har tagits till emigrationen. — med hänsyn härtill och till den försiktighet, som i övrigt i de av ålderdomsförsäkring-kommittén gjorda antagandena iakttagits, »torde man vara berättigad antaga, att den i Kungl. Maj:ts proposition föreslagna procent-atsen vid avgiftspensionens beräkning skulle utan särskilt tillskott av statsmedel till pensionsfonden kunna tillämpas i det av motionärerna framlagda förslaget». En och en halv million kronor om året skola helt lugnt eskamoterats bort, genom att man förklarar, att det är räknadt så försiktigt över hela linjen, att man kan låtsas, som om dessa pengar icke alls behövdes! En sådan slags sakkunskap är bäst, att Riksdagen icke allför mycket bygger på.

Ja, det var teorien om *lika* tillägg således, som jag nu något kritiserat. Och för en sådan teori's skull skulle man uppoffra möjligheterna till att verkligen få *effektiva* pensioner! Ja, samma dyrkan av den formella likheten möter oss tyvärr icke bara på det stället, där det heter, att man måste ha lika tillägg i stället för de efter behov avpassade pensionstilläggen, utan den möter oss framför allt i frågan rörande *kvinnornas avgiftspension*. De protesteras också i den senaste skrivelsen ifrån de femton föreningar, som tala i hela svenska kvinnokönets namn, mot principen »efter behov». Det sker i förbigående, men den frågan vågar jag verkligen här framställa, om de som så protesteras, alla tänkt igenom denna sak. Ha de verkligen tänkt sig så in i detta att, när det nu icke räcker till, så att staten kan giva lika åt alla, utan man får gå på principen »efter behov», detta skulle vara någonting så fullständigt förkastligt, att det vore värt en alldeles speciell protest ifrån kvinnorna? Ej heller ha de i sin protest ägnat en tanke åt det stora reella förbättringsarbete, som utskottet har gjort för kvinnorna, för de protesterandes fattigaste medsystrar. Det är bara ett fortsatt talande om: »här ha vi icke den formella likheten». Den *reella* saken skjutes alldeles i bakgrunden, och dock har det ju visat sig, att kvinnorna både leva längre och bliva tidigare invalider, och att det således ligger i sakens natur, att de tynga proportionsvis mera på pensioneringen, och att sålunda avgiftspensionerna, försäkringstekniskt sett, icke rimligen kunna räknas lika. Men det hjälper icke det minsta att peka på detta, utan för dem står fortfarande bara fast att alltsammans *skall* vara en enda riskklass. Icke heller hjälper det det allra minsta, att man har pekat på, att genom denna omläggning har i verkligheten åstadkommit, att de fattiga kvinnor, som bliva pensionerade med fullt pensionstillägg — och det är ju en tredjedel av dem, som det gäller — *genast* få 15 kronor mera i pensionstillägg än efter Kungl. Maj:ts förslag. Därtill kommer, att efter 50 år saken ställer sig så för kvinnorna genom den nya höjningen av pen-

Lag om all-
män pensions-
försäkring
m. m.
(Forts.)

sionstillägget, att höjningen blir 32 kronor inalles, 15 plus 17 kronor. Mot detta står ett avdrag genom upphävande av den formella likheten i fråga om avgiftspensionen, vilket efter 50 år stiger till 9 kronor maximum — alltså 32 kronor är förbättringen, 9 kronor är minskningen. Och dock: icke ett ord har det sagts, som visar, att de kommit till insikt om, att utskottet här försökt ge kvinnorna en något bättre ställning, än man i det föregående förslaget har ansett sig kunna våga sig på. Ännu mindre naturligtvis ett ord, som visar, att de kommit till insikt om, att även efter utskottets förslag — siffran hänför sig för övrigt till de föregående beräkningarna — skulle kvinnorna få 23,000,000 kronor in toto mot männens 11,000,000 kronor. Trots allt är det en fruktansvärd orättvisa mot kvinnorna, som är begången, genom att den formella likheten icke är iakttagen. Jag må säga, att jag beklagar livligt, att kvinnorna vid detta tillfälle icke ha kunnat eller velat se mera *reellt* på dessa ting, och jag beklagar det just såsom en varm vän av, att man skall göra kvinnorna rättvisa, där deras krav på rättvisa äro ofrånkomliga. Så är fallet, när det gäller deras bestämmanderätt med avseende å det allmänna samhällslivet. Där äro enligt min mening kraven ofrånkomliga, och där skall rättvisa vederfaras dem. Men här är icke fråga om något ofrånkomligt rättvist krav, då det gäller att avgiftspensionerna för kvinnor skulle räknas lika som för männen. När man nu ser, att bemödanden göras att förskaffa kvinnorna så mycket bättre villkor, så hade man möjligen kunnat räkna på, att de själva skulle beaktat detta och sett på, vad det ytterst gäller: det är ju *fattiga kvinnor*, som skola leva på dessa pensioner, och det är då *bättre*, att pensionen väcker en smula, än att den formella likheten är iakttagen i själva lagens avfattning.

Ja, såsom jag sade, vad det främst gäller, det är *effektiviteten*. Då kommer man till den frågan: vad ger det ena, och vad det andra systemet? Det har delats ut här en liten tabell, som innehåller exempel på pensionsavgifterna enligt särskilda utskottets förslag. Tabellen är utgången från dess kansli. Där är en sammanställning gjord, vilken jag hoppas, att herrarna icke uraktlåta att sedermera studera, och som är av den natur, att man har sökt välja exempel, särskilt för de högre klasserna, vilka mera anpassa sig efter verkligheten, än dessa mera teoretiskt konstruerade gränssfall, att en person skulle betala hela sitt liv en högsta avgift av 13 kronor, något som naturligtvis så gott som aldrig kommer i fråga. Där får man fram exempel på, vart man kommer efter detta förslag, när det hela är i full gång. Kungl. Maj:ts förslag ger för lägsta klassen åt män 213 kronor mot en avgift av 3 kronor. Detta är naturligtvis under förutsättning av medelöshet, och jag ber få tillägga till tabellen en erinran om — vilket genom ett litet förbiseende icke där införts —, att därtill kan komma ytterligare de 50 kronor, som enligt förslaget numera

Lag om all-
män pensions-
försäkring
m. m.
(Forts.)

icke räknas, ifall inkomsten, ifrån vilken källa den än må flyta, icke uppgår till mer än 50 kronor. Nåväl, det blir 213 kronor. Hur mycket ger herr Jakob Petterssons förslag enligt samma beräkningsgrunder, som man använt i utskottet? Det ger 130 kronor. De 5 kronorna och 20 örena skulle man då betala, i stället för 3 kronor, för glädjen att komma fram till en pension av 130 kronor. Tror man verkligen att arbetarklassen för en teoris skull hellre tager dessa 130 kronor, än de skänka något erkännande åt de försök, som göras att åtminstone garantera dem $\frac{1}{3}$ mera, enligt utskottets förslag?

Herr Jakob Pettersson yttrade, att han förundrade sig över att man vid upprättandet av denna tabell icke tagit med, hur det ställer sig om 10 år då det blir bara 9 kronor. Ja, enbart avgiftspensionen naturligtvis. Men, om man räknar med pensions-tillägget vid medellöshet för det fallet, att en person råkar i olycka och blir invalid, så blir det ytterligare 150 kronor, jämte vad han till dess hunnit förtjäna vid pensionstilläggets höjning, och han kommer sålunda upp till 160 à 170 kronor, och det är dock något annat än 9 kronor. Men framställer man saken så inför okritiska personer, att pensionslagen giver 9 kronor och därmed jämförliga belopp, då är det icke någon konst att få massorna att förtvivla inför en sådan orimlig lagstiftning. Jag har också själv någon erfarenhet av, att man understundom mer och mindre i god tro använder sådana agitationsmetoder.

Jag skall be att med några ytterligare exempel få framlägga en liten jämförelse mellan pensioner i olika fall efter 50 år. Där giver Kungl. Maj:ts förslag, i andra klassen, för män 250 kronor, och för kvinnor 224 kronor. Efter herr Jakob Petterssons förslag med en avgift av icke mindre än 10 kr. 40 öre skulle det icke bli mer än 184 kronor. I exempel 3 blir enligt utskottets förslag beloppet 294 kr. för män, och 261 kr. för kvinnor. Enligt herr Jakob Petterssons förslag blir det 225 kronor. Man ser, hur långt under Jakob Petterssons förslag hela tiden håller sig. Så till sist i exempel 4, där utskottets förslag ger ett belopp av 343 kronor, vilket ju börjar på att låta se sig även på de dyrare orterna, där ger herr Jakob Petterssons förslag, fastän betalningen enligt hans förslag skulle uppgå till 20 kr. 80 öre för mannen, utom att den skulle uppgå för hustrun till 15 kr. 60 öre, icke mer än 255 kronor. Jag tror alltså icke, att man med sanning kan säga, att det är någon lycklig lösning, som i detta förslag har blivit framställt, i fråga om effektiviteten av pensioneringen. Om avgifternas orimliga höjd ber jag få hänvisa till, vad som därom är uttalat i utskottets utlåtande. Således den vägen är nog ändå, hur vi än se saken, *oframkomlig* här i Sverige, under våra förhållanden.

Då återstår helt enkelt icke annat, om vi se saken sådan den är, än att bygga på de grunder, som äro utgångspunkten

för Kungl. Maj:ts förslag och för utskottets utlåtande, d. v. s. *Lag om allmän pensionsförsäkring m. m.* främst att *hela* folket skall omslutas av försäkringen, att det skall vara *invaliditets*-försäkring, icke bara ålderdomsförsäkring, och så dessutom, att man måste ta nödig hänsyn till *behovsprincipen*. Dessa grunder äro ofrånkomliga, såvitt jag kan se, i ett förslag, som hos oss skall kunna vara bärande.

Nu har man gjort ett försök att skrämma oss för de felräkningar, som man i utlandet har gjort sig skyldig till. Ja, det är alldeles sant, att man där har räknat synnerligen lättvindigt. Jag tror, att man vågar säga, att detta särskilt gällde det engelska förslaget. Vad det danska förslaget beträffar, har man från början varit på det klara med, att kostnaden skulle komma att stiga och stiga, och den stigningen är visserligen icke slut ännu. Det är bland annat just av det skälet, som man inom kommittén icke har velat reflektera på det danska systemet här i Sverige, då man befarade, att det skulle stiga efter våra förhållanden till mycket större belopp, än det här nu är fråga om. De franska beräkningsförhållandena känner jag icke närmare, och jag skall därför icke uttala mig något vidare om dem. Men om de engelska vet jag, som sagt, att de varit synnerligen lösligt uppgjorda och att det sätt, varpå de uppgjorts, icke på minsta vis är att jämföra med den synnerliga omtanke, omsorg och försiktighet, varmed regeringsrådet Lindstedt även uti den delen av hela sin förtjänstfulla insats för denna fråga fullgjort det uppdrag, som vilat allra främst på honom. Jag tror därför, att vi icke böra utan vidare okritiskt säga, att därför, att man räknat fel i England, där man kastat fram ett lagförslag utan någon föregående nämnvärd kostnadsutredning, skola också våra beräkningar slå alldeles slint. Man antog där ganska på måfå att det skulle komma att bli så och så många pensionärer, men det visade sig sedan, att det var många fler, som kunde göra anspråk på pension, varför kostnaderna sprungit upp till bortåt det dubbla. Jag vill ingalunda vara någon spåman om i hur hög grad den svenska beräkningen kommer att avvika, men att marginalen kommer att ligga betydligt lägre än de exempel, som här pekats på, tror jag, att man kan vara viss om. Ty så försiktig är i många hänseenden den beräkningen, att man mången gång själv blivit tveksam, om den icke varit *för* försiktig. Och då bör väl i detta hänseende allan rättfärdighet kunna anses vara uppfylld.

Det har vidare från alla håll erkänts, att de förändringar, som skett under behandlingen av förslaget, under dess gång från kommittén till Kungl. Maj:t och vidare till utskottet, i stort sett äro *förbättringar*. Jag kan också för min del underskriva detta *såsom regel*, att förändringarna i stort sett äro förbättringar. Jag tror sålunda det varit fördelaktigt, att i stället för den fondering utav $1\frac{1}{2}$ miljon kronor för kvinnornas räkning, som Kungl. Maj:t

Lag om all-
män pensions-
försäkring
m. m.
(Forts.)

föreslagit, börja med att sätta pensionstilläggen för kvinnorna till 140 kronor i stället för de föreslagna 125 kronorna, samt att dessa 140 kronor börja utgå genast, fränsett nu övergångsbestämmelserna, som jag kommer till sedan.

Det kan vidare icke bestridas, att den ändring, som har skett uti bestämmelserna om *höjning* utav pensionstillägget, varit en förbättring. Jag beklagar för min del, att den måst köpas med uppskovet utav barnpensioneringsfrågan, men jag kan icke säga annat än, att såsom det förslaget förelåg, hade det oförnekligt samband med de frågor, vilka inom de allra närmaste åren nödvändigt *måste* komma på Riksdagens bord, och med den synnerligen välvilliga och tillmötesgående motivering, som utskottet har givit, kan man trösta sig över att så skett, som har skett beträffande barnpensioneringen, då jag däri ser en alldeles bestämd utfästelse att, så snart ett förnuftigt förslag på detta område framlägges i sammanhang med fattigvårdsreformen, Riksdagen icke skall vara ovillig att lämna de nödiga medlen därtill. Det är detta, som gör, att man kan med ett visst jämnmod bära detta undanskjutande för en ganska kort tid. Men den *höjning*, som kom till — det får jag bekänna — var ett *absolut oeftergivligt* villkor för, att hela förslaget över huvud taget skulle i någon mån kunna intressera de bättre ställda industriarbetarne, som leva på de dyrare orterna. Ty det kan icke hjälpas, att en folkpensionering — man må lägga den hur som helst — ändå alltid tar färg utav själva den stora massa, som den först och främst sträcker sig ut över, av dess levnadsförhållanden, dess nedtryckta ställning, dess nedpressade levnads-kostnader. De industriella centra, där penningen är mindre värd, ha svårare att få det inrättat efter sina förhållanden, färgen över hela förslaget blir, att det skall vara en hjälp för de allra armaste, för dem, som befinna sig i den allra sämsta belägenheten. Det är gott och bra, att så sker, det är riktigt, att så sker, det är nödvändigt, att dessa få hjälp. Men detta bör dock *icke* köpas på bekostnad utav en något så när tillfredsställande början till en anständig pensionering även för dem, som leva på dyrare orter och under andra förhållanden, och som därigenom bli tvungna att ta större medel i anspråk för att kunna existera. Det är svårt att i en folkpensionering hålla en tillräckligt vid gräns mellan den lägsta gruppen och den, som står högst bland dem, som äro inneslutna i pensioneringen, och det är icke utan, att de förändringar, som skett, ha medfört undan för undan en ytterligare hoppresning av den gränsen i förhållande till hur ålderdomsförsäkringskommittén ursprungligen tänkt sig saken. Man kan dock gå med på denna hoppresning, när den väsentligen orsakats därutav, att ställningen har förbättrats avsevärt för de allra sämst situerade, men det går icke an, att man köper den förbättringen på bekostnad av dessa industriarbetares ställning.

Så mycket har dock det historiska ursprunget till hela denna fråga att betyda, att skall industriarbetarnes klass kunna intresseras för denna sak, måste den nå fram till pensionsbelopp, som icke allt för mycket avvika från dem, som man har i andra länder, med vilkas lönearbetareförsäkringar jämförelser ju göras. Denna höjning har sålunda varit absolut ofrånkomlig enligt min mening, och lyckligtvis fann utskottet en formel, varigenom den kunde komma alla till del och ändå tillgodose dem, som behövde det mest, genom att proportionsvis ge dem i förhållande till vad de betala. På det sättet har man ju kunnat komma upp till detta belopp, som omnämnes i detta blad, som är utdelat, nämligen 343 kronor, uti ett synnerligen gynnsamt fall, vilken summa, som jag nyss sade, kan börja på att låta se sig på dyrare orter, ehuru visserligen är att märka, att denna summa uppnås först efter femtio år och under förutsättning, att de inbetalningar, som stå angivna i exemplet, och som naturligtvis många gånger i verkligheten komma att mankeras av den ena eller den andra anledningen, verkligen blivit gjorda.

De övriga förbättringarna skall jag här icke ge mig närmare in på. Men vi veta ju alla, att den *nya klassens* införande har en enorm betydelse särskilt för de lager av arbetarklassen, som ligga strax under 800-kronorsgränsen, för lantarbetarnes stora skaror, för de kvinnliga industriarbetarne i gemen, som i regel icke komma upp över 800-kronorsgränsen, och naturligtvis kommer också införandet av den klassen i sinom tid, i synnerhet när taxeringsförhållandena hunnit bli ordnade, att få en mycket stor betydelse även för den stora skaran av mindre jordbrukare, som då där kunna komma med, i förhållande till sin verkliga levnadsställning.

Förmögenhetsgränsens borttagande är vidare ett stort och beaktansvärt steg i riktning mot att åstadkomma en verklig solidaritet inom hela samhället, som man förut icke vågat sig på, därför att det kostade för mycket, en svårighet, vilken man nu verkligen funnit en utväg att kunna övervinna.

Det är däremot klart, att det är endast med tungt hjärta som både jag och mina närmaste kamrater och många flera, tror jag, kunna gå med på slopandet av bestämmelsen om rätten för enskilda *kommuner* att lämna bidrag *utan fattigvårdsstämpel*. Men vi hysa den förhoppningen, att när det visar sig i praktiken, att fall inträffa, då, trots denna försäkring, fattigvården måste träda till hjälp — och såsom övergångsbestämmelserna äro avfattade, komma tyvärr sådana fall att bli talrika — då skall det kravet tvinga sig fram, kravet på, att någonting måste göras, för att verkligen syftet att hålla de utslitna utanför fattigvården måtte kunna uppnås. Och då skall icke heller Riksdagen, trots att det skulle innebära en jämkning rätt snart, kunna ställa sig avvisande emot ett välgrundat, på erfarenheten grundat krav, som syftar till vad man ville vinna med detta kommunbidrag.

Lag om allmän pensionsförsäkring m. m.
(Forts.)

Lag om all-
män pensions-
försäkring
m. m.
(Forts.)

Vad beträffar att de *förebyggande* åtgärderna icke nämnts i utskottsutlåtandet, så ber jag att få påpeka att där är ju ändå hänvisning gjord till den sjukförsäkring, som kommer, och till därmed sammanhängande frågor. Jag måste sålunda gent emot vissa framställningar, som gå ut på att nästan lägga snart sagt tyngdpunkten av det hela på dessa förebyggande åtgärder, betona nödvändigheten av att ha något sinne för proportioner. Här gäller det ju i regel utslitna människor, vilka tyvärr icke genom några som helst förebyggande åtgärder kunna bli återförda till arbetskraft. Jag skall visst icke bestrida, att det finnes en hel rad fall, då sjuka kunna botas så att invaliditet förebygges, och då ett sådant ingripande bör ske. Men den stora massan är tyvärr icke längre mottaglig för de förberedande åtgärderna. Det får man icke glömma, när man pekar på, vad man i Tyskland gjort i dessa avseenden.

Den *frivilliga* försäkringens förbättring är också en viktig vinst, som bör inregistreras, ty det är av mycket stor betydelse, att denna frivilliga försäkring har fått statsbidrag över hela linjen. Tack vare denna ges det en möjlighet att förbättra hela försäkringen, som jag endast skulle vilja hoppas, att de arbetsgivare, om vilka herr Pettersson sade sig veta, att de ställa sig välvilliga till tanken på att vara med om att bära bördorna för försäkringen, måtte flitigt och i största möjliga utsträckning begagna sig av.

De ha, enligt det föreliggande förslaget, *två* vägar, varpå de kunna hjälpa arbetarklassen över svårigheterna. Det kan ske enligt uppgörelse, ifall de *förskottera själva avgifterna*. Som jag förut påpekat blir det naturligtvis beroende på förhållandena, vilken som till sist betalar dem, om det blir arbetaren eller arbetsgivaren, men jag skulle vilja uttala den förhoppningen och den önskan, att arbetsgivarne oavsett detta i mycket stor skala införde systemet att betala avgifterna, även i fall de äro beslutna att sedan draga av dem på lönen. Ty därigenom vinnes ändå den fördel, som obestridligen ligger i att avdragen på lönen kunna göras i mindre poster än med skattosedlarna. Naturligtvis läser detta endast kunna tillämpas i större skala för arbetarna inom storindustrin. Men det är vackert så, om för denna stora och betydande grupp det verkligen tillämpas. Men utom detta sätt ha de nu den andra möjligheten att förbättra sina arbetares pensionering på ett välbehövt vis genom insatser uti den frivilliga försäkringen. Genom att man betalar 10 kronor under alla dessa 50 år — vilket ju är ett extremt fall, men som jag nämner för att ge en siffra — blir den frivilliga försäkringen ändå omkring 190 kronor, jag tror det till och med var 192 kronor. Detta som ett exempel på, vart man kan komma genom ett sådant bidrag. Den summa, som insatsas på det sättet av arbetsgivare, vilka känna sin sociala plikt att sörja för, att de hos dem anställda arbetarne

icke bli pressade alltför långt ned, ja, den summan blir ju en väl använd penning, som på ett förträffligt sätt skall kunna utfylla låga pensioner och träda i stället för vad som nu göres i andra former av ett ingalunda obetydligt antal arbetsgivare för att sörja för deras arbetare vid ålderdom och invaliditet.

Lag om allmän pensionsförsäkring m. m.
(Forts.)

Hittills måste jag sålunda säga, att det varit övervägande ljusa bilder, förbättringar och jämkningar uppåt, som jag kunnat konstatera. Men så kommer jag till vad jag nödgas beteckna såsom hela förslaget *mörka punkt*, den, som gör, att man måst stå länge tveksam och tvivlande, huruvida det vore möjligt att ändå till sist gå med på detsamma. Jag menar denna *övergångsbestämmelse*, sådan den till sist blivit formulerad. Som redan är påpekat, räckte medlen icke till, sedan de medel voro förbrukade, som lösgjorts genom vissa förbättringar och förändringar i Kungl. Maj:ts förslag — det räckte icke att lägga något tillskott också på övergångsbestämmelserna. Men när jag såg detta, måste jag ställa till mig den frågan: skulle jag hellre velat haft bort någon av de förbättringar, som äro vunna med dessa medel, haft bort höjningen för kvinnorna till 140 kr., eller haft bort höjningen i pensionstillägget med 0,08 procent pr erlagd krona, och i stället ha lagt dessa pengar på övergångsbestämmelserna? Och på den frågan måste jag svara, att det bytet skulle för arbetareklassen i stort sett ändå ha varit ytterligt ofördelaktigt. Det skulle ju ha inneburit i alla fall att för den närmaste generationens behov sälja framtiden på ett sätt, som man icke kan stå till svars med. Vi veta nämligen icke, när den situationen åter föreligger, då det skulle kunna vara möjligt att få igenom i lagen någonting sådant som just höjningen av pensionstillägget. Jag ville som sagt heller icke ha bort ökningen i pensionstillägget beträffande kvinnorna. Alltså fanns det ingenting annat än att fråga sig: hur långt kan man komma i avseende på övergångsbestämmelserna med de medel, som redan äro beräknade, och kan det icke vara möjligt, att man kan få ytterligare något mera för dessa medel? Ja, här strandade emellertid försöket; man utsträckte omfånget, men sänkte beloppen. Man har ifrån andra sidan ansett att man sträckte sig ganska långt — jag förmodar, att det var den känslan som där hystes, och det torde icke på något sätt kunna anses ogrannlaga om man här uttalar detta. Ty det är ju klart, det ligger i sakens natur, att vi ifrån vår sida ha försökt vinna det mesta möjliga, samt att man ifrån andra sidan höll tillbaka, naturligtvis med hänsyn till kostnaderna, i strävan att söka begränsa, söka nedsätta dem, så att man icke toge med ens vad som betraktas som ifrån den sidan såsom ett alltför stort steg.

I den situationen visade det sig till sist, att man absolut *icke ville* gå utöver den en gång givna kostnadsramen. Då fanns det ingenting annat än att fråga sig: är det rätt, att man stjälp

Lag om all-
män pensions-
försäkring
m. m.
(Forts.)

det hela för detta? Är det rätt, att man ställer sig på den ståndpunkten, att, därför att övergångsbestämmelserna icke ha gestaltat sig mera förmånliga, så får allt det andra falla? Det må då få vila till en framtid, då vi icke veta vilka frågor, som trängas om platsen, då vi icke veta, huru situationen över huvud gestaltar sig? Nej, jag för min del — det säger jag öppet ifrån — måste säga att det var för mig *omöjligt* att ställa mig på den ståndpunkten, att, därför att övergångsbestämmelserna icke blivit såsom jag önskat, jag måste avvisa det hela. — Jag frånser nu alldeles dem, som ha principiella betänkligheter mot förslaget, och vilka följa sina principer, om de också gå vart som helst. Men om jag tänker på oss andra, på oss som vanligen resonera, vägande *för* och *emot*, så tror jag man kan säga, att det här verklige går en skiljelinje mellan *reformatorisk* och *negativ* socialism. Här gäller ett viktigt avgörande, vilkendera riktningen man skall slå in på. Här finnes dock i denna stund en möjlighet att göra en början med den *sociala* budget, som vi se i framtiden skall växa sig betydligt stor. Vi begynna alltför blygsamt efter vår mening; början bliver icke alls sådan som den skulle ha blivit, om *vi* haft i vår hand att öva mera inflytande på denna börjans gestaltning. Men det blir dock en *automatiskt stigande* budget för den sociala försäkringen, som vi här kommit in på, som ifrån de 3 mill. kr. för 1914 stiger upp med något över 1 mill. årligen, så att vi om 10 år äro uppe vid 15 mill., om 20 år uppe vid 25 mill. och så småningom skola vi stiga vidare upp till de 38 mill., som förutses i Kungl. Maj:ts förslag — efter 1907 års förhållanden väl att märka hela tiden. Ökas folkmängden och ökas resurserna på alla vis, är det klart att dessa siffror komma att bli ännu vida större. Vi ha här dock för första gången summor, som låta se sig vid sidan av de summor, som vi i vår budget offra på andra ändamål, både kulturella såsom till undervisningsbudgeten och militära — vilken senare summa vi väl få hoppas vid den tiden icke behöver stå i en sådan orimlig höjd som för närvarande på grund av det yttre lägets gestaltning, ty trots mörkret nu skall det väl ljusna även i det stycket. . . . Ja, *det ger sålunda för litet* detta förslag; men i alla fall, fastän jag väl inser, att man har kunnat tveka, tror jag dock man bör förstå, att vi icke ansett oss kunna stå till svars med att säga nej inför en sådan möjlighet, som här just nu öppnar sig inför det perspektiv, som vi se. Vi ha visat tillräckligt, även vi reformatoriska socialdemokrater, att vi kunna stå tillsammans med alla de andra lika orubbligt, som trots någon, när det gällt sådana åtgärder, som efter vår övertygelse varit nödvändiga för att betrygga åt arbetarklassen dess rätt till framryckning. Men vi anse också att här hava vi skäl att vara med om att lägga den första grunden till den sociala försäkringens byggnad, som skall resa sig i vårt land.

Jag vill icke instämna till fullo med herr civilministern, då han i sitt för övrigt mycket sympatiska anförande yttrade, att han ansåg, att här ginge vägen emot »fattigdomens avskaffande». Jag tror att han då överdriver saken. Ty fattigdomens avskaffande beror på förändringar och förskjutningar inom det produktiva arbetets avkastning. Den saken beror på, att de arbetande klasserna få mera med av vad deras eget arbete frambringar, men den beror icke av att invalider, de som redan äro utarbetade, försörjas bättre och värdigare. Vården om de utslitna är en uppgift, som förvisso är nödvändig, men den måste ske jäm-sides med att vi arbeta för att det må gå framåt för dem, som stå mitt upp i arbetet och skapa nya värden.

*Lag om all-
män pensions-
försäkring
m. m.
(Forts.)*

Vården om de utslitna! Det tycktes mig, att det klingade så förunderligt kallt och gammaltestamentligt, när herr Jakob Pettersson såsom en »den ekonomiska rättvisans» maxim åberopade ordet: »Vad människan sår det får hon ock uppskåra.» Ja, jag får säga — trots jag ser att herr Jakob Pettersson fortfarande vidhåller det — att vi människor ha *alla* behov av en smula överseende litet var med varandra. Det är icke nog med att tillämpa bara en enda princip sådan som denna. Det är återigen samma fel, som man ständigt gör sig skyldig till ifrån den sidan, att man får fatt i en maxim och följer den och ser icke att världen är full av en massa *andra* regler, som måste beaktas, för att man skall få en rätt enhetlig bild av vad som sker och vad som bör ske.

Jag har också mött en småkloket som säger: rösta emot denna historia, den går igenom i alla fall! Sedan kan man angripa beslutet och slå sig för sitt bröst, pekande på att man sade nej, därtör att man ville skaffa det bättre åt de arbetande klasserna! Jag tror dock för min del, att en sådan taktik är fullkomligt ovärdig ett stort parti. Det är i avgörandets stund, i en högtidlig stund — skulle jag vilja säga — som vi här ha att fatta vårt beslut, som vi ha att bestämma för långa tider framåt, huruvida vi nu skola lägga grunden till den sociala försäkringsbyggnaden. Då är det bäst att bekänna färg öppet, handla såsom män och icke krypa bakom den ena eller andra förevändningen. Och då säger jag: låt oss nu rösta *för*, trots de brister och ofullkomligheter, som vidlåda förslaget, och under föresats, att dessa brister och ofullkomligheter skola bli föremål för ett oavlåtligt arbete på deras avhjälpande så snart som möjligt, att vad som brister skall förbättras, att vad som felas skall fullkomnas. I den föresatsen ber jag alltså, herr talman, att få yrka bifall till det föreliggande utskottsförslagets 1 §. Visserligen vet jag väl, att ansvaret är stort för en var, som röstar vare sig på ena eller andra sidan. Men jag är också viss om, att det ansvaret kan man bära, när man har den bestämda övertygelsen, att detta är

Lag om all- den enda möjliga framkomliga vägen, och att den skall visa sig
 män pensions- farbar, till gagn och nytta för de fattiga i Sveriges land.
 försäkring
 m. m.

(Forts.)

Med herr Branting förenade sig herrar *Christiernson, Berg* i Munkfors, *Larsson* i Västerås, *Kloo, Waldén, Sterne, Källman, Lindqvist* i Stockholm, *Molin* i Södertälje, *Johansson* i Uppmälby, *Bärg* i Katrineholm, *Persson* i Norrköping, *Holmström, Ingvarsson, Rydén, Magnusson* i Kalmar, *Linders, Enderstedt, Sjöberg, Mossberg Kronlund, Bogren, Andersson* i Milsmeden, *Andersson* i Härklättan, *Lindley, Norin, Edbom, Svensson* i Skönsberg, *Ström, Söderbom, Anderson* i Råstock, *Nilsson* i Hagaby, *Uddenberg, Karlsson* i Fjäl, *Jansson* i Edsbäcken, *Nordström, Åkerman, Wedin, Torgén, Viklund* i Oviken, *Hamrin, Strid, Modig, Andersson* i Altofta, *Hagberg* och *Tengdahl*.

Herr Wijk: Herr talman, mina herrar! Efter den belåtenhet och optimism, som präglade herr statsrådets och chefens för civildepartementet anförande, är det icke vidare angenämt att komma och företräda en rent motsatt uppfattning. Men jag känner det som en plikt att offentligt uttala att lika litet, som jag kunnat godkänna kommitténs förslag såsom det ursprungligen förelåg, eller Kungl. Maj:ts bearbetning av detsamma, lika litet kan jag finna det irfån utskottet inkomna förslaget vara av den art, att det kan av mig gillas eller bör av Riksdagen antagas.

Mitt första intryck av utskottsförslaget då det kom fram var, att fastän det icke rört vid grundprinciperna för försäkringen och således ifrån min synpunkt icke var antagligt, det dock innehöll rätt väsentliga förbättringar. Vid en närmare granskning av förslaget har jag i viss mån ändrat mening. Det innehåller, det kan jag säga, både förbättringar och försämringar, men vilka som äro övervägande vill jag lämna osagt. Jag skall i korthet antyda de viktigaste på båda sidor.

Till de alldeles givna förbättringarna räknar jag införandet av en ny avgiftsklass, sloandet av barnpensioneringen, i den illa genomtänkta form vari den förelåg, skärpningen av § 9, d. v. s. ökningen av garantierna mot fusk och slarv vid utdelandet av pensionerna, och sloandet av 11 § med de vittutsvävande och äventyrliga konsekvenser den hade i den föreliggande formuleringen. Allt detta räknar jag som sagt till förbättringar.

Bland försämringarna räknar jag i första hand införandet av 50-kronors-avdraget och sloandet av förmögenhetsgränsen.

Innan jag emellertid går in på dessa detaljer, skall jag be att något få uppehålla mig vid vad som är utskottets gemmäle på den principiella kritik, som har riktats mot förslaget i de olika instanserna. Som jag särskilt riktat min egen kritik just mot de principiella grunderna i förslaget, har det i synnerhet

intresserat mig att se, på vad sätt utskottet genomdrivit denna kritik.

Lag om allmän pensionsförsäkring m. m.

(Forts.)

Den första punkten i denna del av utskottsutlåtandet rör arbetsgivarebidragen. Under den tid, som har gått, sedan jag väckte min motion, och av den diskussion, som förts under den tiden, har jag blivit allt mer övertygad om, att det icke är endast praktiskt utan även principiellt riktigt, att arbetsgivarna skola bidra till en försäkring som denna, och att denna fråga är en av de allra väsentligaste vid förslaget uppbyggande. Det är ju också en mening, som icke hyses blott av ett fåtal, utan som har hävdats av så olika representanter för den nationalekonomiska sakkunskapen, som t. ex. herrarna Wicksell, Cassel och Steffen, och som funnit företrädare inom alla partier. Om man nu ser, hur utskottet gått att behandla denna synnerligen viktiga principfråga, och då först ur teoretisk synpunkt, finner man följande uttalande: »Utskottet vill ej ingå på någon närmare granskning av den lönepolitiska åskådning, vilken anförts såsom stöd för nödvändigheten av bidrag från arbetsgivare till deras försäkrade arbetares avgifter.» Utskottet förklarar helt enkelt: den saken diskutera vi icke. Därmed är principen avfärdad. Sedan övergår utskottet till den praktiska möjligheten att genomföra ett sådant förslag, och framställer då de åskådningar, som nu ytterligare ha upprepats av herr Branting: det är för svårt att införa arbetsgivarebidrag, man kan icke göra det, vi vilja ha en allmän försäkring, och då kunna vi icke taga särskild hänsyn till arbetarnas intressen; vi kunna icke här inordna arbetsgivarebidragen.

Jag undrar, om detta verkligen är en mening, herr Branting är beredd att stå för. Menar herr Branting sålunda, att därför att Tyskland infört sin arbetarepensionering, det verkligen aldrig skall kunna lyckas att där genomföra en invaliditets- och ålderdomsförsäkring för folket i dess helhet? Det vore ju en alldeles orimlig konsekvens. Saken är, som herr Branting mycket riktigt framhöll, svår, och eftersom den är svår och det icke funnits tillräckligt tid att lösa den, har den liksom alla övriga verkliga svårigheter här helt enkelt lagts åsido; man har icke brytt sig om den.

Jag skall icke ingå närmare på frågan om arbetsgivarebidragen, som har belysts så pass utförligt av den förste talaren. Men jag skall taga upp till bemötande en invändning, som utskottet gör, och som herr Branting häromdagen upprepade i Social-Demokraten. Det säges: »om detta arbetsgivarebidrag utgår av arbetslönen, vad gagn har då arbetaren av det?» Och med det resonemanget avfärdar herr Branting i Social-Demokraten hela detta spörsmål. Redan i dag är herr Branting mera benägen att medgiva, att det kanske också kan utgå av vinsten, och utskottet förutsätter på ena stället, att det utgår av denna vinst, men på ett annat ställe, där det passar bättre för argumente-

Lag om all-
män pensions-
försäkring
m. m.
(Forts.)

ringen, säger utskottet motsatsen. Saken är den, att man icke kan säga, i vad mån det gör det ena eller andra. Det är naturligtvis ett gränsfall. Vid en lönerörelse bleve det alltid omöjligt att veta, i vad mån pensionsavgiftens belopp eller levnadskostnadernas ökning eller några andra sådana hänsyn varit de faktorer, som varit bestämmande. Rent ut sagt: frågan huruvida arbetsgivarebidraget skulle utgå av lönen eller av vinsten är icke något problem, fastän man vill göra det till ett sådant.

Men antag, att arbetsgivarebidraget icke utginge av vinsten, utan att det utginge av lönen. Vad är då vinsten därav för arbetaren, frågar herr Branting. Jo, vinsten är naturligtvis först och främst, att arbetsgivarens hälft i bidraget blir faktiskt inbetald till pensionskassan. Det är en förstärkning av hela pensioneringen, som, om man tänker sig vad som under andra förhållanden kommer att utgöra restantier, är av den allra största betydelse; och för arbetarens andel blir förhållandet antagligen precis detsamma därför, att inbetalningen av hans andel då utan tvivel kommer att ske genom arbetsgivaren, och den riktiga inbetalningen sålunda kommer att garanteras. Det har den stora betydelsen för arbetaren, att hela pensionen blir höjd, och hans ekonomiska ställning stärkes. Detta förefaller mig vara en så ofantligt viktig synpunkt, särskilt vid de svåra ekonomiska förhållanden, under vilka Sverige har att genomföra sin folkpensionering, att den icke kan på något sätt negligeras.

Emellertid, sedan utskottet på detta sätt förklarar, att det icke vill ta någon befattning med dessa principfrågor och avfärdar den praktiska lösningen med att säga, att den är för svår eller, som det heter: »omöjlig», så slutar utskottet med ett belåtet tonfall: »Härmed torde utskottet i huvudsak hava bemött de invändningar mot det föreliggande lagförslaget, som utgått från dess förmenta bristfällighet i nu berörda hänseende.» Jag kan icke riktigt finna, att utskottet har skäl att antaga, att det verkligen bemött kritiken; det har helt enkelt gått den förbi. Hela resonemanget i denna del av utskottsbetänkandet har förefallit mig, och jag tycker, det skall förefalla andra också, rent obegripligt, ifall man icke gör klart för sig, att här utan tvivel föreligger en kompromiss och kanske själva kärnkompromissen i hela förslaget. Högern har troligen gjort motstånd mot arbetsgivarebidraget och satt som sitt förnämsta krav, att det icke skulle tagas med. I stället har från vänsterhåll arbetsgivarebidraget ställts såsom ett starkt önskemål. Även om herr Branting hyser den mening i denna fråga — som han här företrätt, och det vill jag icke bestrida — så kan det dock icke vara honom obekant, att det parti, som står bakom honom, har en motsatt uppfattning. Och vad är vinsten av en kompromiss, där den ena parten är beredd att i första ögonblicket, så snart lägligt tillfälle erbjuder sig, uppriva denna kompromiss? För ingendera parten

kan en sådan kompromiss vara av något verkligt gagn. Högern får förr eller senare ändå betala sitt arbetsgivarebidrag, vänstern kommer att driva igenom det, men då kommer det att pressas in i ett pensioneringssystem, som från början icke varit avsett att lösa denna fråga. Är det icke bättre att göra ett förslag, som från början är avsett att lösa svårigheterna, och lägga det på sådant sätt, att det icke sedan behöver tilltygas och sönderstyckas genom att nya element införas?

Den andra delen av utskottets genmäle mot den kritik, som riktar sig mot de grundläggande principerna, betitlas »självhjälpsprincipen» i utskottsutlåtandet. Utskottet har där nöjt sig med en polemik mot herr Pettersson i Södertälje och det förslag, han framfört. Utskottet har däremot icke med ett enda ord berört de synpunkter, som jag i min motion framfört, och som äro närmare utvecklade av aktuarien Flodström i den bilaga, som är fogad till motionen. Ingenstans i hela utskottsbetänkandet, utom i en promemoria av professor Lindstedt, får man en aning om, att ett sådant förslag framförts. Och det är dock ett förslag, som har den betydelsen, att det jämte regeringsförslaget och herr Petterssons i Södertälje förslag utvisar en tredje möjlighet till lösning av de svårigheter, som äro förenade med statsbidragets ingående i pensioneringen. Utskottet har emellertid icke alls värdigats upptaga detta till behandling. Utskottet slutar i stället sin redogörelse med att förneka befintligheten av ett problem om försäkrings- och försörjningskaraktären. »Här är i grunden icke fråga om annat än tvänne olika metoder för användandet av det allmännas bidrag till försäkringen». Det är bara en fråga om två olika metoder, det är någonting som utskottet icke diskuterar! I Tyskland har man valt den ena, vi böra välja den andra. Utskottet har icke velat fatta, att just i formen för statsbidragets utgående ligger en kärnpunkt i varje pensioneringsförslag, att denna form blir alldeles utslagsgivande för hela pensioneringens karaktär, att det är en av de allra viktigaste saker, som det gäller att avgöra. Allt detta avfärdas med, att det är blott »två olika metoder»: Tyskland har valt den ena och utskottet den andra.

För att något söka belysa detta tal om skillnaden mellan försörjningsprincipen och självhjälps- eller försäkringsprincipen, som har framförts så ofta i diskussionen och vars realitet senast professor Steffen försökt att rent av bestrida, men som långt ifrån att vara en chimär är en djup och allvarlig verklighet, skall jag be att helt kort få framställa en parallell mellan Kungl. Maj:ts förslag och det, som framförts av aktuarien Flodström på detta område.

Enligt Kungl. Maj:ts och utskottets förslag äläggas de försäkrade en fristående tvångspensionering, till vilken staten ej bidrager. Staten inskrider med sin hjälp först, då den försäkrade

Lag om allmän pensionsförsäkring m. m.
(Forts.)

*Lag om all-
män pensions-
försäkring
m. m.
(Forts.)*

blivit ekonomisk invalid. Statsbidraget är i stort sett något från försäkringen fristående, det är endast genom den s. k. förhöjningen av pensionstillägget, som det står i något samband med den försäkrades egna inbetalningar. I övrigt finnes intet samband, inbetalningarna äro ej villkor för åtnjutande av statsbidraget; praktiskt sett kommer detta att utgå även till dem, som försummat att fullgöra sin egen insats i försäkringen. Härmed bortfaller en av de allra starkaste garantierna för, att de försäkrades egna avgifter verkligen bli inbetalda, och den skadliga uppfattningen måste ovillkorligen växa sig fast hos de försäkrade, att statsbidraget är det, som alltid är att lita på — det väsentliga — och att avgifternas erläggande är något, som man kan komma ifrån. Den så nödvändiga känslan av att pensionen och statens bidrag till densamma beror på den egna insatsen, bortfaller, och därmed ett av de viktigaste folkuppfostrande momenten i försäkringen.

Aktuarien Flodströms förslag medför icke några av dessa äventyrligheter. Där är statsbidraget fogat direkt till varje av den försäkrade själv verkställd inbetalning i en skala, som är fallande på det sätt, att den svagaste får mest och den starkaste får minst. Den försäkrade har således allt intresse av att verkställa sina inbetalningar på ett riktigt sätt, därför att därpå beror icke blott hans egen avgiftspension, utan även den del, som lämnas av staten. Detta är den ena sidan av saken.

Den andra sidan är den mycket omtalade och omdebatterade, att enligt Kungl. Maj:ts förslag utgår statsbidraget efter behovet. För att icke kväva all omsorg om framtiden och all håg till arbete, i den mån, som invaliden kan utföra ett sådant, har principen redan från början blivit modifierad sålunda, att bidraget utgår så att säga efter halva behovet i stället för efter hela. Härei ligger redan klart uttryckt, att man insett faran av att sparsamheten före och arbetsamheten under invaliditeten skulle lida av denna form för statsbidragets utgående. Men eftertanken lär utan vidare, att faran härmed visserligen är minskad, men att den icke är borta; den kvarstår trots alla försök att undgå den. Ett sista försök, som jag sedermera skall komma till, är det, som utskottet gjort med införandet av det s. k. avdraget å 50 kronor.

Om man tänker sig något in i, vad en ökad eller minskad sparsamhet betyder för vårt folk just för det ändamål, som försäkringen åsyftar, nämligen att hålla folket uppe över fattigvårdsgränsen, borde väl var och en kunna ena sig om, att ett pensionsförslag, som i minsta mån är ägnat att minska sparsamheten, är odugligt och bör förkastas. Man kan helt enkelt icke framställa en gravare anmärkning mot ett pensionsförsäkringsförslag än den, att det undergräver sparsamheten, t. o. m. om detta sker i aldrig så ringa mån. Ett pensionsförsäkringsförslag, som under-

gräver sparsamheten, undergräver även ekonomiskt sig självt och är därför odugligt.

*Lag om all-
män pensions-
försäkring
m. m.*

(Forts.)

Den andra olägenheten av statsbidragets utgående efter behovet ligger däri, att då var och en får statsbidrag, om han blott kan bevisa bristande eller nedsatt försörjningsförmåga, och desto större bidrag, ju mera nedsatt hans förmåga är, så blir det en lockelse för invaliden att försöka framställa sitt läge sämre, än det i verkligheten är, för att komma i åtnjutande av ett så stort bidrag som möjligt. Samtidigt motverkas även hans intresse av att arbeta för sin egen försörjning. Det förefaller mig vara fullkomligt hopplöst att förneka, att så blir förhållandet. Låtom oss tänka på, huru ställningen blir för en invalid, som kan förrätta något arbete till ett värde mellan 50 och 300 kronor om året. För en sådan invalid måste det alltid vara förenat med särskild möda att utföra arbete; det fordras av honom en större ansträngning än av den friske mannen, och vad får han för lön för detta? Jo, till tack får han *halva* arbetslönen mot vad den friske får, som utför *samma* arbete. Hur är det möjligt, att detta icke skall återverka och föra med sig, att den, som under andra förhållanden skulle kunna förbättra sin inkomst genom eget arbete under invaliditeten, kommer att tappa modet och avstå från arbetet och sjunka ned till fattighjonets ståndpunkt, trots den mycket omtalade principiella skillnaden mellan det statsbidrag, som nu skulle utgå till den fattige, och den fattighjälps han eljest skulle få? Och hvad detta betyder i ekonomiskt avseende för försäkringen, behöver väl knappast närmare påpekas.

Också i dessa avseenden är ett förslag i enlighet med de av aktuarien Flodström framlagda linjerna fritt från alla de olägenheter, som här framförts. Enligt herr Flodströms förslag lider pensionären icke något det ringaste avdrag i den inkomst, som han förskaffat sig i form av ränta eller arbete. Han har således allt intresse under sitt liv att samla för ålderdomen, därför att det blir alltid ett plus till den pension han får, och under invaliditeten har han allt intresse att arbeta så mycket han kan för att förbättra sin ställning, därför att statsbidraget förändras icke i mån av invalidens inkomster, utan utgår som premiebidrag i proportion till den försäkrades inkomster under den tid, då han är aktivt deltagande i försäkringen. Det förefaller mig — och jag har svårt att tro, att det beror på någon slags förutfattad mening — det förefaller mig att man måste verkligen vara blind för livets realiteter, om man skall kunna förneka, att formen för statsbidragets utgående och dess här anförda konsekvenser är en fråga av den allra största vikt för en folkpensionerings riktiga genomförande, för dess ekonomi och för det inflytande, som den kommer att ha på befolkningen. Men utskottet säger, att här är det »blott» fråga om »två olika metoder»: den ena metoden tillämpar man i Tyskland; utskottet anser den andra mer lämpad

Lag om all-
män pensions-
försäkring
m. m.
(Forts.)

för våra förhållanden, och sedan är det icke någon vidare debatt om den saken.

Jag kan icke underlåta att i detta sammanhang påpeka, att då min kritik till mycket stor del har baserat sig på de äventyrliga ekonomiska konsekvenserna av det förslag, som Kungl. Maj:t och sedermera utskottet ha framlagt, är det litet förvånande att i en principkritik av bl. a. även min motion finna detta uttalande av utskottet: »mot en beräkning av det allmännas bidrag till nämnda summa», 30 millioner kronor, »har ej heller i de nu berörda motionerna någon invändning rests!» Jag har rest invändningar av både teoretiskt och praktiskt slag och efter min mening de allra allvarligaste sådana, men utskottet nöjer sig här ej blott med att gå förbi dem utan förklarar helt frankt, att några sådana invändningar icke förekommit, och därmed är den saken tämligen lätt avfärdad från utskottets ståndpunkt.

Man kan då fråga sig: vad är den avgörande förtjänsten i Kungl. Maj:ts förslag? Det är ju alldeles givet, att, om ingenting motvågade den kritik, som framkommit från alla håll, skulle ju förslaget vara dömt att falla. Det måste därför finnas något i förslaget, som håller det uppe och som gör, att man vill antaga detsamma. Ja, förtjänsten hos Kungl. Maj:ts förslag är, att det, utgående från en viss bestämd summa, ger de mest nödlidande bland de försäkrade mer än något av de andra här framlagda förslagen, och denna synpunkt har varit den fullkomligt dominerande, har varit den allt avgörande vid hela bedömandet av denna fråga. Om nu verkligen Kungl. Maj:ts förslag håller streck i den vägen vill jag lämna osagt. Jag är övertygad om, att de ekonomiska utgångspunkterna för förslaget äro oändligt mycket mindre hållbara än utgångspunkterna för vare sig det av herr Jakob Pettersson eller av aktuarien Flodström framlagda förslaget. Men även om Kungl. Maj:ts förslags överlägsenhet i denna punkt vore oomtvistlig, är detta dock icke tillräckligt för att ge det en övervägande förtjänst över de andra förslagen. Det är på det rent matematiska området som regeringsförslagets förtjänster ligga, och det är dessa synpunkter som under hela behandlingen ha varit de ledande. Hela utskottsutlåtandet är nämligen professor Lindstedts verk. Vi hörde nyss, att en professors ord skall man icke tro på, men det finns en professor, som man ovillkorligen skall tro på, och det är professor Lindstedt. Kommittébetänkandet är hans verk, han har stått bakom såväl Kungl. Maj:ts proposition som utskottets utlåtande, han har till slut på uppdrag författat en skiss till den blivande administrationen, och det lider väl icke något tvivel, att icke han, såsom chef för den blivande pensionsstyrelsen, får taga hand om och föra sitt förslag igenom. Hans anda vilar över hela förslaget, sådant det föreligger i alla olika instanserna. Men, mina herrar, en folkpensionering är icke enbart ett matematiskt problem, utan det är något

mycket djupare och mycket svårare. Att nu taga detta förslag, därför att det synes vara det billigaste, och bortse från andra synpunkter, som äro lika viktiga och långt viktigare än de, som här ensamna fått göra sig gällande, det vore ett kardinalfel, och det är det felet, som jag är rädd för, att kammaren här är benägen att begå. Det heter, att man skall taga detta förslag, därför att det är billigast. Men detta billiga förslag, där viktiga sociala, moraliska och ekonomiska synpunkter brista, det är intet annat än ett gottköpsförslag i ordets egentligaste mening.

Jag skall nu be att få övergå till en av de ändringar i utskottets förslag, som jag här nyss framhöll såsom en försämring, nämligen införandet av ett avdrag av 50 kr. å den beräknade inkomsten. I samband med detta skall jag även be att få nämna något om den förändrade beräkningen av pensionstilläggens förhöjning.

Meningen med utskottets förslag om 50-kronors-avdraget är ju dels att höja pensionen för de sämsta ställda, dels också att möta de invändningar, som framställts i det avseende, att sparsamhet och arbetsamhet skulle motarbetas genom förslaget. Om man ser till, vad som verkligen uppnåtts med denna utskottets ändring, finner man, att för de invalider, som ha ett kapital intill 1,000 kronor eller en arbetsinkomst av intill 50 kr., verkar förslaget så som det är avsett att verka. Den, som har kapital inom dessa gränser, får åtnjuta fulla värdet av dess räntes-avkastning, och den, som utför en arbetsprestation med ett värde intill 50 kronor, får sig även till godo hela avkastningen av detta sitt arbete. Men då man kommer längre upp på skalan, har förslaget spelat utskottet ett spratt, som jag antager, att ingen inom utskottet upptäckt. Det förhåller sig nämligen så, att, om man jämför den sammanlagda inkomst, som tillfaller en pensionär med 1,000 kronors kapital eller 50 kronors arbetsinkomst och som har inbetalt alla sina avgifter, med en pensionär inom närmaste högre förmögenhets- och inkomstgräns, finner man till sin överraskning, att ju större invalidens förmögenhet eller arbetsinkomst är inom en viss gräns, desto lägre blir hans sammanlagda inkomst. Inkomsten för den invalid, som samlat mer än 1,000 kronors kapital eller förtjänar mer än 50 kronor av sitt arbete, sjunker oavbrutet tills han nått 2,000 kronors kapital eller 100 kronors arbetsförtjänst. Därefter stiger inkomsten åter sakta, men först på en högre nivå uppnår invaliden samma sammanlagda inkomst, som han hade vid 1,000 kronors förmögenhet eller 50 kronors arbetsinkomst. Den nivå, där jämvikt åter uppstår, ligger för de olika avgiftsklasserna på olika höjd: för 3-kronors-klassen vid 2,300 kronors kapital och 115 kronors arbetsinkomst; för 5-kronors-klassen vid 2,500 kronors kapital och 125 kronors arbetsinkomst; för 8-kronors-klassen vid 2,950 kronors kapital och 147: 50 i arbetsinkomst, och för 13-kronors-klassen vid 4,100 kronors

*Lag om all-
män pensions-
försäkring
m. m.
(Forts.)*

Lag om all-
män pensions-
försäkring
m. m.
(Forts.)

kapital och 205 kronors arbetsinkomst. Inom alla dessa klasser är det således en ren förlust för den pensionerade att förrätta något arbete, som överstiger 50 kronors värde, med resp. 65, 75, 97: 50 och 155 kronor, och om han varit nog olycklig att ha samlat över 1,000 kronor, uppstår ju för honom likaledes förlust på sätt jag nyss nämnt. Det är ju alldeles uppenbart, att detta icke kan ha varit utskottets mening, utan att det är en lapsus, som här ägt rum; men det är väl i alla fall betänkligt och även i någon mån belysande för den lättvindighet, med vilken utskottet gått till sitt arbete, att en sådan blunder verkligen kunnat förekomma och passera oanmärkt ända till nu i sista stund. För den, som i likhet med mig håller på, att just värnandet av sparsamheten är ett av de allra viktigaste kraven i fråga om en folkpensionering, innebär det en bitter ironi, då utskottet beledsagar det förslag, som jag nyss skildrat, med följande ord: »Härigenom brytes ock i väsentlig grad udden av invändningarna från dem, som mot förslaget anmärka, att detta skulle missgynna sparsamhet och arbetsamhet.» Detta uttalande, mina herrar, beledsagar ett förslag, som, om det skulle bliva verklighet, för en stor del av de pensionerade invaliderna innebure, att deras sparsamhet och arbetssamhet bleve belagd med böter!

Jag kommer sedan till den andra punkt, där jag anser, att utskottsutlåtaudet innebär en försämring, och det är den punkt, som går ut på förmögenhetsstreckets slopande. Att en förmögenhetsgräns införts av kommittén och att även Kungl. Maj:t intagit samma ståndpunkt beror, såsom var och en haft tillfälle att lära känna av handlingarna, därpå att denna åtgärd innebär en väsentlig förbättring av pensionsförslaget ur ekonomisk synpunkt. Utskottet har emellertid kommit till en annan slutsats än Kungl. Maj:t och kommittén, och om man läser utskottets motivering, jag menar dess verkliga motivering, blir man något fundersam. Utskottet medger först att genom uteslutande ur försäkringen av ägarne till 6,000 kronors förmögenhet otvivelaktigt en nedsättning av totalkostnaden för försäkringen kommer till stånd — utskottet intager alltså här alldeles samma ståndpunkt, som kommittén och Kungl. Maj:t — men sedan påpekar utskottet, att det i åtskilliga motiöner framhållits »att det för var och en, som ej haft tillfälle att djupare tränga in i den finansiella grundvalen för det föreliggande förslaget och framför allt i den ekonomiska innebörden av det ifrågasatta stadgandet om undantag från avgiftsplikt — sålunda sannolikt för den stora massan av dem, som skulle omfattas av försäkringen — måste te sig såsom en betydande oegentlighet att ur en allmän folkpensionering utesluta dem, som äga en viss förmögenhet». Utskottet åberopar deras mening som ej förstå, vad frågan gäller, finner deras synpunkter »avgörande» och föreslår på den grund förmögenhetsstreckets slopande. Utskottet åberopar verkligen ett skäl till, och det skall jag icke för-

bigå. Utskottet försöker, för att komma ifrån det genanta i situationen, att göra gällande en omsorg om innehavarna av en förmögenhet på 6,000 kr. och däröver. Utskottet frambåller, att det kan ju hända, att dessa råka illa ut på gamla dagar, och det vore synd om dem, ifall de då icke haft tillfälle att erlåggas sina avgifter under hela den föregående tiden. Vad innebär emellertid detta? Jo, om så skulle inträffa, att en person, som under en del av sitt liv haft 6,000 kronors förmögenhet, blir ekonomiskt invalid, vilket i förhållande till övriga i försåkringen upptagna klasser torde vara ett undantagsfall, så skulle enligt Kungl. Maj:ts förslag personen i fråga få avgiftspension i förhållande till de avgifter, han erlagt under den del av sitt liv, då han icke hade 6,000 kronors förmögenhet, och dessutom får han hela statens pensionstillägg. Vad han sålunda icke får är den lilla del av avgiftspensionen, som motsvarar de avgifter, vilka han skulle ha erlagt, såvida han icke under en viss tid av sin levnad haft 6,000 kronors förmögenhet. Det borde vara uppenbart för envar, att detta är en detalj av så oändligt ringa betydelse, att den icke kan spela någon roll, men denna detalj har anförts som motiv för att tillmötesgå deras uppfattning, som icke förstode, vad saken gällde, och därför har utskottet förordat en förändring, som medför en ökad kostnad för försåkringen av 1,600,000 kronor om året, när försåkringen kommer att träda i full kraft.

Det är för övrigt ganska betecknande att se, huru utskottet gått tillväga när det gäller att täcka kostnaderna för denna förändring. I andra fall, då det varit fråga om att göra ett tillägg i pensionsförslaget, har man ökat statsbidraget med en däremot svarande summa. Men här har man tydligen känt, att det vore något genant att visa, vad förmögenhetsgränsens slopande skulle innebära, och därför har man valt den mycket enklare utvägen att täcka kostnaderna genom att beräkna en höjd räntesats å hela fonden, nämligen en räntesats av 3,85 procent i stället för 3 1/2 procent. På det sättet har fonden beräknats bliva så mycket större, att med skillnaden täckes utgifterna, som denna förändring av förmögenhetsgränsen kommer att draga med sig.

Gentemot herr Branting, som hade så mycket att säga om att doktor Nordenmark företagit en liknande åtgärd i beräkningarna till herr Petterssons i Södertälje motion, vill jag i förbigående påpeka, att kritiken förefaller egendomlig från hans sida, då herr Branting själv varit med om en åtgärd av alldeles samma innebörd som den, doktor Nordenmark förordat.

Det är emellertid icke nog med detta. Redan enligt Kungl. Maj:ts förslag äro pensionsförmånerna något sämre för de lägre avgiftsbetalarna än för de högre. För alla beräknas nämligen avgiftspensionen till 30 procent av de erlagda avgifterna. Rätteligen borde procentberäkningen för 3-kronors-avgifterna vara högre, medan de, som betala de högre avgifterna, i själva verket

*Lag om all-
män pensions-
försåkring
m. m.
(Forts.)*

*Lag om all-
män pensions-
försäkring
m. m.*
(Forts.)

borde få pension efter en lägre procent, enär dessa avgifter i allmänhet erläggas under en senare del av den försäkrades liv. Detta missförhållande har genom denna förändring ytterligare skärpts. Den ökade inkomst till försäkringen, som erhålles genom en beräkning av den högre procenten å 3,85, kommer nu så gott som uteslutande de högre avgiftsbetalarna till godo, och enligt en uppgift, som förekom i Stockholms-Tidningen i förrgår, skulle det förhålla sig så, att efter denna förändring de, som inbetala 3 kr. — vilket ju för en stor del av de i pensionsförsäkringen deltagande blir den enda avgift som de erlägga och var-efter således hela deras pensionsunderlag beräknas — de få pension efter $3\frac{1}{2}$ procent, medan för de högre avgifterna pensionen kommer att beräknas efter nära $4\frac{1}{2}$ procent. D. v. s., det blir i verkligheten de fattiga, som få betala kalaset och drygt betala det för de förmögnare, genom att bestämmelsen i fråga om förmögenhetsstrecket blivit slopad. Man måste verkligen fråga: är det de insiktsfulla männen i utskottet eller de fåkunniga ute i orterna, som skola bestämma detaljerna i pensionsförslaget? I detta fall tyckes det ha varit de senare.

Vad beträffar den procent, efter vilken höjningen av pensionstillägget är beräknad och grunderna för denna beräkning, innebär utskottets förslag en förändring, vilken, såvitt jag kan se, verkligen är en förbättring, fastän naturligtvis en mycket ringa förbättring i jämförelse med Kungl. Maj:ts förslag. Men förslaget lider fortfarande av genomgående brister. Enligt det samma skulle förmånen av höjning av pensionstillägget numera tillkomma alla avgiftsklasser, men denna höjning skulle fortfarande utgå på det sättet, att den, som betalat in mest, skulle få den högsta premien, och den som haft den minsta inkomsten och sålunda haft det sämst ställt, skulle få den minsta premien av staten; den, som får den allra största premien av staten i detta fall är den, som haft de allra största inkomsterna, men vilken likväl icke sparat någonting till sin ålderdom. Att genomföra en premiering av ett ordentligt inbetalande utav avgifterna är givetvis riktigt, men denna synpunkt spelar här en underordnad roll, ty den, som tillhör trekronorsklassen och ordentligt betalar in sina avgifter, får 18 kronor, men den som tillhör 13-kronorsklassen och betalar in sina avgifter, får 78 kr., d. v. s. mer än 4 gånger så mycket.

Slutligen framställer sig den frågan vad effektiva räntan blir för en pensionerad invalid, som samlat något kapital till sin ålderdom. I min motion har jag framlagt bevis för, att enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle den effektiva räntan för honom, ifall han åtnjöt höjning av pensionstillägget, bli $1\frac{1}{4}$ procent. Detta har något ändrats genom de förändringar, som utskottet vidtagit, men slutomdömet blir, att såsom det nu skulle ställa sig efter utskottets formulering, kommer det snarare att bli

sämre, än vad det var enligt Kungl. Maj:ts förslag. Enligt detta var den effektiva räntan i den lägsta avgiftsklassen $2\frac{1}{2}$ procent och i de två högre $1\frac{1}{4}$ procent. Genom den utjämning, som utskottet vidtagit, blir den effektiva räntan i de 4 olika avgiftsklasserna i genomsnitt resp. 2,2, 2,0, 1,7 1,2 procent, d. v. s. den sjunker på det sätt, att just de klasser, som borde ha största möjlighet att spara, därför att de ha de större inkomsterna, komma att få lägsta effektiva räntan på sina besparingar. Men detta kan man väl icke kalla uppmuntran till sparsamhet.

*Lag om all-
män pensions-
försäkring,
m. m.
(Forts.)*

Nu har man från många håll förnekat, att detta skulle ha någon betydelse. Jag vågar dock hysa en rent motsatt uppfattning. Huru mycket man än ser bort från de ekonomiska lagarna, under förklarande att de icke ha någon betydelse, är det dock ingenting, som gör sig gällande med så obeveklig hårdhet som just dessa lagar, och att ett förslag, som på detta sätt lämnar dem obeaktade, kommer att i längden motverka sparsamheten, vare sig det nu blir förr eller senare, förefaller mig alldeles omöjligt att förneka.

Jag kommer sedan till kostnaderna för denna försäkring. Om man försöker finna, vilken kostnadsökning de av utskottet vidtagna förändringarna skola medföra, får man i utskottsbetänkandet icke någon som helst upplysning om den saken, utan man måste då gå till ett annat utlåtande, som kom på kammarens bord så sent som i går, och även där får man taga uppgifterna med mycken stor försiktighet, ty de kunna eljest lätt verka vilseledande. Där angives, att utgiftsökningen till följd av de vidtagna ändringarna skola uppgå till 4 miljoner kronor. Men såvitt jag kunnat finna utgör denna ökning i stället 7 miljoner kr. I den jämförelse mellan Kungl. Maj:ts och utskottets förslag, som utskottet där framlägger, har nämligen endast å ena sidan medräknats kostnaden för barnpensionering. Antingen bör man räkna med denna post på båda hållen, eller också skall den icke upptagas i någondera beräkningen. Förhållandet, att denna post f. n. är struken i utskottets förslag, inverkar inte här vid lag. Vidare har utskottet icke medräknat den förhöjda räntan eller de undanstuckna 1,600,000 kronorna, som denna ökade procentberäkning motsvarar. Även denna post måste man medtaga, om jämförelsen skall bli riktig; och då finner man, att de förändringar, som utskottet vidtagit, innebära en kostnadsökning, vilken, då pensioneringen trätt i full kraft, kommer att uppgå till icke mindre än 7 miljoner kr., d. v. s. över 20 procent av den kostnad, som Kungl. Maj:t föreslagit. Redan detta är ju en allvarlig sak. För att riktigt förstå, vad dessa kostnader innebära, bör man tänka sig vad de skulle bli i år, om försäkringen nu vore i full kraft och huru de skulle verka på en budget i våra dagar. Kostnaden skulle då uppgå till sammanlagt 38 miljoner kr. eller inklusive barnpensionering till

Lag om all-
män pensions-
försäkring
m. m.
(Forts.)

över 40 miljoner kr., och av detta skulle staten betala omkring 30 miljoner kr. Dessa beräkningar äro emellertid uppgjorda med 1907 års befolkningsförhållanden såsom underlag, d. v. s. om försäkringen i dag hade varit i full kraft, skulle vi ha varit nödsakade att redan i år bereda plats i budgeten för ett belopp av över 30 miljoner kr., och detta belopp skulle sedan växa för varje år i förhållande till befolkningens tillväxt och allt efter de tillägg, som förr eller senare komma att göras till denna pensionslag.

Ehuru det alltid är äventyrligt att besluta om stora utgifter, som man känner trycket av först lång tid efteråt, är det emellertid icke på den punkten, som mina betänkligheter mot kostnaderna inrikta sig. Icke heller är det mot de framtida tillägg, som utan tvivel komma att göras. Vi få naturligtvis i det fallet lita på framtida riksdagars försiktighet och klokhet.

Det är icke häremot, som jag riktar mina betänkligheter, emedan jag är övertygad om, att åt kostnaderna för en allmän pensionsförsäkring skall och måste beredas plats på Sveriges budget. Detta anser jag vara ett axiom. Men vad som är betänkligt det är, som redan av ett par föregående talare och särskilt av herr Pettersson i Södertälje framhållits, att oberäkneliga kostnader komma att följa som en konsekvens av Kungl. Maj:ts förslag, utan att Riksdagen har i sin makt att på något sätt förhindra eller modifiera dem.

Det är där, som den stora faran ligger, och jag kan för min del icke se annat, än att denna fara belyses av den utländska erfarenheten. Varför man just på denna ömtåliga punkt förnekar den utländska erfarenhetens betydelse, är mig alldeles oförklarligt. Om man endast ser på professor Lindstedts kostnadsberäkningar, som äro baserade på uppgifter om dem, som nu åtnjuta understöd eller hava otillräckliga inkomster, och tror, att de beräkningarna skola kunna hålla sig i framtiden, så begår man säkerligen ett mycket stort misstag. Dessa kostnader hållas nu utan tvivel nere genom det tryck, som motviljan att anlita fattigvården utövar. Det trycket kommer att avlyftas, och i stället kommer lockelsen av statens pension, som var och en skall bli angelägen om att få och som icke kommer att medföra några ofördelaktiga konsekvenser.

Under sådana förhållanden och då även arbetsamheten kommer att minskas bland invaliderna är jag för min del fullkomligt förvissad om, att vi stå inför en stor och oberäknelig kostnadsökning, inför något fullkomligt osäkert och svävande. Om dessa bestämmelser också utgöra ett led i den kompromiss, som högern slutit, måste jag säga, att den kompromissen har högern betalt mycket dyrt, om icke för sig själv, så åtminstone för våra efterkommande.

Jag vill även nämna något om den andra sidan av kostnads-

problemet, och det är de tillskott, som komma från de försäkrades egen sida. I Kungl. Maj:ts förslag räknas överallt med, att de försäkrade skola betala in alla sina avgifter. Det utgår man ifrån som ett axiom. Men hur ställer det sig i verkligheten? Jo, Kungl. Maj:t har icke gjort det ringaste försök att garantera en ordentlig inbetalning av pensionsavgifterna, icke gjort något allvarligt försök att säkerställa denna viktiga del av det ekonomiska problemet, utan lagt inbetalningen helt på debetsedlarna. Följden blir, att det kommer att uppstå lika mycket restantier i fråga om pensionsavgifterna som nu i fråga om kommunalskatten och kronoutskylderna eller till och med mer. Vill man se, vad detta gör, så finner man verkligen betänkliga siffror. Jag har siffror ifrån Göteborg i båda avseendena. Där utgör antalet för kronoutskylder slutligen häftande c:a 33 procent av dem, som påförts kronoskatt, och de för kommunala utskylder häftande utgöra ungefär 30 procent. Att tro att dessa siffror komma att minskas, genom att debetsedlarna ökas, är väl ändå en stor illusion. Man har all anledning tro, att antalet restantier snarare kommer att ökas, när nu dessutom de tre kronorna skola betalas av en stor del av befolkningen, som f. n. icke betalar någon skatt och bland vilken proportionen av resterande får antagas bliva större än bland de nuvarande skattebetalarne. Ingenting har, som sagt, åtgjorts för att underlätta inbetalningen. De försäkrade komma nog också snart att lära sig att det är statens tillskott, som är det väsentliga, det som är att lita till, och räcker icke detta, kan man ju helt enkelt öka på statens bidrag.

*Lag om all-
män pensions-
försäkring
n. m.
(Forts.)*

Man kanske invänder, att mycket av allt detta är sant, att en hel del av dessa anmärkningar hava fog för sig, men att man icke rimligen kan begära, att utskottet under den knappa tid, som det haft på sig, skulle kunna göra några väsentliga förändringar eller förbättringar. Ja, mina herrar, det har jag heller aldrig begärt! Jag har tvärtom begärt, och det just från dessa synpunkter, att avgörandet icke skall ske nu, utan att man skall giva sig tid att tänka igenom förslaget för att söka få det så gott som möjligt. Det är ej blott utskottet, som icke haft tid på sig: myndigheterna ha ej haft tid att avge ordentliga yttranden, Kungl. Maj:t har ej heller haft tid att tänka igenom förslaget utan i huvudsak nöjt sig med att remittera det till Riksdagen; och den allmänna opinionen har icke haft tid att bilda sig någon verklig mening. Det kan man se av de svängningar, som skett från den allmänna och enhälliga förtjusningen, då förslaget kom fram, till den alltmer växande oro, som sedermera präglat pressen och den allmänna opinionen. Men just på grund av denna starka oro och för att den icke skall hinna växa sig ännu starkare, skall förslaget nu pressas igenom så fort som möjligt.

Herr statsrådet och chefen för civildepartementet åberopade till sin favör utskottets enhälliga utlåtande och de tillstyrkande ut-

Lag om all-
män pensions-
försäkring
m. m.

(Forts.)

låtanden från de myndigheter, som hörts, nämligen kommerskollegium och riks försäkringsanstalten. Om herr statsrådet vore närvarande, skulle jag vilja säga honom, att det icke är tillåtligt att åberopa utskottets enhälliga utlåtande, då man vet, hur utskottet tillsattes, och det torde herr statsrådet känna bättre än de flesta. Det tillgick så, att man på ett sätt, som är exempellöst under den tid jag suttit i Riksdagen, utslöt kritiken från utskottet. Att sedan åberopa, att utlåtandet är enhälligt, kan jag icke finna tillbörligt. Vad beträffar de myndigheter, som herr statsrådet åberopade, gjorde han sig även därvidlag skyldig till ett ganska stort misstag. Han åberopade riks försäkringsanstaltens utlåtande, trots att anstalten alldeles tydligt säger ifrån, att den anser, att kommitténs förslag icke är riktigt. Anstalten uttalar sig uttryckligen för ett förslag efter andra principer, och när kommerskollegium ansluter sig till kommittéförslaget är det med stark reservation och endast på grund av den populära uppfattningen, att här skall man gå från ord till handling.

Min uppfattning om folkpensioneringen är, att den är en nationell fråga av den allra mest genomgripande betydelse, som kan tänkas. Den måste byggas på det bästa, som finns inom nationen. Den måste tillgodogöra sig de bästa egenskaperna och de bästa krafterna inom folket, och den måste vara byggd på en grund, som är genomtänkt, logisk och fast så att man vet, att man kan bygga vidare på den. I alla dessa avseenden innebär utskottets förslag, liksom kommitténs, en förfuskning till väsentliga delar, en förfuskning, som efter min mening framdeles icke kan botas. Jag är övertygad om, att det icke skulle vara till lycka för landet, om det föreliggande förslaget antoges, och på den grund ber jag, herr talman, att få yrka avslag på den nu föredragna § 1 och bifall till min motion.

Herr vice talmannen D. Persson: Herr talman, mina herrar! Den fråga, som här föreligger till avgörande, är enligt min uppfattning den viktigaste, som förekommit under min riksdagstid. Den är också till sin innebörd av så vidlyftig beskaffenhet och till sina verkningar så djupt ingripande, att densamma är allt annat än lätt att genomskåda. Det är under sådana förhållanden ej underligt, att olika meningar framträda om, huru frågan lämpligast kan och bör lösas. Ett är dock visst, och det är, att skola vi uppskjuta frågans lösning, till dess att ett förslag kan framläggas, som vinner allas erkännande, så blir frågan icke löst, så länge vi befinna oss i denna ofullkomlighetens värld.

Enligt min uppfattning är det föreliggande förslaget i stort sett ett gott förslag, som kan och bör godkännas av Riksdagen. Detta hindrar icke, att jag i åtskilliga detaljer har vissa erinringar att göra, och dessa skall jag framställa, när respektive paragrafer komma att föredragas. Endast en detalj, men en vik-

tig sådan, vill jag nu upptaga till granskning, nämligen bestämmelsen i 6 § om avgiftspension.

*Jag om allmän pensionsförsäkring m. m.
(Forts.)*

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle denna pension utgå med 30 procent, såväl till kvinnor som till män, men nu har utskottet föreslagit nedsättning för kvinnorna till 24 procent. Motiven till denna utskottets åtgärd angivas vara, dels att enligt statistiken kvinnorna bliva invalider vid yngre år än männen, och dels att kvinnorna uppnå högre levnadsålder, vadan de leva såsom invalider under längre tid än männen. Det var då tydligt, att man icke kunde likställa dem med männen i pensionshänseende. Det skulle draga för stora kostnader. Detta låter ju så naturligt, att man kunde vara frestad att tro, att det vore fullständigt riktigt, och enligt statistiken är det också riktigt. Men jag måste säga, att det tydligen icke varit kostnadsfrågan, som i detta fall varit avgörande för utskottet. Det framgår nog med all önskvärd tydlighet av den omständigheten, att utskottet föreslår en höjning av pensionstillägget till kvinnorna från av Kungl. Maj:ts föreslagna 125 kronor till 140 kronor, en åtgärd, mot vilken jag naturligtvis icke har något att erinra. Men om vi vilja bilda oss ett begrepp om, vilka kostnader detta för med sig, behöva vi endast läsa några rader på sid. 29 och 30 i utlåtandet angående kvinnorna. Det heter där: »Såsom tidigare anmärkts, tillhör det stora flertalet av dessa — bland annat hustrurna — den lägsta avgiftsklassen, för vilken enligt det kungl. förslaget ingen procentisk förhöjning av pensionstillägget ifrågasatts, men skulle denna klass enligt utskottets förslag taga i anspråk en mycket stor del av det för denna förhöjning beräknade totalbelopp. Tack vare denna förhöjning jämte det för kvinnorna ökade pensionstillägget, varom tidigare nämnts, *höjes i själva verket maximipensionen för kvinna utan egen inkomst, tillhörande den lägsta klassen, från 148 kronor enligt kommitténs och 170 kronor enligt Kungl. Maj:ts förslag till ej mindre än 193 kronor enligt utskottets förslag.*»

Således få kvinnorna här en höjning av icke mindre än 23 kronor. Man kan alltså säga, att kvinnorna hava vunnit ekonomiskt men förlorat principiellt. Men kvinnorna få väl för tillfället vara nöjda med den ekonomiska vinsten. Jag vill emellertid säga, att kvinnornas likställighet är ett rättfärdighetskrav, som man icke i längden kan och icke bör tillbakahålla.

Vad beträffar statistiken angående tiden för inträdande av invaliditet, är det väl sant, att den visar, vad utskottet här åberopat. Men det förhåller sig nog så, att statistiken är byggd huvudsakligen på förhållanden, som röra fabriksarbeterskor. Att dessa bliva invalider vid tämligen tidig ålder, är ett faktum, och att de, sedan de lämnat fabrikena, icke förmå uträtta mycket, det veta vi också. Men däremot är det min uppfattning, och det vet jag av egen erfarenhet, att kvinnorna på landsbygden

Lag om all-
män pensions-
försäkring
m. m.
(Forts.)

äro nyttiga och utföra arbete ända in på sin ålders sena dagar. Jag har endast velat säga detta för att tillkännagiva, att jag icke har varit så synnerligen belåten med vad som förekommit i detta avseende. Men det är dock endast en detalj, och får icke hindra mig att ansluta mig till utskottets förslag, oaktat jag helst skulle hava sett att denna fråga i berörda avseende blivit genomförd på ett annat sätt, än vad som nu här föreslås.

Mot det föreliggande förslaget har riktats skarpa, ja hätska anmärkningar. Personer, som, mig veterligen åtminstone, aldrig sysslat med försäkringsfrågor, men som få betalt per spalt för vad de skriva i tidningarna, hava i pressen utnämnts till fackmän på försäkringsområdet, och deras ord hava åberopats såsom orakelspråk. Man får ständigt höra dessa generella anmärkningar, att förslaget icke är byggt på försäkringstekniska grunder, att det vilar på oriktiga principer och att det skulle motarbeta spar-samhet och omtanke, om allmänheten tillförsäkrades pension enligt förslaget. Få, om ens någon av dessa klandrare hava gjort sig mödan eller haft förmågan att föreslå, vad som skall sättas i stället för det, som de så skarpt klandra.

Till denna kategori av anmärkare vill jag icke räkna herr Pettersson i Södertälje. Han har dock ärligt försökt att lösa frågan, om han också jämmerligen misslyckats med sitt förslag, vilket framgår dels av den granskning, som regeringsrådet Lindstedt ägnat förslaget och som återfinnes i bilaga 4, som är bifogad utlåtandet, och dels av den grundliga kritik, som herr Branting i dag ägnade herr Petterssons förslag. Jag skall icke vidare syssla med hans förslag, liksom jag icke heller skall ingå på bedömande av vad han i dag yttrat. Det har herr Branting gjort på ett mera sakligt och mera ingående sätt, än jag skulle förmå göra. Men när herr Pettersson påstår, att vi pressats att taga detta förslag, gör han ett fullkomligt oriktigt påstående, ty det är icke lämpligt att komma och säga, att man pressats att taga ett förslag, som man i många år har väntat på att bli i tillfälle att få skänka sin röst.

En insändare med antingen ett obefintligt eller åtminstone fullständigt bedövat samvete, vilketdera kan jag för min del icke avgöra, har i en kvällstidning funnit tillståndigt att på ett hänfullt och förlöjligande sätt ironisera över hela förslaget, och detta betecknar den åsyftade tidningen som en härlig drift med det utmärkta, av alla partier gillade pensionsförsäkringsförslaget. Samma tidning skrev också här om kvällen, att politici från olika partier förenat sig om förslaget på följande grunder. — Det är icke precis i samma ordalag, men meningen återgiver jag dock fullkomligt riktigt. — Högern tager förslaget, därför att den skall slippa från ett förslag, som är sämre, liberalerna taga förslaget, därför att de vilja stödja sin regering, och socialdemokraterna taga förslaget, därför att de icke vilja bryta med sin chef. Så-

dana tarvliga påståenden visa allt annat än den ansvarskänsla, som borde finnas hos envar, då ett så viktigt förslag som det ifrågavarande föreligger till avgörande. Det fordras väl ändå att vara fullkomligt okänslig för sin nästa och främmande för livets verkligheter för att med sådant övermod kunna kasta sig över ett förslag, som är avsett att rädda från nöd och elände.

Lag om allmän pensionsförsäkring m. m.
(Forts.)

En här utkommande morgontidning har med sådan hätskhet kastat sig över förslaget, att det endast synes mig kunna förklaras av personligt hat mot förslagets tillskyndare.

Jag har velat beröra denna slags kritik för att därmed ådagalägga, vilken fara det kan ligga i ett uppskjutande av frågans lösning ännu en gång. Motståndet skulle ännu mera samla sig, och ett genomförande av förslaget inom överskådlig framtid skulle därigenom äventyras.

Denna fråga är ingen partifråga. Vi alla, som hava oss förelagt att i dag — kanske blir det i morgon — deltaga i det beslut, som fattas, känna djupt det ansvar, som vilar över en var av oss. Hur olika uppfattning vi i många fall än ha om huru övriga samhällliga spørsmål böra lösas, och vilket politiskt parti vi än tillhöra, mötas vi dock här i solidaritetens namn, och jag är viss om att vi genom ett bifall till det föreliggande förslaget skola gagna vårt land och vårt folk. Jag är ock övertygad om, att denna folkpensionering skall tända en hoppets gnista och egga till nya ansträngningar hos tusende och åter tusende medborgare i vårt land, som kämpa tillvarons hårda kamp, och som med fruktan och bävan se ålderdomen an.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till den nu föredragna paragrafen.

Häruti instämde herrar *Röing, Johanson* i Gäre, *Runefors, Jönsson* i Revinge, *Karlson* i Västtomten, *Bengtsson* i Norup, *Olsson* i Järnsida, *Dandenell, Säfstrand, Larsson* i Säby, *Leander, Engqvist, Gustafsson* i Vi, *Forsberg, Hansson* i Solberga och *Carlsson* i Herrljunga.

Som tiden nu var långt framskriden och många talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på hemställen av herr talmannen att uppskjuta den vidare behandlingen av förevarande utlåtande till kl. 7 e. m., då detta sammanträde enligt utfärdat anslag komme att fortsättas.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 4.25 e. m.

In fidem
Per Cronwall.
